

23 ЛЮТАГА 1996 г.

№ 8 (3832)

Кошт 2 500 руб.

NRM — ГЭТА НЕЗАЛЕЖНАЯ РЭСПУБЛІКА МРОЯ

Лявон ВОЛЬСКІ:

*“Нам не вельмі падабаюцца
некаторыя працэсы,
якія адбываюцца ў Беларусі,
таму мы зрабілі сваю
аўтаномную дзяржаву...”*

4

ВЫРУЧАЕ “КУПІ-ПРАДАЙ”?

Міхась ЕЎТУХОЎСКІ:

*“Што да багацця тавараў,
якое мы назіраем сёння, дык
ёсць на гэта некалькі
прычын. Адна з іх — нізкі
пакупніцкі попыт,
які тлумачыцца няспынным
збядненнем насельніцтва”.*

5, 12

ЖЫВЫ НА НЯБЁСАХ

Новыя вершы Ніны МАЦЯШ

8

ЗАЦЕМКІ З ЛЕВАЙ КІШЭНІ

Леаніда ГАЛУБОВІЧА

8—9, 14—15

БУДЗЬМА РАЗАМ!

*Дарагія чытачы, яшчэ раз нагадваем
вам, што працягваецца падпіска на “ЛіМ”
на другі квартал 1996 года. Калі вы ў свой
часцілкам не падпісаліся на наш тыднёвік
на першае пайгоду, то гэта можна
зрабіць цяпер. Кошт падпіскі застаецца
ранейшым: на адзін месяц — 6 тысяч
рублёў, на тры месяцы — 18 тысяч.
Наш індэкс — 63856*



У бацькоўскім краю...

Фота А. МАЦЮША

Парушым традыцыю "Кола дзён" і на гэты раз пачнем наш агляд з падзеі, якая яшчэ не адбылася: прафсаюзы Беларусі прызначылі на 28 лютага правядзенне маніфестацыі і мітыngu на пляцы Незалежнасці, якія павінны стаць, па сутнасці, першай з моманту прыходу да ўлады А. Лукашэнкі акцыяй у абарону правоў працоўных. У прэзідэнта быў час (і яшчэ ёсць), каб прыняць меры і папярэдзіць мажлівыя непрыемнасці. Час быў і ёсць, але ці мае ён для гэтага сродкі, акрамя сілавых? Зразумела пакуль адно: час, адпушчаны на выкананне перадвыбарных абяцанняў кшталту "запусціць заводы", мінае... Відавочна і другое: калі, нарэшце, раскруціцца страйкавы махавік, то без карэнных змен у кіруючай вярхушцы і новых абяцанняў новых лідэраў тыпу "Запад (Рассія) нам pomoжeт..." спыніць яго будзе амаль немагчыма.

СУПРАЦЬСТАЯННЕ ТЫДНЯ

Як і прадказвалі многія эксперты, прызначэнне Т. Віннікавай на пасаду старшыні Нацбанка выклікала неадназначную рэакцыю сярод дэпутатаў Вярхоўнага Савета. Пакуль парламентарыі абмежаваліся ўказаннем на неканстытуцыйнасць гэтага прызначэння і ўключэннем у парадак дня сесіі пытання аб кіраўніцтве Нацбанкам. Але парасткі канфлікту паміж дзвюма асноўнымі галінамі ўлады ўжо прараслі. Мяркуючы па заявах лідэраў фракцыі — будучы і ўсходзі.

БЕНЕФІС ТЫДНЯ

Напярэдадні афіцыйнага візиту ў Расію (27—28 лютага г.г.) прэзідэнт Беларусі правёў сустрэчу з прадстаўнікамі расійскай прэсы. З кім сустрэкаўся прэзідэнт — бачна ўжо са спіса прадстаўленых выданняў: "Правда", "Российские вести", "Российская газета", "Рабочая трибуна", "Завтра"... З паважаных расійскіх газет прысутнічаў толькі прадстаўнік асабліва нелюбімай прэзідэнтам "Комсомольской правды". А. Лукашэнка зноў гаварыў пра інтэграцыю, канфедэрацыю і новы, больш высокі, узровень двухбаковых адносін паміж Беларуссю і Расіяй, а падчас сустрэчы з Б. Ельцыным паабяцаў выказаць некаторыя меркаванні пра пачатак перадвыбарчай кампаніі ў Расіі і прапанаваць расійскаму прэзідэнту расказаць, нарэшце, свайму народу праўду пра белавежскія пагадненні.

ПРЫЗНАЧЭННЕ ТЫДНЯ

20 лютага прэзідэнт Беларусі прадставіў калектыву акцыянернага ашчаднага банка "Беларусбанк" новага кіраўніка — Надзею Ермакову, якая раней працавала ў Шклове, а з нядаўняга часу — намеснік старшыні праўлення "Беларусбанка". Тое, што Шклоўшчына — выдатная кузня кіраўнічых кадраў, мы ведаем даўно і ўжо не здзіўляемся гэтаму. Аднак дадзены прыватны выпадак можа азначаць і іншае: пасля шэрагу чыста амбіцыйных адставак мала хто з сапраўдных прафесіяналаў хоча ісці на службу да непрадказальнага "непасрэднага" кіраўніка.

СЕНСАЦЫЯ ТЫДНЯ

Як паведаміла гарадзенская газета "Пагоня", лідская парафія св. Панцелямона выйшла з-пад юрысдыкцыі Беларускага экзархата Маскоўскай патрыярхіі. З Афонскай гары ў Грэцыі суды дастаўлены мошчы св. Панцелямона і асвечаны аднайменны храм. Гэта азначае, што ў Лідзе з'явілася першая ў незалежнай Беларусі парафія Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы. "Пагоня" паведаміла таксама, што яшчэ каля 15 беларускіх парафій маюць намер выйсці з-пад юрысдыкцыі Маскоўскай патрыярхіі.

ЦЫТАТА ТЫДНЯ

"Беларусы — самая антыкансерватыўная нацыя. Мы не шануем нічога свайго, імкнемся куды-небудзь уліцца, аб'яднацца, растварыцца. Сям'я, рэлігія, закон, нацыя, дзяржава, уласнасць — для большасці насельніцтва гэта, па сутнасці, пустыя словы. Мы выбіраем сабе прэзідэнта за ягоныя рэвалюцыйныя лозунгі і абяцанні ўсё перамяніць, абіраем у парламент самую радыкальную — камуністычную — партыю, і думаем, што нас пакінуць у спакоі. Забаўна, але сярэдні беларус сваімі ж рукамі робіць усё, каб аддаліцца ад свайго ж жыццёвага ідэалу — "абы ціха". Ціха ў Еўропе, там, дзе сапраўдныя кансерватары. Мы сваё "ціха" яшчэ не заслужылі". (З артыкула В. Цыганкова "Нацыя радыкалаў", "Свабода", 20 лютага г.г.)

ПАЦІЦЫЯ ТЫДНЯ

Рэдактар часопіса "Маладосць", пісьменнік Генрых Далідовіч даў інтэрв'ю газеце "Звязда" (21 лютага г.г.), у якім шчыра і адкрыта, па-грамадзянску смела, выказаўся па некаторых праблемах сённяшняга, паслярэферэндумнага, дзён. Можна толькі вітаць такую, без перабольшвання, мужнасць пісьменніка, які ў змрочныя для незалежнай Беларусі часы працягвае адстойваць права беларусаў "людзьмі звацца". На жаль, апошнім часам вельмі рэдка здараюцца падобныя публікацыі (таму, мажліва, мы і вылучаем гэтую). Большасць пазтаў і пісьменнікаў альбо адмоўчаюцца, альбо калі і гавораць, дык пра меркантильныя, "ганарарныя" праблемы, нібы нічога больш іх не хвалюе.

НЕДАЛЬНАБАЧНАСЦЬ ТЫДНЯ

Губернатар Калінінградскай вобласці звярнуўся да прэзідэнта Беларусі з прапановай наладзіць ад Гродна да Калінінграда "транспартны калідор" праз тэрыторыю Польшчы. Пакуль адпаведныя ведамствы Беларусі "прарабываюць гэты вопрос", польскі міністр транспарту і марскога гаспадаркі заявіў, што Польшча не збіраецца будаваць нейкі "калідор" і што транзітны транспарт будзе ісці ўжо існуючымі шляхамі. Вось бачыце: каб не падарыў некалі "бацька" Сталін Беласточчыну Польшчы, дык, мажліва, сёння і праблем з "калідорам" ніякіх не было. Недальнабачным аказаўся "айцец народаў".

АБСУРД ТЫДНЯ

На мінулым тыдні ў Кіеве адбылася сустрэча ультраправых радыкальна-нацыяналістычных партый Расіі, Украіны і Беларусі. Як піша "Знамя юности", якая тых партый, што фігуруюць у прэсе не інакш як з эпітэтам "фашысцкія". Украіну на "форуме" прадстаўлялі актывісты УНА-УНСО, якая вядомая не толькі антырускімі настроямі, але і тым, што яе байцы ваююць у Чачні на баку Дудаева; ад Расіі былі члены шавіністычных Народна-нацыянальнай партыі, Партыі славянскага адзінства "Рускі полюс", а таксама нацыянал-бальшавікі Э. Лімонава. А вось хто прадстаўляў на "высокім з'ездзе" Беларусь, беларускі нацыяналістаў, "фашыстаў" — ніколі не здагадаецца. Ад Беларусі былі прадстаўнікі... Славянскага Сабора "Белая Русь"... Яшчэ адзін штырх: газета "Знамя юности" акрэдытавала на кіеўскай сустрэчы свайго карэспандэнта, які апераўтыўна, у нумар, перадаў свой рэпартаж пра вынікі "форуму нацыяналістаў" пад загалоўкам "Із кого нацыянал-радыкалы будуць дэльта "котлеты по-кіеўскі"?". Афіцыйны Кіеў, па чутках, піша карэспандэнт, завёў на арганізатараў "сустрэчы" крывадушную справу па факце антыдзяржаўнай дзейнасці. Як ацэніць ваяж СС "Белая Русь" афіцыйны Мінск?



40-годдзе Беларускага грамадска-культурнага таварыства, што, як вядома, працуе ў Рэспубліцы Польшча, свята не толькі беларусаў гэтай дружалюбнай нам краіны-суседкі, а і ўсіх беларусаў, незалежна ад таго, дзе яны жывуць, не кажучы ўжо пра грамадзян нашай суверэннай дзяржавы. Дзейнасць БГКТ — найлепшае пацвярджэнне таму, як можна шмат зрабіць, калі аб'яднацца на глебе нацыянальнай ідэі, прыкласці ўсе намаганні дзеля захавання народных традыцый, звычайў, жыцц і працаваць у імя таго, каб дух беларускасці ніколі не паміраў.

Гэтай знамянальнай даце былі прысвечаны ўрачыстасці, што прайшлі ў Польшчы. У іх прыняла ўдзел і дэлегацыя Рэспублікі Беларусь на чале з віцэ-прэм'ерам У. Русакевічам, у якую ўвайшлі міністры культуры А. Сасноўскі, адукацыі і навукі В. Стражаў і іншыя.

Тое, наколькі шмат зроблена ленамі Таварыства дзеля захавання беларускай мовы, культуры, традыцый і ўмацавання добрасуседскіх адносін паміж Польшчай і Беларуссю, адзначылі ў сваіх пасланых Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Лукашэнка і Прэзідэнт Рэспублікі Польшча А. Кваснеўскі. Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка сваім указам узнагародзіў старшыню праўлення БГКТ Я. Сьчыўскага медалём Францішка Скарыны.

Па-сапраўднаму святочная, урачыстая атмасфера панавала ў спартыўнай зале "Влукняж", дзе праходзіў гала-канцэрт пераможцаў фестывалю "Беларуская песня-96" у Беластоку.

Прэм'ер-міністр Польшчы У. Цімашэвіч уручыў актывістам Таварыства ўрадавыя ўзнагароды, аб'явіў аб прысваенні некаторым з іх ганаровага звання заслужаны дзеяч культуры Польшчы.

Адбыўся вялікі канцэрт, у якім прынялі ўдзел лепшыя самадзейныя калектывы Беласточчыны. А ў завяршэнне свята выступілі знакамітыя "Крупіцкія музыкі".

На здымках: выступае старшыня праўлення БГКТ Ян Сьчыўскі; госці з Беларусі; на сцэне — хор "Каласкі" з Беластоку.

Фота Я.КАЗЮЛІ, БЕЛТА

3 гадоў

КАМУНІЗМ У ХІ СТАГОДДЗІ

9 лютага ў Кабінеце Міністраў з удзелам Прэзідэнта А. Лукашэнкі адбылася рэспубліканская нарада, на якой, паводле афіцыйных паведамленняў, былі разгледжаны вынікі работы аграпрамысловага комплексу ў 1995 годзе і пастаўлены задачы на сёлетні год. Народа прайшла ў лепшых традыцыях колішніх, за савецкім часам, партыйна-гаспадарчых актываў, якія любіў ладзіць ЦК КПБ. Зрэшты, колішнія "ответственные товарищи" могуць і пакрыўдзіцца, нават абурыцца: маўляў, нарады яны праводзілі, але — не гэтак, да падобных публічных "нагоняев", "накачек", "разносов", пагроз і зняваг не апускаліся.

На нарадзе, у выступленнях віцэ-прэм'ера У. Гаркуна і міністра сельскай гаспадаркі і харчавання В. Лявонова, а таксама ў выступленнях А. Лукашэнкі, прыводзіліся шматлікія факты безгаспадарчасці, разбазарвання народнага добра, называліся жахлівыя лічбы спаду вытворчасці, у прыватнасці — лічбы падазжу грамадскага статку. А што да рэцэптаў выпраўлення становішча, дык яны былі звычайныя (сталі звычайнымі за апошнія год-паўтара): умацаванне дысцыпліны, выхаванне кадраў, удасканальванне, паляпшэнне работы існуючай калгасна-саўгаснай сістэмы. Па сутнасці, нягледзячы на сяды-тады новую тэрміналогію, — тыя ж даўнія камуністычныя рэцэпты-заклікі.

У 1973 ці 1974 годзе трапіла мне ў рукі кніга "Роля традыцый у гісторыі і культуры Кітая", выдадзеная ў Маскве ў 1972 годзе. Там быў артыкул А. Мелікетова "Ван Аньшы і яго рэформы". Артыкул мяне ўразіў і ўзрушыў.

У Кітаі ў XI стагоддзі ў эпоху

У сувязі з гэтым прыгадаўся ліст нашага актывіста і надзвычай зацікаўленага аўтара з далёкага Чэлябінска, земляка-беларуса з Магілёўшчыны Р. Лявонцава. Неяк, яшчэ ў 1992 годзе, ён пісаў у "літ" пра сваё ўспрыманне калектывізацыі, праведзенай у канцы 20-х — пачатку 30-х гадоў у нашай краіне, называў яе найвялікшай трагедыяй для народаў былога Савецкага Саюза, гаварыў, што калгасы будучыні не маюць, што магістральны шлях развіцця сельскай гаспадаркі — фермерства (асацыяцыі фермераў), марыў вярнуцца на Бацькаўшчыну, пабудаваць сядзібу і, пакуль ёсць сілы, паспрабаваць самую стаць фермерам. У тым лісце была і цікавая газетная выразка з "Вечернего Челябинска" за 9 ліпеня 1991 года. Пад рубрыкай "Камунізм у XI стагоддзі" газета апублікавала допіс супрацоўніка Чэлябінскага цэнтра патэнтных паслуг Г. Богдана "Ван Аньшы і калгас". Наш чытач дасылаў тую выразку для азнаямлення, для пацвярджэння сваіх думак-разваг. Па прайдзе кажучы, у нас і тады ўзнікала жаданне перадрукаваць той допіс, пазнаёміць з ім лімаўскіх чытачоў, ды чамусьці не перадрукавалі. Сёння ж аповяд пра Ван Аньшы, пасля праведзенай Прэзідэнтам нарады, згадаўся нечакана зноў. Мы адшукалі яго ў рэдакцыйным архіве і ўжо без сумневу выносім (у скарачаным выглядзе) на лімаўскія старонкі.

Значыць, трэба пазбавіць людзей магчымаасці нажывацца, стварыць такое грамадства, у якім людзі будуць жыць толькі за кошт сваёй працы, а не нажыві, асабліва ў такіх яе формах, як ліхварства, закабалецтва, вымагаўнасць і г. д.

Ван Аньшы распрацаваў праект

А ІЗРАІЛЬ — НЕ ТАКІ І ДАЛЁКІ

Яшчэ некалькі гадоў назад мы любілі паўтараць, што ў нас ёсць адзін прывілеяваны клас — дзеці. Цяпер пра гэта наўрад ці хто асмеліцца згадаць. І рэч зусім не ў палітычным аспекце, што быццам укладзены ў гэтае параўнанне. Проста не скажаш гэта з-за рэалій нашай паўсядзённасці, у якіх дай Божа дзеткам выжыць.

А вось у Дзяржаве Ізраіль, дзе, здавалася б, ніхто рознымі "ізмамі" ніколі не захапляўся, пра асобае становішча дзяцей у грамадстве не толькі не баяцца нагадаваць, а пры першай магчымасці гэта лішні раз падкрэсліваюць.

Ва ўсякім разе вядомы ізраільскі кніжны графік, даследчык дзіцячай літаратуры Ірэна Бат-Цві (Глозман) пераканана: "У Ізраілі адна палова насельніцтва кіруе другой. І гэтая першая палова — дзеці".

Такое сцвярджанне з вуснаў спадарыні Ірэны прагучала ў час вечарыны дзіцячай ізраільскай літаратуры, якую 25 студзеня ладзілі ў Мінску ў памяшканні тэатра лялек Пасольства Дзяржавы Ізраіль у Беларусі і Камітэт на святкаванні 3000-годдзя Іерусаліма.

Госця расказала прысутным і пра літаратуру краіны, у якой так годна і ўпэўнена адчуваюць сябе маленькія грамадзяне. А згадаць ёсць што, бо ізраільская літаратура (у тым ліку і дзіцячая) сваімі вытокамі пачынаецца ў біблейскіх часах.

Сваё сапраўднае нараджэнне яна атрымала тады, калі пачала адроджацца Дзяржава Ізраіль. З'явіліся пісьменнікі, якія разумелі, што будучае — у выхаванні свядомых грамадзян свайго народа, свайёй краіны.

А наколькі розныя аўтары працавалі (і працуюць) у ізраільскай літаратуры для дзяцей, і можна было пераканацца на вечарыне, пазнаёміўшыся з ўрыўкамі з твораў празаікаў і паэтаў Давіда Шахара, Хайма Бяліка, Амера Хіла, Леі Гольдберг, Наомі Шэмер і іншых.

Сама ж вечарына праходзіла не проста як яшчэ адно мерапрыемства, з шэрагу тых, што праводзяцца апошнім часам ізраільскім пасольствам. Кульмінацыйным момантам яе стала аб'яўленне вынікаў сусветнага конкурсу малюнка "Дзеці свету малюць Іерусалім", што, як вядома, праводзілі Міністэрствы культуры і замежных спраў Дзяржавы Ізраіль. Аўтарытэтная журы разгледзела каля 2 тысяч работ юных мастакоў з 65 краін.

Пераможцамі сталі 12 дзяцей з 12 краін. У ліку іх — і вучаніца з Маладзечна Надзя Смалякова. Такую высокую ацэнку атрымаў яе малюнак "Нябесны Іерусалім".

Надзя, як і іншых пераможцаў, у сававіку чакае сонечны Ізраіль (праезд аплываюць арганізатары конкурсу), дзе і адбудзецца ўрачыстая цырымонія ўручэння ўзнагарод.

САКАВІЦКАЯ АФІША ДОМА ЛІТАРАТАРА

1 сакавіка — вечарына літаратурнага руху "Бум-Бам-Літ".

"Вясна, Жанчына, Каханне" — назва гэтага мерапрыемства гаворыць сама за сябе, а запланавана яно на 6 сакавіка.

Прыхільнікаў таленту А. Вялюгіна збярэ прэм'ера яго кнігі "Заклён на скрутны вёр", што адбудзецца 12 сакавіка.

21 сакавіка — прагляд фільмаў па сцэнарыях пісьменніка У. Арлова "Рандэў" (рэжысёр І. Волах), "Полацкія лабірынты", "Сімяон Полацкі" (рэжысёр С. Гайдук), "Ефрасіня Полацкая" (рэжысёр В. Моранава), 25 сакавіка — прэм'ера мастацкага фільма рэжысёра В. Панамарова "На чорных лядах". Вечарыну "Берасцейцы ў Мінску" мяркуецца правесці 28 сакавіка.

УСЕ ГЭТЫЯ МЕРАПРЫЕМСТВЫ ПАЧЫНАЮЦА ў 18 гадз. 30 хвілін.

Секцыя паэзіі збіраецца на сваё чарговае пасяджэнне ў 15 гадзін 14 сакавіка, у гэты ж час, толькі 27 сакавіка, распачынае працу секцыя перакладу, на якой будзе абмеркавана пытанне "Новае ў тэорыі перакладу".

19 сакавіка гасцямі Дома літаратара стануць дзеці. Для іх у 14 гадзін пачнецца свята "Краса роднага слова", прымеркаванае да Тэдня дзіцячай кнігі.

NRM — ГЭТА НЕЗАЛЕЖНАЯ РЭСПУБЛІКА МРОЯ

Не так даўно аматары беларускай рок-музыкі пачулі новае імя — NRM. Але, як аказалася, пад гэтым імем схаваўся даўно і добра вядомы гурт "Мроя". Няўзабаве высветлілася — таемная абрэвіятура хаця й дэшыфруецца вельмі лёгка, але азначае даволі важкую рэч — Незалежная Рэспубліка Мроя.

З сябрам Таварыства Вольных Літаратараў, аўтарам зборніка вершаў "Калідор", журналістам, а таксама прэзідэнтам NRM сп. Лявонам ВОЛЬСКІМ гутарыць Аляксей ШЭІН.

— Сп. Вольскі, калі вы прыйшлі ў рок-музыку? Як гэта адбывалася?

— О, гэта было вельмі даўно! Пачалі мы граць у 1982 годзе. Праўда, тады яшчэ практычна нічога не ўмелі, хацелася проста рок-гурт стварыць — вось і стварылі. Потым захацелася спяваць па-беларуску і ў канцы 83-га года мы напісалі некалькі беларускіх песень, у 84-м іх быў ужо цэлы альбом. У гэтым жа годзе ўсе ўдзельнікі "Мрой", акрамя басіста, пайшлі ў войска, а ў 86-м працягнулі працу.

Мы былі тут вельмі папулярнымі, прычым мелі даволі скандальную папулярнасць, але потым усё неяк заціхла. Цяпер, з назвай NRM, мы атрымалі другое нараджэнне.

— Чаму вы адмовіліся ад старога, вядомага імя й вырашылі пераназваць гурт?

— Таму што апошнія тры гады мне не вельмі падабалася музыка, якую мы ігралі — гэта быў традыцыйны хард-рок, які я цяпер лічу даволі не творчай пlynню. Цяпер мы шмат змянілі ў музыцы — іграем альтэрнатыўную музыку, таксама цяжкую, але альтэрнатыўную.

— Значыць, са зменай назвы змяніўся і стыль?

— Гэта рабілася ўсё разам. Цалкам перагледзелася канцэпцыя ўсёй каманды.

— А склад гурту?

— Той самы, што і быў. Мы, па ўзаемным ўзгадненні, вырашылі рабіць тое, што і робім цяпер.

— Выйшаў першы NRM-альбом — "Лалалала". Вы ім задаволены?

— Ну, наколькі можна быць задаволеным. Я лічу, што нельга быць свайёй працай ніколі задаволеным. Не вельмі падабаецца якасць запісу, так, як зараз тыражуюцца касеты.

— Дарэчы, чаму на касетах беларускіх

рок-гуртоў такі някасны запіс?

— На жаль, мы не можам гэта кантраляваць — гэта ж не мы іх выпускаем, не мы робім наклад. Гэта робіць адна фірма, і то мы ўжо дзякуем, што яна гэтым займаецца.

Мы зрабілі якасную матрыцу, якасна запісаліся ў студыі. Наколькі я ведаю, ні "Краму", ні "Палац" абсалютна не задавальняе запіс, які зроблены на тых фірмах, што тыражуюць касеты.

— Вось ужо колькі гадоў чуваць адны і тыя ж назвы: "Мроя" (NRM), "Новае неба", "Крама"... Чаму не з'яўляюцца новыя беларускамоўныя рок-групы?

— Я не ведаю.

— Што, няма ў нас ніякага патэнцыялу?

— Ёсць. Нехта пачынае гэтым займацца, але потым усё развальваецца. Рэч у тым, што так павялося здаўна. Некалі была "Бонда", потым з яе выйшлі дзве каманды — "Уліс" і "Крама". Частка нашага гурту адначасова працуе ў двух калектывах — мы падыгрываем "Новаму Небу" некаторыя песні.

— Зараз моладзь спявае больш па-ангельску. Чаму?

— Таксама не ведаю.

— А самі вы чулі якія-небудзь новыя беларускамоўныя каманды?

— Не, я не чуў.

— Вы ведзяце на радыё FM 101,2 праграму, прысвечаную ўкраінскай рок-музыцы. Калі параўнаць украінскі й беларускі рок — на чыю карысць атрымаецца параўнанне?

— Проста, калі параўнаць памеры краінаў, то ўсё будзе зразумела. Па-другое — калі ў нас ужо быў свой рок, калі былі "Уліс", "Мроя", "Новае Неба", там было практычна пару камандаў. Але пасля таго, як Украіна

пачала нацыянальна ўздывацца, там з'явілася вельмі шмат гуртоў. Там практычна ўсе каманды спяваюць па-ўкраінску, акрамя некалькіх ангельскіх. Ёсць пару рускамоўных, але вельмі мала — там яны не папулярныя.

— Над чым вы зараз працуеце?

— Робім матэрыял для наступнага альбома. Ужо пяць песень у нас збольшага запушчаны — яны яшчэ не да канца аранжыраваны. Плануем зрабіць яшчэ акустычны альбомчык. Распрацоўваем герб, сцяг і гімн NRM.

— Што такое Народная Рэспубліка Мроя?

— Гэта дзяржава ў дзяржаве. Як Вытыкан. Нам не вельмі падабаюцца некаторыя працэсы, якія адбываюцца ў Беларусі, таму мы зрабілі сваю аўтаномную дзяржаву й існуем замкнёна і не датычна да тых працэсаў, што адбываюцца тут, таму што ўсё гэта вельмі цяжка нам назіраць.

— Вы — музыка, паэт, акрамя гэтага, яшчэ й журналіст. Гэта не цяжка сумяшчаць?

— Журналістам мяне можна назваць з нацяжкай. Але калі распланаваць нармальна свой дзень, тыдзень, акажацца, што гэта ўсяго толькі дзесятая доля таго, што можна зрабіць. Я ж яшчэ і карціны пісаў — я паводле адукацыі мастак. Вучыўся ў мастацкай вучэльні, а перад гэтым чатыры гады ў мастацкай школе.

— А ці ёсць у вас музычная адукацыя?

— Не, няма. Для рок-н-рола, я лічу, гэта і не трэба, да таго ж ёсць ужо даволі вялікі вопыт.

— Як можна спалучаць рок-н-рол і альтэрнатыўную музыку?

— Рок-н-рол — гэта слэнгавая азначэнне ўсёй рок-музыкі. Альтэрнатыўная музыка — гэта ўсё роўна рок, бо рок сумяшчае ў сабе шмат розных стыляў.

— Вашая музыка альтэрнатыўная чаму?

— Канону. Стыль хард-рок мае выпрацаваныя часам клішэ, якія граюць практычна ўсе выканаўцы. Але калі пакінуць цяжкае гучанне, а прыбавіць усе гэтыя клішэ, то, я лічу, гэта будзе цікавай.

— Дзякую за гутарку.

ЛІСТ У РЕДАКЦЫЮ

НЕПРЫСТОЙНАСЦЬ або КАМУ ГЭТА ТРЭБА?

Любімым словам Міхаса Стральцова было "прыстойнасць". Аднак ці ўсе, нават тыя, хто гатовы напрошвацца ў яго сябры, захоўваюць гэтую самую прыстойнасць? Сумняваюся. І меркаваць так дае падставы публікацыя нейкага пана Аўруціна, што з'явілася ў газеце "Советская Белоруссия" 6 студзеня сёлета года. Напісаўшы так званы "сучасны мемуар", аўтар як быццам прэтэндуе на ролю сябра М. Стральцова. Невядома, ці было так на самай справе, затое выразна бачна жаданне А. Аўруціна выступіць гэтакім запозненым, а таму смелым абвінавачаным Саюза пісьменнікаў, масцітых літаратараў і "перепуганых прятелей". А з кім у рэшце рэшт быў сам аўтар? З масцітым літаратарам ці з перапалоханым сябрам?

Амаль увесь матэрыял прысвечаны хваробе (так, хваробе, таму што існуе медыцынскае вызначэнне гэтага стану), якая была пакутлівай у першую чаргу для самога М. Стральцова і для блізкіх яму людзей. Але гэта быў толькі наш боль і наша бяда.

А я добра памятаю той час, калі А. Аўруцін і яму падобныя выкарыстоўвалі гэтую хваробу М. Стральцова ў карыслівых мэтах. І калі з іншымі яшчэ неяк можна была дамовіцца, каб пакінулі мужа ў спакоі, дык з А. Аўруціным гэта ўдавалася цаной вялізных намаганняў і нервовых затрат. Вельмі ж хацелася яму, каб менавіта М. Стральцоў сваёй "моцартаўскай

рукой правіў ягоныя паэтычныя опусы, а затым пратэжыраваў аўтара вядомым пісьменнікам для паступлення ў Саюз пісьменнікаў. Тады яму вельмі хацелася ўступіць у СП...

На жаль, гэта публікацыя ў "СБ" — не першая. І чым больш іх з'яўляецца, тым выразней бачыцца, што аўтары падобных опусаў мала таленавітыя і мала прыстойныя людзі. Яны любяць не талент і душу М. Стральцова, выкарыстоўваюць магчымасць заявіць аб сабе, сваёй далучанасці да памяці і жыцця вядомага пісьменніка...

Можна яшчэ неяк зразумець жанчыну, якая прэтэндуе на ролю дабрадзеякі, а недзе патаемна нават на ролю апошняй музы паэта. Публікацыя сяброўскіх пісем прымушае нявольна і наіўнага чытача падумаць менавіта так, бо гэтыя лісты пададзены і пракаментаваны адпаведным чынам... Але ж каб толькі гэта! Зноў жа — больш аб сабе і хваробе пісьменніка!

А ўзяць аднакурсніка, да якога М. Стральцоў па сваёй даверлівасці адносіўся з любоўю і павагай! Чарговыя ўспаміны і зноў пра... хваробу. А вучыліся ж разам. Няўжо не мог прыгадаць што-небудзь іншае? І няўжо не мог знайсці іншых слоў адзін з лепшых перакладчыкаў вершаў М. Стральцова?! Хоць — чаму здзіўляцца? У цяжкі для Міхаса час гэты мілы чалавек імкнуўся прайсці міма, бо тады

М. Стральцоў быў яму проста непатрэбны.

Якую мэту ставяць перад сабой гэтыя публікацыі? Што гэта, пагоня за скандальнай сенсацияй? Радасць ад магчымасці "паласкаць" бялізну нябожчыка? Задавальненне, што талент можна пасмяротна зневажаць?

Я, дзеці, тры сястры і брат М. Стральцова задаём пытанне галоўным рэдактарам, панам Якубовічу і Някляеву: ці чытаеце вы асабіста матэрыялы, якія падпісваеце ў друку? А калі чытаеце, дык дзеля чаго з'яўляюцца падобныя публікацыі?

Адзіная просьба да ўсіх, пакіньце ў спакоі душу нябожчыка. Досыць "успамінаў", якія найперш сведчаць аб непрыстойнасці, нетактоўнасці, подласці тых, хто іх піша і друкуе. І апошняе: мы папярэджваем, што ў далейшым, калі з'явіцца публікацыі падобнага зместу, будзем звяртацца ў суд.

Ад імя сям'і Стральцовых
Алена СТРАЛЬЦОВА,
удава пісьменніка.

P.S. Сям'я Стральцовых выказвае прызнанне і ўдзячнасць У. Бойку, Р. Бардуліну, А. Разанаву, А. Асташонку за публікацыі, у якіх сур'ёзна, праўдзіва і з павагай асвятляюцца жыццё і творчасць М. Стральцова.

М. ЗАМСКИ: Жыццё наша поўнае прадоксаў. Пры крайнім заняпадзе эканомікі, жабрацкіх таварных рэсурсах — багацце магазінных паліц, як прадуктова, так і праматарных. У якія яшчэ часы гомасавецкіх, выхаваны на дэфіцыце ўсяго і ўся, мог пабачыць у магазінах такі разнастайны выбар кілбас, вяндаліны, сыроў, мяса, птушкі, малочных, макаронных і кандытарскіх вырабаў, віна, гарэлкі, безалкагольных напой і да т. п.? Помніце выхвалены Хлестакова, што яму нават суп прывозяць у каструльцы проста з Парыжа? Суп супам, але "заморскім" маражэным розных гатункаў паласавацца сёння можна.

Магчыма, людзям, што прыежджаюць з Лонданаў-Парыжаў, дзе, як раскажваюць, нашы турысты, пабачыўшы ў вітры-

будзе падтрымліваць толькі прадпрымальнікаў, якія працуюць у сферы матэрыяльнай вытворчасці — шыюць адзенне і абутак, рамантуюць тэлевізары і гадзіннікі, будуць дамы і да т. п. А гандляры... цыфу на іх!

— Вы трохі ўтрыруеце. Размова ў такім ключы вядзецца пра рознага роду махляроў, лаўкачоў, якія робяць грошы, як кажуць, з паветра. Што тычыць сур'ёзных камерцыйных кампаній і фірм, якія фактычна дапамагаюць Беларусі інтэгравацца ў сусветную эканоміку, дык нічога, акрамя пахвалы, я лічу, яны не заслугоўваюць. Хоць бы тая ж "Дайнова", якая завозіць з Расіі, іншых краін метал, нафту, камп'ютэры і іншыя неабходныя тавары.

— На гэтую тэму мне неаднойчы даводзілася гаварыць з Уладзімірам Карагіным, прэзідэнтам Беларускага саюза

— Цэны, каб вы ведалі, зверху не "спускацца". Іх вызначае вытворца, зыходзячы з сабекошту прадукцыі.

— Плюс працэнты, якія накручвае гандаль. Гэта адна з прычын няспыннага росту цэн.

— Няпраўда. Гандлёвая нацэнка мае мэтай толькі кампенсаваць выдаткі магазіна на транспарт, электраэнергію, цяпло і водазабеспячэнне, зарплату абслугоўваючага персанала. Скажу больш, гандлёвыя нацэнкі на так званыя "сацыяльныя" тавары — хлеб, цукар, соль, запалкі і некаторыя іншыя па рэкамендацыі міністэрства не павінны перавышаць 10—12 працэнтаў. Мала таго, асобныя магазіны, каб прывабіць пакупніка, ідуць на зніжэнне гандлёвых нацэнкаў на многія хадавыя тавары, кампенсуючы страты за кошт больш хуткай абарачальнасці сродкаў. Так што ў нас ёсць

вырашэнне якой, па вашых словах, ад гандлю не залежыць. Ды вярта параўнаць хоць бы ў гэтым плане дзяржаўны гандаль з прыватным камерцыйным. Каму не даводзілася назіраць, як імгненна рэагуе на кан'юнктуру рынка прыватнік і як абыхаваўся, так бы мовіць, затарможана ўспрымае яе дзяржаўны гандаль? На тым жа Камароўскім рынку, дзе гандлююць і тыя і другія, як толькі прапанова пачынае дамінаваць над попытам, цэны ў прыватнікаў адразу ідуць уніз. Прадаўшчыцы ж дзяржаўных магазінаў, убацьшы, што народ пабег ад іх да "камерсантаў", толькі пазахаюць. Ды што ім застаецца рабіць — тавар жа казённы, цана сплунчана...

— Вы памыляецеся. Калі не прадаўшчыца, дык дырэктар магазіна, улічваючы кан'юнктуру, можа цану памяняць. Асабліва, калі мець на ўвазе гандлёвае прадпрыемства, узятае ў арэнду. А такіх магазінаў, дарэчы, становіцца ўсё больш і больш. У фірме "Зарына", дзе вы пабылі, нядаўна налічвалася 53 магазіны, а цяпер толькі 18. Зусім ліквідаваны падобныя фірмы ў Ленінскім і Маскоўскім раёнах сталіцы, такі працэс ідзе па ўсёй рэспубліцы.

— І што на іх месцы?

— А нічога. Магазіны, якія бяруцца іх калектывамі ў арэнду, або выкупляюцца, або ўтвараюць акцыянерныя таварыствы, або пераходзяць на фірменны гандаль, г. зн. займаюцца продажам прадукцыі пэўнага прадпрыемства на штат мясакамбіната, калгаса, птушкафабрыкі. Вам, мабыць, даводзілася бываць у фірменным магазіне птушкафабрыкі імя Крупскай, дзе, дарэчы, і яйкі, і куры больш танныя, чым у іншых месцах.

— Як можна зразумець, арэнднае гандлёвае прадпрыемства, у арэндніне ад "звычайнага", набывае статус юрыдычнай асобы?

— Абавязкова. Са сваім рахункам у банку, пячаткай, правам подпісу на фінансавых дакументах.

— Я бачу, Міхась Міхайлавіч, вы вялікі аматар такой формы гандлю.

— Так. Раней як было? Магазіны, па сутнасці, не мелі ніякай самастойнасці, поўнасьцю падначальваючыся тым жа райхарчгандлям і райпрамгандлям, ці створаным ужо ў гады перабудовы замест іх фірмам. Хоць гучыць па-сучаснаму, але па сутнасці, усё заставалася па-ранейшаму — гандлёвы аб'ект дае фірме заяўку на тры ці іншыя тавары і чакае, калі іх яму прывяжуць. Адным словам, што даюць, тым і трэба гандляваць. Вядома ж, і цэны магазіну, гандлёвую надбавку "спускае" фірма. У арэндным жа магазіне як пастанавіцца, так і заробіш. Тут самі шукаюць хадавыя тавары, якія карыстаюцца найбольшым попытам, дбаюць, каб асартымент быў самы разнастайны.

— Мне даводзілася бываць у арэндных магазінах, гутарыць з тамашнім персаналам. Не ўсё так проста ў іх, праблем, цяжкасцей — хоць адбаўляй. Ды і ўзяць магазін у арэнду вельмі не проста. Пачаць з таго, што страшна дорага каштуе арэнда памяшкання, абсталявання, транспартных паслуг, не кажучы ўжо пра электра-, вода- і цеплазабеспячэнне. З абурэннем раскажвалі мне, што муніцыпальныя ўлады, у чым валоданні знаходзяцца памяшканні магазінаў, пры здачы ў арэнду ўстанаўліваюць павышаныя каэфіцыенты арэнднай платы, якога нібыта вымагае месцазнаходжанне гандлёвага аб'екта. Аказваецца, гарады нашы падзелены на "прэстыжныя" і не "прэстыжныя" сектары. У "прэстыжным" арэндная плата ўзвінчана ў некалькі разоў за ўстаноўленую законам аб арэндзе. Але самае пікантнае, што ўлады, бывае, абвешчаюць прэстыжнымі самыя глухія вуліцы ў мікрараёнах гарадоў.

— Гэтыя папрокі не дас нас. Ці не большасць магазінаў у нас размешчана на першых паверхках жылых будынкаў, якія з'яўляюцца муніцыпальнай уласнасцю, дакладней — ЖРЭА, якія і ўстанаўліваюць арэндную аплату. У Мінску, да прыкладу, яна складае 40 працэнтаў ад мінімальнай зарплаты за квадратны метр. Вельмі дорага каштуе арэнда абсталявання, транспарт, энерга- і водацэпазабеспячэнне і да т. п. Некаторым магазінам гэта абыходзіцца ў 100 мільёнаў рублёў штомесячна. Што тычыць згаданай вамі павышанай арэнднай аплаты за "прэстыжнасць", дык тут сапраўды ўзнікае шмат непаразуменняў. На жаль, муніцыпальныя ўлады кіруюцца адным жаданнем — сарваць з арэндатара як мага больш. Часта навушэрар існуючаму заканадаўству аб арэнднай аплаце.

— Літаральна дзямі па Беларускам радыё прагучала выступленне начальніка Мінскага ўпраўлення Міністэрства дзяржаўнага савета, які, гаворачы пра малую прыватна-тэматыку, назваў наступныя лічы: у

(Працяг на стар. 12)

ВЫРУЧАЕ "КУПІ-ПРАДАЙ"?

3 ПЕРШЫМ НАМЕСНІКАМ МІНІСТРА ГАНДЛЮ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
М. ЕЎТУХОЎСКІМ ГУТАРЫЦЬ КАРЭСПАНДЭНТ "ЛіМ" М. ЗАМСКІ

нах 30—40 гатункаў адных толькі кілбас, трацілі прытомнасць, гэтае наша "ізобиліе" пакажацца мізэрным, але ж, згадаем, яшчэ літаральна пару гадоў назад у нас існавала, па сутнасці, карткавая сістэма на многія прадукты харчавання, і нават пры гэтым людзі стаялі ў чэргах за самым неабходным.

Рыхтуючыся да сустрэчы з вамі, Міхась Міхайлавіч, я пагутарыў з кіраўнікамі некалькіх магазінаў, меў досыць працяглы гутарку з дырэктарам гандлёва-вытворчай фірмы "Зарына", што ў Першамайскім раёне сталіцы, Анатоле Алехна.

М. ЕЎТУХОЎСКІ: У свой час я таксама ўзначальваў гэтую фірму.

— Спадар Алехна вытлумачае сённяшняе адноснае багацце магазінных паліц у асноўным тым, што тавары не раскупляюцца, бо не па кішэні большасці грамадзян. З году ў год падае спажывецкі попыт на мяса, яйкі, сыры, кілбасы, фрукты і іншыя "далікатэсы". Больш-менш застаецца аднолькавым толькі попыт на хлеб, малако, бульбу і крупы. Адным словам, людзі сталі есці менш і горш.

— І ўсё-такі, пагадзіцеся, вельмі добра, што ў магазіне сёння з прадуктаў можна купіць амаль усё. Не трэба шукаць "блатаў", каб набыць тую самую кілбасу, мяса, малочныя вырабы, цукар. Зніклі такія паняцці, як продаж "з чорнага ўваходу", "з-пад паліцы". Сёння кожны прадавец, наадварот, імкнецца хутчэй прадаць тавар, каб ён не залежаўся ў магазіне.

Што да багацця тавараў, якое мы назіраем сёння, дык ёсць на гэта некалькі прычын. Адну з іх вы згадалі — нізкі пакупніцкі попыт, які тлумачыцца няспынным збядненнем насельніцтва. Ва ўсякім разе, многіх яго сацыяльных пластоў. І таму можна пачуць такое здэклівае пытанне — цікава, што б засталося на тых вашых паліцах, калі б людзі мелі грошы і ўсё куплялі?

— Лагічнае пытанне, калі ўлічыць, што наша сельская гаспадарка перажывае востры крызіс і з году ў год змяншае выпуск прадукцыі. Вось толькі некалькі лічбаў. За 1995 год вытворчага малака ў рэспубліцы знізілася на 20—30 працэнтаў, мяса — амаль на палову.

— Я ўсё гэта ведаю. Але справа ў тым, што хай і марудна, але ўсё-такі ў нас пачынаюць усталявацца рынковыя адносіны ў эканоміцы. Не ведаю, ці гаварыў вам Алехна, але ж недзе працэнтаў 30—35 тавараў ён набывае ў прыватных камерцыйных фірмах, якія завозяць і многія мясныя вырабы, і макаронны, і крупы, цукар, муку, бакалейныя тавары з блізкага і далёкага замежжа.

— Фірмы "купі-прадай"? Але ж наш прэзідэнт шмат разоў выказваўся супраць прадпрымальнікаў, якія займаюцца менавіта такой дзейнасцю. І, трэба сказаць, мае ў такім падыходзе падтрымку з боку некаторай часткі насельніцтва, выхаванай у лепшых традыцыях савецкага часу. Вуснамі спадара Лукашэнка неаднойчы было сказана, што дзяржава

прадпрымальнікаў, і ён мне раскажваў, якія часта неадоўжныя, перашкоды ўзнікаюць на шляху згаданых вамі фірм. І ў справе падаткаабкладання, наогул адносінаў да іх дзяржаўных структур.

Але гэта, я разумею, не вашы праблемы. Хоць, з іншага боку, калі дзяржаўнаму гандлю даводзіцца сутыкацца на адным "полі" з прыватным бізнесам, ён рэагуе на гэта досыць нервова. Толькі адзін прыклад. Літаральна дзямі па Беларускам радыё прагучала інфармацыя, дзе паведамлялася, што ў сувязі з тым, што многія буйныя гандлёвыя прадпрыемствы Мінска, у тым ліку універсам "Рыга", нясуць мільярдыяныя страты з-за канкурэнцыі прыватнікаў, якія гандлююць побач і "адбіваюць" пакупнікоў, гарадскія ўлады ставіцца пытанне аб абмежаванні дзейнасці камерцыйных кіёскаў, ці, як іх называюць у народзе, — "камкоў".

— З такім падыходам не магу пагадзіцца. Так, сапраўды, апошнім часам некаторыя чыноўнікі дзяржаўнага гандлю і, дарэчы, не толькі гандлю, выступаюць калі не за поўную забарону, дык за істотнае абмежаванне прыватнага гандлю, асабліва рознічнага, які нібыта падразае крылы дзяржаўных гандлёвых прадпрыемстваў.

Гэтыя "аб'ектыўныя" прычыны нічога не вартаць. Ведаецца прыказку пра наймелага танцора?.. Справа ў няўменні ці нежаданні некаторых нашых работнікаў змагацца за пакупнікоў, зрабіць так, каб кожны магазін, тая ж "Рыга", мог забяспечыць попыт грамадзян на самы разнастайны тавар. Каб пакупнік заўсёды мог знайсці ў дзяржаўным магазіне неабходны тавар, а не бег па яго ў бліжэйшы "камкоў". Тады тут не будучы баяцца канкурэнцыі бізнесменаў.

— Думаю, Міхась Міхайлавіч, што баяцца ўсё роўна будучы.

— Чаму?

— Таму што прыватны бізнес больш гнуткі, больш аператыўны, здольны імгненна рэагаваць на кан'юнктуру рынку, а таму і больш канкурэнтназдольны. Вось такая дэталі, Міхась Міхайлавіч. Стаяць побач два "камкі" і прадаюць цыгарэты адной і той жа маркі, але па розных цэнах. І адрозніваюцца гэтыя цэны паміж сабой досыць істотна — бывае, працэнтаў на 20—25. Аднойчы я, купляючы цыгарэты, спытаў у прадаўшчыцы, чаму яна прадае іх намнога танней, чым яе суседка. Жанчына мне растлумачыла, што прадаваць танней ёй больш выгада, бо тавар разыдзецца хутчэй, значыць, больш хуткай будзе і абарачальнасць грошай. Наш дзяржаўны гандаль сапраўднай канкурэнцыі, так бы мовіць, у сваіх нетрах не ведаў і не ведае, калі не лічыць канкурэнцыі спартыўнага за лепшыя фінансавыя і іншыя паказчыкі.

— Не магу з вамі пагадзіцца. І ў нашым постсавецкім дзяржаўным гандлі канкурэнцыя таксама можа існаваць.

— Пры "сплунчаных" зверху цэнах?

таксама магчыма для канкурэнцыі.

— Як бы там ні было, але цэны ў дзяржаўным гандлі шалёна растуць. Літаральна за апошнія два-тры месяцы яны павысіліся літаральна на ўсё прадукты, у тым ліку на "сацыяльныя", працэнтаў на 25—30. Прытым, "тэхналогія" гэтага павышэння досыць хітрая — амаль кожны тыдзень цана падымаецца быццам непрыкметна — на сотню-другую рублёў...

— Я ўжо казаў, што цэны фарміруе вытворца, зыходзячы з уласных выдаткаў на вытворчасць прадукцыі.

— Але каб гэтыя выдаткі ўзрасталі кожны тыдзень? Тут нешта не тое. Я не хачу ўсё звальваць на гандаль. Відць, сваю ролю ў гэтым адыгрывае і перапрацоўчая вытворчасць. У свой час мне давялося вывучаць працу так званых аптова-рознічных садавіна-агароднінных камбінатаў, якія займаюцца і нарыхтоўкай, і захаваннем, і продажам прадукцыі праз свае магазіны. Дык вось, цана, па якой камбінат прадаваў, да прыкладу, бульбу зімой, разоў у пяцьнаццаць-дваццаць пераўзыходзіла цану, па якой нарыхтоўвалася тая бульба ў калгасе.

На рэспубліканскай нарадзе, прысвечанай справам у аграрным сектары краіны, што праводзілася нядаўна з удзелам прэзідэнта А. Лукашэнка, называліся такія лічбы: калі ў снежні сярэдні заробак калгасніка складаў 700 тысяч рублёў, то ў работнікаў перапрацоўчай прамысловасці быў у два разы большы. "Трэба зняць "глушч" з перапрацоўшчыкаў і гандляроў", — сказаў на згаданай нарадзе кіраўнік краіны.

— Тым не менш, трэці мінскі малаказавод, я ведаю, стратны, ён на мяжы поўнага банкруцтва. Што тычыць "гандляроў", дык, даўбог, яны не раскашуюць. Мы не дазваляем падымца гандлёвыя нацэнкі вышэй 20 працэнтаў. Вы ж зразумеіце, уздражжанне энерганосбітаў, а адсюль электраэнергіі, вода- і цеплазабеспячэння, транспартных паслуг б'е не толькі па вытворцах, моцна б'е і па нас. Сёння толькі аднойчы прывезці на машыне тавар з базы — значыць аддаць не менш за 100 тысяч рублёў.

Разам з тым я разумею, што пасрэднікі, якія стаяць паміж вытворцамі і пакупніком, абыходзяцца ў немалую капеічыну. Але ж так ва ўсім свеце. Амерыканскі фермер, які вырошчвае, да прыкладу, буйную рагатую жывёлу, сам не едзе прадаваць сваю жывёліну ў горад. Тут пасрэднікаў паміж ім і спажыўцом яшчэ больш, чым у нас. Мы хоць імкнемся, каб паміж вытворцамі і пакупніком было не больш двух прамежкавых звенняў — перапрацоўчае прадпрыемства і гандаль.

— Не ў крыўду вам будзе сказана, Міхась Міхайлавіч, але пра коснасць, непаваротлівасць савецкага гандлю (а ён, пагадзіцеся, па сутнасці, застаецца савецкім), з яго "не назойлівым" сервісам напісаны тысячы крытычных артыкулаў. Мы з вамі закранулі такую балючую праблему, як цэнаўтварэнне, праблему,

ТАЛЕНТ ДАСЛЕДЧЫКА

УСІМ, КАМУ ДОРАГА РОДНАЯ МОВА!

У выдавецтве "Навука і тэхніка" выйшла з друку кніга народнага паэта Беларусі, старшын Таварства беларускай мовы імя Ф. Скарыны Ніла Гілевіча "Любоў прасветляе. Роздумы ў прозе і вершах аб роднай мове". Гэта кніга — плён амаль 50-гадовай літаратурнай працы паэта. Яна ярка выяўляе яго сыноўнюю любоў да роднай мовы, яго грамадзянскую заклапочанасць яе лёсам. У кнізе — назіранні, думкі і высновы аўтара па такіх праблемах, як мова і дзяржава, мова і гістарычны лёс народа, мова і асоба чалавека, мова і нацыянальная культура, мова і школа, мова гутарковая і літаратурная, мова як рабочы інструмент пісьменніка і інш.

Кніга будзе каштоўным і карысным дапаможнікам вучням, студэнтам, настаўнікам, работнікам устаноў культуры, сродкаў масавай інфармацыі, актывістам Таварства беларускай мовы і ўсім, каму дорага Родная мова. Яна дапаможа патрыётам Бацькаўшчыны ў абароне нашай мовы ад тых, хто замахваецца на само яе існаванне наогул, у абароне Роднае мовы ад непісьменнасці і бескультур'я ў сродках масавай інфармацыі ды і ў многіх перыядычных выданнях, у аўдыёвізуальным афармленні нашага жыццёвага асяроддзя і нарэшце ў выхаванні пашаны і любові да роднага слова, у прапагандзе яго дзівоснага характа, прыгажосці і чарадзейнай сілы.

Па пытаннях набыцця кнігі Ніла Гілевіча "Любоў прасветляе. Роздумы ў прозе і вершах аб роднай мове" можна звяртацца ў Таварства беларускай мовы імя Ф. Скарыны па тэлефоне 33-25-11. У самім памяшканні ТБМ (Румянцава, 13) кнігу можна набыць з аўтографам аўтара.

З ВЫЯВАЙ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ

Кожны новы год часопіс "Роднае слова" сустракае ў новым мастацкім афармленні. Гэтым разам ён будзе выходзіць з выявай першадрукара на вокладцы. Ды па адратцы, як вядома, толькі сустракаюць, а які ж змест першага нумара?

Пра новы падручнік па літаратуры для VII класа разважаюць у артыкуле "У святле жанравай спецыфікі" М. Лазарук, В. Русілка, І. Слесарава. Сучаснасць у мастацкім асэнсаванні І. Шамякіна — тэма артыкула А. Бельскага "Прапаведнік духоўнасці і чалавечнасці". Літаратурны партрэт А. Кудраўца "Паўнакроўнасць жыцця прапануе Д. Бугаёў.

Дыялектная аснова літаратурнай мовы цікавіць П. Міхайлава — "Роднай мовы кашуля кужэльная..." М. Варціхоўская і В. Цялкова раяць настаўнікам, як лепш знаёміць вучняў з "Шляхціцам Завальнем" Я. Баршчэўскага — "Цуды можна разумець сэрцам..." Метадычныя парады па курсе "Міфалогія" дае Т. Шамякіна — "Прыгаршчы вады жывое..." Духоўны сэнс народных свят у полі зроку А. Хатэнкі — "Нясмыннае кола жыцця".

"Класіцызм у беларускай музыцы" — чарговы радок В. Скоробагатава ў "Анталогію беларускага рамана". Часопіс уводзіць новую рубрыку "Самае галоўнае", весткі якую будуюць І. Ждановіч і В. Шымановіч. Гонар адкрыць яе выпай І. Шамякіну — "Я люблю і люблю людзей". "З радаводу Аркадзя Куляшова" — расказ В. Куляшова пра людзей, блізкіх народнаму паэту. Адначасова "РС" вінуе Вялянціну Аркадзьеўну з 60-гаддзем. А вось 50-гаддзе мастака М. Купавы "адзначана" яго артыкулам "Мастак і мова".

Чым жыве сёння "Настаўніцкая газета", можна даведацца з інтэрв'ю, дадзенага часопісу яе галоўным рэдактарам А. Куліцкім — "Плюралізм, непрадузятасць, канструктыўнасць — прынцыповая лінія газеты". Дзякуючы І. Курбеку можна лепш зразумець Я. Коласа як жывога чалавека. "Колас смяецца, дбае, дапамагае..." — такой назвай аб'яднаным "выбраным мясцінам з успамінаў пра Якуба Коласа". А І. Ждановіч ("Бліжэй прыгледзімся да хаты...") расказвае пра адметнасці забудовы і прадметы побыту на сядзібе Акіначыцы, дзе, як вядома, і нарадзіўся будучы народны пясняр.

А яшчэ ў нумары — працяг Календара знамянальных дат і падзей на 1996 год, складзенага Я. Саламевічам, вершы А. Александровіча (да 90-гаддзя з дня нараджэння), іншыя матэрыялы.

Багацейшая вусна-паэтычная скарбніца беларускага народа, у якую ўваходзяць сотні тысяч твораў розных відаў і жанраў, глыбока і сістэмна пачала даследавацца адносна нядаўна. Не часта выходзяць у свет манаграфічныя працы, прысвечаныя нацыянальна адметным фальклорным жанрам, мастацкай дасканаласцю і змястоўнасцю якіх можа ганарыцца наш народ. Выдатнай з'явай у беларускай фалькларыстыцы апошніх гадоў сталі кнігі А. Ліса "Валачобныя песні", "Жніўныя песні", "Паэзія беларускага земляробчага календара", "Цяжкая дарога свабоды".

У манаграфіі "Валачобныя песні" даследуецца генезіс паэзіі земляробчага календара, перш за ўсё валачобных песень, іх функцыянальнасць, сюжэты і вобразы, выяўленчыя сродкі. Перадумовай фарміравання і развіцця каляндарна-абрадавай паэзіі аўтар спраўдліва лічыць земляробства. "Менавіта прырода і земляробства — калыска гэтай паэзіі, яе натуральнае ўлонне", — падкрэслівае ён. Вытокі валачобных абрадаў і песень выводзяцца ім з этнакультуры протабеларускіх плямён.

Валачобныя песні прыцягвалі ўвагу даследчыкаў народнай культуры яшчэ ў першай палавіне 19-га стагоддзя. Гістарыяграфічны экскурс збірання і вывучэння твораў гэтага віду аўтар пачынае ад кнігі Аляксандра Рыпінскага "Беларусь", якую ён выдаў у 1840 г. у Парыжы, дзе ён знаходзіўся ў эміграцыі. Ужо тады А. Рыпінскі вылучаў абрад валачобнікаў, "або звычай хаджэння з музыкамі ад хаты да хаты і віншавання суседзяў у час уваскрашэння Хрыста". Нагадавай ён склад валачобнікаў і манеру іх спеваў, адзначаў ролю кожнага ўдзельніка, прыводзіў прыклады песень. З даследчыкаў абраду вылучаюцца працы А. Багдановіча, Я. Карскага. З сучасных збіральных і даследчыкаў характарызуюцца працы М. Нікольскага, Р. Шырмы, Н. Гілевіча, В. Захаравай, Л. Салавей.

Разглядаючы сюжэты і вобразы валачобных песень, даследчык дэтальна аналізуе песні, адрасаваныя гаспадару, якія складаюць "сарцавіну" валачобнай паэзіі і найбольш поўна выяўляюць яе земляробчую сутнасць. Міфалагічныя вобразы, міфалагічнае мысленне не зацямяе, а садзейнічае ідэалізацыі гаспадарскага двара, услаўленню працы селяніна. У многіх песнях адлюстраваны народны земляробчы каляндар, які дэтальна рэгламентаваў тэрміны гаспадарчых работ. Песні своеасабліва мабілізоўвалі селяніна на цяжкую працу, а змацяянальнае ўражанне ад іх павышалася, калі ў якасці памочнікаў у земляробчай працы выступалі міфічныя апекуны, сам Бог і святыя, якія "шахаваліся, рахаваліся", каму "старшым, большым быць, наперад ступіць..."

Вялікая ўвага звяртаецца ў кнізе на тыя песні, якія ўраджаюць дэтальна папярэдняга дзеянню зямляроба, якія спрыяюць плёну ў працы. Як слухна заўважыў аўтар даследавання, "своеасаблівае валачобнай паэзіі вельмі добра выяўляе працоўны каляндар пры паказе Юр'я, Міколы, Іллі — вобразаў, што праходзяць праз многія цыклы песень гадавога круга..." Юрай паказваецца "як боста, што адмыкае жыватворныя сілы зямлі", адмыкае "зямлю сырпусенькую", пускае "расу цяплюсенькую на Белую Русь і на ўсё свет". Сапаўдным рупліўцам на полі селяніна паўстае Мікола, які "па жыце ходзіць, ён жыта глядзіць, дробным дожджыкам падмачываіць, ціхім ветрыкам прасушываіць". Часам жа ён выступае сейбітам: "Святы Мікола — стары сявец, узяў сьвяненьку да й паехаў на пашаньку..." Грунтоўна аналізуюцца і іншыя вобразы самавітых памочнікаў зямляроба. Песні нібы падказвалі, у якой паслядоўнасці селянін павінен выконваць тыя або іншыя работы на полі.

З такой жа глыбінёй і зацікаўленасцю разглядаюцца валачобныя песні, адраса-

ваныя гаспадыні, дзяўчыне, хлопцу. Вынікам глыбокага тэарэтычнага асэнсавання, якое грунтуецца на аналізе шматлікіх твораў і абрадаў, з'явіліся высновы: валачобныя песні па сваёй мастацкай прыродзе — гэта класічныя ўзоры народнай эпікі. "Высокі эстэтычны ўзровень іх — адна з праяў агульнай мастацкай культуры творчасці валачобнікаў, паэзіі беларускага земляробчага календара ў цэлым..."

Дасканаласцю тэарэтычнага асэнсавання народна-паэтычных твораў другога віду каляндарна-абрадавай паэзіі вызначаецца кніга А. Ліса "Жніўныя песні" — першае манаграфічнае даследаванне, у якім асвятляецца паходжанне беларускіх жніўных абрадаў і песень, сістэма іх вобразаў, функцыянальнасць і паэтыка. Уражвае сваёй надзвычайнай паўнатой гістарыяграфічная частка манаграфіі, у якой ахарактарызаваны ўсе важнейшыя публікацыі жніўных песень і даследаванні іх з пачатку надрукавання да нашага часу.

На аснове вывучэння ўсіх апублікаваных, архіўных і сабраных самім аўтарам матэрыялаў вызначаны арэал бытавання жніўных песень. Можна пагадзіцца з даследчыкам, што "жніўная паэзія ў цэлым старадаўняя і не застарая адначасна: яна рухалася разам з развіццём жыцця, поглядаў, у тым ліку і эстэтычных, свайго творцы. Жніўная песня, хоць сабе з'ява спецыфічная, духоўна-бытавая, калі паглядзець на яе ў сацыяльна-гістарычным аспекце, усё ж імкнецца да таго, да чаго кіруецца ўсякае мастацтва — да паказу, выявы праз працу перш-наперш чалавека, яго душы, сацыяльных і маральных памкненняў..."

Менавіта трывалай, арганічнай сувязі з працай яна (жніўная песня) шмат у чым абавязана сваім ідэйна-вобразным багаццем, глыбокім пранікненнем у духоўны свет чалавека і не ў апошнюю чаргу — шырокім ахопам этнасу".

У манаграфіі перш за ўсё вылучаюцца

Вітаем!

САТКАНА СА СВЯТЛА І ДАБРЫНІ

Марыі БАРАВІК — 50

Марыю Баравік — аўтара дзвюх паэтычных кніжак "Поле долі" і "Вір пяшчоты і журбы" (апошняя нядаўна выйшла ў выдавецтве "Мастацкая літаратура") я ведаю недзе гадоў каля дваццаці: працаваў на пачатку знаёмства ўласным карэспандэнтам "Віцебскага рабочага" па заходніх раёнах, а Марыя жыла, працавала і працуе зараз ў г. п. Падсвілле Глыбоцкага раёна. Ведаю не толькі як таварыша па літаратурным занятку, а яшчэ і як чалавека, жанчыну надзвычай сціпую, чулую, душа якой і сапраўды саткана са святла і дабрыві.

Прызнаюся, што даўно ўжо не чытаў такіх добрых і празрыста-чыстых вершаў, як вершы Марыі з яе новай кніжкі. Не буду пералічваць усе тыя, якія спадабаліся мне; можа, некаму спадабаюцца іншыя: у кожнага свой густ, светаўспрыманне, час і настрой, пад які чытаецца. Заўважу толькі: амаль усе вершы са зборніка "Вір пяшчоты і журбы" заслугоўваюць увагі.

Ну, напрыклад, як можа не крануць такое:
Зноў задажджылася ў позняй сяўбе,
Вецер знямогся работай.
Ясень голым сучком дзяўбе
У сцяну адзіноты.

(*"Мелодыя дажджоў"*).

Ці:
Матылёк зажуранай усмешкі
Апусціўся ціха на мурог —
У святло палёў нырнулі снежкі,
А рамонкі збегліся да ног.

(*"Музыка сустрэчы"*).

Ціхая вобразнасць, еднасць думкі і пачуцця, прасторы і часу надаюць вершам М. Баравік прывабнасць і арыгінальнасць без арыгіналічнасці на паказ.

Галоўнай тэмай, стрыжнем паэзіі Ма-



рыі, на мой погляд, з'яўляецца тэма яе радзімы, яе вёскі, зажуранасць, заміланасць, накіраванасць, нарэшце, да ўсяго вечнага і чалавечага, да самай дарагой істоты — дачкі Марыйкі. І словы для гэтага яна знаходзіць свае, правяраючы і ўзвераныя: "...ціха прараслі мы да зямлі радкамі...", "...там я песняй узляцела з кветак і журбою выцекла з крыніц...", "...і ўсё мне здаецца — на поле спусцілася неба на лён..."

Так, мы ўсе пішам і ўсё пішам пра той бут, дзе нарадзіліся і дзе паміраць трэба, бо ён для нас — і першы крок, і першае каханне, і туга па незваротных гадах дзяцінства і маладосці, і месца нараджэння нашых дзяцей. Для Марыі — таксама: І на пяшчотнай ноце
Стану я маладзей.

Што там шчыміць употай
У глыбіні грудзей?

(*"Трывога"*).

У новым зборніку маёй зямлячкі ёсць вершы-прысвячэнні: Міхасю Стральцову, Язэпу Драздовічу, Алесю Дубровічу, якія

ўжо пайшлі з жыцця, але вершы, проза і малюнкі якіх засталіся з намі. Гэтыя вершы — маленькія глачы, а не проста набор нейкіх спачувальных ці ўсхваляльных слоў.

Хораша можа сказаць і кажа Марыя пра каханне:

Душа, ты ўмела вобразы ляпіць.
Я не хачу кахаць — хачу любіць.
Два радкі, а ўмясцілася ў іх шмат.

Роздумна і балюча піша паэтка пра гераічнае мінулае свайго краю.

А закончыць хацелася б вершам, можа, нават і праграмным для Марыі Баравік, хаця пісала яна яго, не думаючы пра гэта, напэўна:

Не дай мне, Бог мой, забыцца.
Ужо ляжыць клубок жыцця...

За нітку большае паловы
Балючыя чапляю словы...

Не адрывалася ніколі
Ад летуценнай варажбы.

Але штодня кідае доля
У вір пяшчоты і журбы.

І хочацца прасіць Бога, каб той даў Марыі долі, дастойнай яе і як паэта, і як чалавека.

Вось такія думкі апанавалі, такія настрой прыйшоў да мяне, калі я яшчэ раз перачытваў кніжку М. Баравік "Вір пяшчоты і журбы" падчас яе прэзентацыі ў Падсвіллі. А на ёй Марыю віталі і віншавалі, і жадалі ёй усяго самага найлепшага мясцовыя паэты Фама Ляшонак і Віталь Гарановіч, полацкія — Навум Гальпяровіч і Ірына Дарафейчук, загадчыца аддзела культуры Глыбоцкага райвыканкома Марыя Паляк і аўтар гэтых радкоў. А вечарыну дасціпна і непасрэдна веў паэт Алесь Жыгуноў.

Алег САЛТУК

ўласна жніўныя песні і робіцца паспяхова впраба вызначыць іх адметнасць. Даследчык пераканаўча даводзіць, што ідэяна-мастацкая своеасаблівасць іх заключаецца перш за ўсё ў стварэнні паўнароўнага вобраза чалавека працы, жніўна на шырокім прыродным і сацыяльным фоне. “У вобразе жніўна-пастаянкі тыпізуюцца лепшыя рысы народнага характару: непрыняцце несправядлівасці, прыгнёту, прыніжэння чалавечай годнасці, сцвярджаецца імкненне да свабоды. Вобраз жніўна са жніўных песень цалкам пазбаўлены статычнасці, абрадавай ідэалізацыі. Гэта рэалістычны вобраз беларускай сялянскай жанчыны, вечнай працаўніцы, клапатлівай маці”, — падкрэслівае ён. Гэтыя высновы пацвярджаюцца ў даследаванні падрабязным аналізам разнастайнай тэматыкі ўласна жніўных песень, вобразнай сістэмы іх, ідэянай значнасці.

Разглядаючы ў асобным раздзеле дажынкавыя песні, А. Ліс акцэнтуюе ўвагу на тых абрадах і звычаях, функцыі якіх зводзіліся да захавання зямнога плёну, урадлівасці поля ў будучым. Асэнсоўваецца абрад “завівання барады” (пакіданне на ніве некалькіх каласоў, якія пэўным чынам звязваліся, улічваюцца пры гэтым думкі розных даследчыкаў, якія бачылі ў гэтым абрадзе адлюстраванне міфалагічных уяўленняў аб духах нівы. З поўным правам ён робіць вывад аб магічным характары абраду. Пераканаўча асэнсоўваецца таксама і звычай рабіць дажынкавы янык з уплятаннем у яго спарыша, у якім увасабляўся пладаносны пачатак. Цікава аналізуецца таксама вобраз райка, паходжанне якога, як і спарыша, звязваецца з раннімі формамі міфалагічнага мыслення.

Аналіз зместу дажынкавых песень спалучаецца ў манаграфіі з разглядам вобразна-выяўленчых сродкаў. Адрозніваюцца дажынкавыя песні ад ўласна жніўных, якія нярэдка спяваліся і сола, тым, што яны заўсёды спяваліся калектывам.

Падводзячы вынікі разгляду дажынкавых песень, даследчык трапна называе іх радасным гімнам “чалавеку працы, плёну зямлі і яго рук”; па змесце — гэта “апафеоз жніўнай паззіі”.

Кваліфікавана прааналізаваў аўтар кнігі пазтыку жніўных песень. Асабліва

грунтоўна даследаваў ён кампазіцыю твораў. Паглыбленнем псіхалагічных характарыстык абумоўлена з’яўленне песень з кампазіцыяй на асацыятыўна-ланцюговае аснове. Для прыкладу прыводзіцца песня: **Майго татачкі жыццёчка пахілілася, Ай, люлі, жыццёчка пахілілася, А я, молада, на чужым замарылася. Дворачку прыйду — няродны татачка, Ай, люлі, няродны татачка. Няродны татачка, няродна мамачка. Ай, люлі, няродна мамачка: Ёсць каму пажурыць, некаму пажалеці, Ай, люлі, некаму пажалеці. — Драмліва нявестка, драмліва нябога, Ай, люлі, драмліва нябога, Нябога драмліва, на работу лянiва, Ай, люлі, на работу лянiва, Постачку гоніць і з рук сярпок роніць, Ай, люлі, з рук сярпок роніць.**

Дэталёва прааналізавана таксама выкарыстанне ў жніўных песнях эпітэтаў розных тыпаў і некаторых іншых выяўленчых сродкаў.

Манаграфіі “Валачобныя песні” і “Жніўныя песні” ўносяць буйны ўклад у славянскую фалькларыстыку, маюць вялікую навуковую і практычную каштоўнасць, з’яўляюцца незаменимымі дапаможнікамі для выкладчыкаў і студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў.

Карысны дапаможнік не толькі для ВНУ, але і для настаўнікаў сярэдніх школ — кніга “Паззія беларускага земляробчага календара”. Гэта адзін з тамоў серыі “Беларуская народная творчасць”, падрыхтаваны А. Лісам, з яго грунтоўным артыкулам (каля 6 аркушаў).

У артыкуле дастаткова поўна характарызуецца паззія ўсіх цыклаў земляробчага календара: зімовага, веснавага, летняга і восеньскага. Кожны з гэтых цыклаў ілюструецца лепшымі ўзорамі песеннай творчасці (856 тэкстаў), а ў дадатку змешчаны “Беларускі народны календар” (падрыхтаваў У. Васілевіч).

Многія песні зборніка вылучаюцца асаблівым пазтычным характарам, як, напрыклад, восеньская песня:

Ой, гаварыла канпелька,

Стоячы ў гародзе:

— Адкуль на мяне, канпельчку,

Усё й тыя буйныя ветры?

Як сталі веяць, сталі навываць,

Канпельчку убываць.

Ой, гаварыла маладая дзевачка,

Жывучы ў татачкі:

— Адкуль на мяне, маладзеньку,

Усё й тыя добрыя людзі?

Як сталі хадзіць, мёд-віно насіць,

Мяне ў татачкі прасіць...

Датуль хадзілі, мёд-віно насілі,

Пакуль татачку упрасілі.

Матэрыялы кнігі маюць не толькі пазнавальнае, але і выхавальнае значэнне, яны раскрываюць надзвычайнае багацце і мастацкую дасканаласць беларускай календарна-абрадавай паззіі, таленавітасць нашага народа, здолёўшага стварыць такія пазтычныя шэдэўры.

У працах А. Ліса закранаюцца таксама важныя пытанні станаўлення беларускага этнасу і ролі фальклору ў гэтым працэсе.

Праблема нацыянальнай ідэі пастаўлена ў першым артыкуле кнігі А. Ліса “Цяжка дарога свабоды” — “Беларуская ідэя ў кантэксце адраджэння славян. 20—90-я гады XIX стагоддзя”. Вытокі беларускай ідэі ён адносіць да часоў Францішка Скарыны, эпохі еўрапейскага Адраджэння, адзначае ролю Віленскага ўніверсітэта ў яе фарміраванні ў 10—20-я гады 19-га ст., філаматаў, Яна Чачота, М. Баброўскага, А. Рыпінскага і іншых.

З іншых цікавых артыкулаў, прысвечаных пытанню развіцця беларускай культуры і яе выдатным дзеячам, варта звярнуць асаблівую ўвагу на артыкул “Песню — у спадчыну”, у якім характарызуецца дзейнасць Р. Шырмы, раскрываецца яго подзвіг у зборанні, публікацыі нацыянальнай песеннай творчасці, узбагачэнні беларускага музычнага мастацтва, папулярнасці народнай песні, стварэнні Акадэмічнай капэлы.

Ва ўсіх гэтых кнігах Арсень Сяргеевіч Ліс выступае не толькі таленавітым даследчыкам народнай пазтычнай творчасці, які ўнёс вялікі ўклад у развіццё нашай навукі, але і як чалавек, закаханы ў родную паззію, сваю Радзіму,

І. КАЗАКОВА,

А. ФЯДОСІК

Віншваем!

Надзеі

АРТЫМОВІЧ — 50



Надзея Артымовіч нарадзілася ў вёсцы Аўгустова Бельска-Падляскага павета Беластоцкага ваяводства (Польшча). У 1964 годзе скончыла Беларускі ліцэй у Бельску-Падляшскім. З 1965 па 1967 год вывучала русістыку ў Настаўніцкай студыі ў Беластоку, пасля — у Варшаўскім універсітэце беларускую філалогію. У 1972 годзе пачала працаваць руска-польскім перакладчыкам у Інстытуце прамысловага дызайну ў Варшаве, праз сем гадоў вярнулася ў Бельск-Падляшскі, стала працаваць у мясцовым ДOME культуры.

З першымі вершамі Н. Артымовіч выступіла на старонках газеты “Ніва” ў 1970 годзе. Першая яе кніга “У сне, у болю славы” (1979) — гэта вершы, перакладзеныя з беларускай мовы на польскую. Акрамя таго, у Беластоку выйшлі зборнікі “Роздумы” (1981), “Сезон у белых пейзажах” (1990). Кніга “З неспакойных дарог” пабачыла свет у выдавецтве “Мастацкая літаратура” ў 1992 годзе. Выдала Н. Артымовіч і кніжку разам з Алесем Рэзанавым.

Віншваем Надзею Еўдакімаўну з паўвекавым юбілеем! Зычым новых жыццёвых і творчых поспехаў!

Сярод кніг

ВАДА ТРЫВОГІ НАШАЙ

Ці трэба яшчэ раз нагадваць, у якім цяжкім экалагічным становішчы апынулася сёння наша краіна?

Трэба, калі не хочам, каб за маруднасць, неабачлівасць дзеянняў папракалі нас наступнікі. Трэба, калі жадаем уратаваць дзяцей ад страшных хвароб. Трэба, калі марым аб далейшым квітненні ўсяго жывога на зямлі.

Экалагічная бяда — ці не самая страшная бяда. Можна з цягам часу ўзняць эканоміку, а тым самым падняць і дабрабыт народа. Можна вынайсці цудадзейныя лекі. Можна дасягнуць вяршынь у развіцці навукі, мастацтва, культуры. Аднак усё гэта будзе зведзена на нішто, калі чалавек будзе дыхаць забруджаным паветрам, карыстацца атручанай вадою, ужываць ежу, у якой самы што ні ёсць “спектр” розных шкодных рэчываў, не кажучы ўжо пра радыёнуклідны.

Таму кожнае чарговае слова — пісьменніка, журналіста, грамадскага дзеяча — тут не лішняе. Усё часцей па праблемах экалогіі ў радыёэфіры, у газетах і часопісах выступае і Пятро Сабіна, сааўтар, дарэчы, калектыўнага экалагічнага зборніка, што папоўніў “Бібліятэку часопіса “Маладосць”.

Нарысы, рэпартажы, публіцыстычныя развагі П. Сабіны пры іх актуальнасці, вастрыні, нават і палемічнасці гаворкі з’яўляюцца і творамі мастацкімі. Бо ўсё гэта прамаўляецца, пішацца чалавекам, які добра адчувае слова, надзелены талентам не толькі адшукаць значныя факты, а і належным чынам абагульняць іх, каб пры гэтым атрымліваўся твор менавіта мастацкі, які дае, як кажучы, шмат і душы, а не толькі ўражвае самой прынцыповасцю гаворкі.

Гэта можна сказаць і пра кнігу П. Сабіны “Плач вады”, выпушчаную нядаўна выдавецтвам “Мастацкая літаратура”. Каб выйшла гэтая, кажучы словамі аўтара, “экалагічная дылогія”, парупіліся фундатары выдання — Міністэрства прыродных рэсурсаў і Мінскі энергетычны цэнтр Еўрапейскага Саюза. І міністр А. Дарфееў, і дырэктар цэнтра Л. Шыманец з разуменнем паставіліся да праблем, узятых журналістам, зразумелі актуальнасць іх,

важнасць таго, каб з імі маглі пазнаёміцца многія.

Гэта не зборнік матэрыялаў па праблемах вады, а менавіта кніга — кампазіцыйна стройная і сюжэтна зладжаная. І вызначэнне яе жанру як “экалагічная дылогія” зусім не даніна модзе. У П. Сабіны і на самай справе атрымалася дылогія, два раздзелы якой (я б іх назваў праблемнымі дакументальна-мастацкімі аповесцямі, хоць і разумее ў нечым нацпагнутасць такога вызначэння) узаемна дапаўняюць адзін аднаго, а разам узятая гучаць і прызнаннем у любові да Бацькаўшчыны, і трывожным роздумам (месцамі ён нагадвае рэквіем па незваротна страчаным) аб бедзе, што абрынуліся і на нашу зямлю, і на зямлю суседзяў.

А што гэтая бяда агульная, пераконваешся, калі знаёмішся з сённяшнім станам адной з прыгажэйшых рэк Еўропы — Дняпра. Пра гэта гаворка ў першай частцы дылогіі — “Дняпроўская плысь”. Гэта свайго роду падагульненне работы комплекснай культурна-экалагічнай экспедыцыі па Дняпры, у рабоце якой прынялі ўдзел “вучоныя з Акадэміі навук Беларусі і Украіны, спецыялісты з Дзяржжампрыроды, беларускія, украінскія і рускія (Смаленшчына) пісьменнікі”. Праўда, сама экспедыцыя абмежавалася толькі паездкай па тэрыторыі Расіі і Беларусі, але не лепшае становішча з Дняпром і на Украіне, аб чым, дарэчы, мімаходзь таксама згадвае П. Сабіна.

Колькі велічная рака, як вядома, пачынаецца на тэрыторыі Расіі: “А назайтра мы ўжо былі ў Сычоўцы. Тут, у гэтым раёне Смаленшчыны, бярэ пачатак Дняпро. У Бачарове — цэнтры саўгаса “Цішанскі” — пераселі з аўтобуса ў высокапраходны “Уралы”. Да вытоку заставалася восем кіламетраў. Ах, і даліся ж нам гэтыя кіламетры!...” Нягледзячы на тое, што да вусця Дняпра гэтак цяжка дабірацца, гэта яго не ратуе. Наўкол пануе безгаспадарлівасць і абьякавасць. З болей услахоўваешся ў спеведзь пісьменніка Яўгена Максімава, які на ўсё лета прыязджае сюды, пакідаючы сям’ю ў

Смаленску, жыве ў невялікай вёсачцы Ключыкі: “Каля вытоку Дняпра, пэўна, вы звярнулі ўвагу, людзей амаль не засталася. Гэта ўжо канец. Не адраджэцтва з такой колькасцю жыхароў саўгаса “Цішанскі”. Восі і Ключыкі мае на вачах паміраюць. Быў у нас калісьці свой сельсавет. Яго ліквідавалі, за ім — пошту, потым — магазін, школу... Цяпер дзеці ходзяць у школу за край свету. Вяртаюцца з заняткаў, а насустрач — мядзведзь. Уадкрытую блукае па дарозе, знаёмай ужо вам, па палетках, і ў вёсцы ён нярэдкаі госьць”.

Калі ўжо ля вытокаў такая абьякавасць да ўсяго, дык што далей казаць. Яно, зразумела, і чужая бяда сумленнаму чалавеку баліць, але ж спачатку трэба са сваёй разабрацца. На жаль, не шанцуе Дняпру і на тэрыторыі нашай дзяржавы. Экспедыцыя пабывала ў самых розных месцах: у Дуброўне, у Оршы, у Купалавых Ляўках, у Магілёве, у іншых вялікіх і малых населеных пунктах, на берагах Славуціна (дарэчы, П. Сабіна расказвае і цікавую легенду пра паходжанне Дняпра). Выключэнне хіба што — Жлобін, і то дзякуючы аўстрыйцам, якія, як вядома, узвзялі тут металургічны завод і паклапаціліся, каб не забруджваць наваколле. А ў астатніх месцах? Калі нешта і робіцца, дык як бы напалову. Штосьці праектуецца, штосьці ажыццяўляецца, а потым дае занаць наша звычайная абьякавасць, і добрыя намеры застаюцца ўсяго... добрымі намерамі.

Няма ў нас правільнага разумення паняцця культуры ў шырокім сэнсе гэтага слова ў тым ліку і культуры экалагічнай. І П. Сабіна гэта красамоўна паказвае на прыкладзе лесу Дняпра. Паказвае і адначасова папярэджвае, да чаго ўсё можа прывесці, калі становішча не зменіцца ў лепшы бок. А разам з тым і падказвае, як зрабіць, каб справы палепшыліся. І тут, вядома ж, трэба вучыцца ў замежных краін. А прыкладаў, вартых увагі, больш ці трэба. Хоць бы гэты: “На Захадзе экалагічны бум найбольш ярка праявіў сябе ў 1968 годзе. Гэта звязана з работай энэку створанага тады Рымскага клуба. Ідэя, якія выказваліся ў клубе,

былі накіраваны на тое, каб паказаць усяму чалавецтву, што яно ідзе да сваёй пагібелі. Паказаць на фактуры, на канкрэтныя прыклады”.

П. Сабіна і прыводзіць шмат прыкладаў. А яшчэ куды больш іх у другой частцы дылогіі — “Плач вады”. Больш ужо хоць бы таму, што гэтым разам ахоп матэрыялу значна шырэйшы. Аўтар аб’ездзіў, абышоў літаральна ўсю Беларусь. Наведаўшы Дняпро, ён зацікавіўся лесам іншых рэк, найперш Заходняй Дзвіны, а потым былі іншыя — і вялікія, і малыя... Трывога, што нарадзілася падчас першага падарожжа, не тое што не паслабла, а ўзмацнілася: “Мы адольвалі на сваім шляху сотні і сотні блытаных і звільстых, як самі рэкі, кіламетраў, якія патрацілі процьму часу і намаганняў у пошуку спакожна чыстай рачной вады. Іншы раз нам здавалася, што да мэты нашай зусім блізка, мы вось-вось знойдзем жаданае, запаветнае. І калі зноў у каторы раз памыляліся, ішлі ўпарта далей і далей. Ішлі, каб урэшце рэшт канчаткова пераканацца на апошнім пакутным кіламетры, што ніколі мы не знойдзем таго, што шукаем. Няма ў Беларусі ракі нашай мары. Сплыла даўно вада божая, чыстая або ў Чорнае, або ў Балтыйскае мора. І плыве цяпер толькі замутнёная, хворая і пракажоная па міласці чалавека вялікай вучонасці і ведаў, супертэхнічна ўзброенага”.

На жаль, не лепшае становішча і з азёрамі. І тут гаворка П. Сабіны бескампрамісная, рэзка. Ды і як жа інакш! Сапраўды, не можа не балець душа, а сэрца не плакаць. А калі яшчэ прыняць пад увагу радыяцыйную забруджанасць?

Сама час закрываць: людцы, адумаіцеся! Пакуль не позна, спыніцеся ў сваім безразважным пакаранні прыроды! Яшчэ раз перачытайце напісанае П. Сабінам. Перачытайце, каб ведаць, куды мы ідзем. І не па чужым прымусе, а па ўласнай волі.

“Плач вады” П. Сабіны — як бы працяг сказанага ў абарону чалавека, зямлі, нацыі тымі, хто да згаданай праблемы паспяхова звяртаўся раней (для прыкладу, А. Казловіч, В. Лапцік, Я. Пархута). Гэта ўсвядомлены крок літаратара і грамадзяніна, якому рупіцца за лес Бацькаўшчыны.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

У ЗУБРЭВІЧАХ, СЯРОД ЗЕМЛЯКОЎ

надзіва добра адчуваў сябе гэтымі днямі лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Янка Сіпакоў. Сюды, на любую сэрцу Аршаншчыну, землякі запрасілі дарагога гасця, каб разам адзначыць яго 60-годдзе. І ён з прыемнасцю прыехаў у вёску, з якой у яго жыцці так шмат звязана. І не толькі радаснага. Як вядома, у час вайны фашысты закатавалі за сувязь з партызанамі бацькоў будучага пісьменніка. Пазней Я. Сіпакоў вучыўся ў Зубрэвіцкай сярэдняй школе, адначасова працаваў паштальёнам. А завітае ў родную вёску звычайна, каб сустрэцца са сваякамі, сябрамі маленства.

І вось гэтая, юбілейная сустрэча... Праходзіла яна ў мясцовай бібліятэцы, дзе была арганізавана выстаўка твораў земляка пад назвай "З душы ўвесь чалавек сатканы". Супрацоўніца раённай бібліятэкі Г. Ляўковіч выступіла з аглядам творчасці Івана Данілавіча. Пра пісьменніка-земляка шчырыя словы ўдзячнасці і захаплення гаварылі колішні дырэктар Зубрэвіцкай сярэдняй школы З. Рубаняў, старшыня калгаса "Дубраўка" У. Сянькоўскі і іншыя. Успамінамі пра гады яго дзяцінства і юнацтва падзялілася старэйшая сястра пісьменніка Праскоўя Данілаўна. А яшчэ гучалі вершы юбіляра, у гонар яго ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці выконвалі песні.

"ПЕРШАЦВЕТ", N 1

Няўрымлівасці маладых аўтараў застаецца толькі па-добраму пазайздросціць. У адным з тамоў біябібліяграфічнага даведніка прадстаўлены яшчэ адзін паэт, які родам з Капыльшчыны, — Мікола Дубовіч. Ён у 1928 годзе ў час купання патануў у рацэ Бяроза ад разрыву сэрца. Дзе б хоць крыху больш даведацца пра яго, прачытаць творы? І вось, калі ласка... Дзякуючы А. Пашкевічу яны з'явіліся ў першым за сёлетні год нумары "Першацвета" ў раздзеле "Спадчына". Тут жа змешчаны і артыкул А. Пашкевіча "Жыццё і песні спадарожнік" — звесткі, што ўдалося адшукаць пра гэтага, безумоўна, таленавітага паэта.

У паэтычным жа "сшытку" "Першацвета" друкуюцца творы В. Жыбуля, І. Дзічкоўскай, С. Паўлоўскага, А. Пшыгоцкай, С. Патаранскага, Р. Гародкі, Т. Барысавай, С. Лавейкінай, В. Песень, В. Пазнякевіча, І. Шаўляковай, Л. Раманавай. Прозу прадстаўляюць Л. Шувалава, Н. Якавенка, В. Чупрына, В. Хведар, М. Канановіч. З прадмовы А. Дуброўскага ўвазе чытача прапануецца казанне К. Жалінгоўскага "Здзейснае Ісусам Хрыстом". Аўтар прапаведзі — малады чалавек і пастар царквы.

У "Гасцёўню" "прышлі" з вершамі М. Башлакоў і П. Гарэцкі (яго творы пераклаў У. Паўлаў), з казкамі — В. Шырко.

У раздзеле "Крытыка" Н. Кузьміч перачытвае апавесць У. Караткевіча "Ладдзя Роспачы" ("У бой ідуць... сімвалы"), І. Навіцкая дзеліцца ўражаннямі ад зборніка вершаў А. Пашкевіча "Нябесная сірэнта" ("Я слухаю нябесную сірэнту"), Т. Будовіч аналізуе паэтычны зборнік М. Гудковай "Уголас" ("Бясконная песня жыцця"), В. Дубовіч выступае з водгукам на першую кніжку Н. Аксёнчык "Сповідзь арабіна" ("Выстаіць, не змерзне, не завяне..."), Н. Пыско напісала эсэ "Мой" Рэзанаў.

У "Жароўні" кукараць З. Арцюх, В. Пятроўскі, С. Асташэвіч.

БІБЛІЯТЭЦЫ — ІМЯ ПІСЬМЕННІКА

Леанід Гаўрылін, які ў росквіце сіл і таленту пайшоў у жыцця, нарадзіўся ў пасёлку Стэп Добрушскага раёна. Сёння гэты пасёлак зліўся з г. п. Церахоўка, дзе, дарэчы, будучы пісьменнік вучыўся ў школе, а пазней, закончыўшы факультэт журналістыкі БДУ, працаваў адказным сакратаром раённай газеты.

Помніць землякі Леаніда Іванавіча Гаўрыліна, аўтара кнігі прозы "Рукі не здрадзяць", "Прашу звольніць мяне", "Пакінутая на досвітку", "Ружы для каварнай жанчыны", "Урок без перапынку", раманаў "Не магу без цябе", "Зямля дзяцей нашых", "Матчына хата", "Застаюся з табой" і іншых, а таксама шэрагу п'ес.

Нядаўна Церахоўскай гарпасялковай бібліятэцы нададзена імя пісьменніка Леаніда Гаўрыліна. У ёй аформлены і куток, прысвечаны памяці земляка.

Васіль ТКАЧОЎ,
адказны сакратар Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў



ЖЫВЫ НА НЯБЁСАХ БУДЗЕМ!

Не знемагайма ў адчаі, сябры,
Не знемагайма.
Сцюжа люцее на нашым двары:
Пры вогнішчах духу чувайма.

Не ўпершыню зліхадзеены мор
Так пагражае
Краю прыкляклых братоў і сяцёр,
Беларускай дзяржаве.

Не ўпершыню спагадае сусед,
Хочучы ў сплату
Нашы — за свой дабрачынны абед —
Спрадвечныя мову і хату.

Будзем адхукаць з'інелую руць,
Колькі магі ёсць,
Дзеля ўмалоту і шляху ў зару
Вольнасці,
а не ў магілу!

Будзем!

МАЛІТВА ЗА ЁСІХ

О, каб далосся і мне
Стацца для вас
Травой,
Той травой,
Што на горка-зняможлівай,
Спадзёнай вярсе
Рызькоўна праточваецца
Праз кару буралісту,
Цяце
Апаляльнаю барваю
Зеляною.

О, каб далосся і вам
Стацца нямарнай надзеяй,
Што, як бы ні мучыў усіх
Злыбедны турботаварот,
Вы будзеце помніць, што вы —
БЕЛАРУСКІ НАРОД,
Жывы на нябёсах,
Які і на прахлай зямлі
Не згібе.

Усемагутныя Сілы ўсявышнія!
Вамі трыманая і прасвятляная,
Сёння за ўсіх малю:
Уздольніце нас,
Косаязык і запамарочаных,
Прамаўляць ачыніцальнае
і найлуччэйшае:
"Люблю"!

У Вянок ГАННЕ

Для кожнага тут
Знайшлося ў мяне слова добрае
І на сустрэчу, і на развітанне.
Перазовы ж з табой
Пажыццёвай журбой
Абсякло
Тваё неадгуканне.

Скрыжоўваю рукі,
як табе скрыжавалі былі —
На сэрцы, на чыны,
Каб душы нашы
Адна ў адну паўзірацца маглі,
На мове агню цяпер ужо
Бясконную
Гамонку вялі...

УГНЯЗДУЙ МЯНЕ ў СЭРЦЫ

Плігрыму ад воўдзя да поўдзя
Цераз плыўныя нетры часу
Зоўна выбліснуў промень з Усходу.

— Я апірка твая: не будзеш
Выпускаць мяне з рук у дарозе —

Не зняможашся па куп'іску,
Па каменні не падаб'ешся.
Я — апірка твая.
І кладка:
Не сцурася, не разбурыш —
Правяду цябе лёгка, лётка
Цераз твань і цераз правалле.
Кладка я твая.
І апірка.
І цяпельца на гострых проймах:
І сагрэю я, і разважу,
І ў жарынку сэрца зыначу,
Калі ў сэрца мяне ўбарэш ты
Як святло, як святло Любові.

Калі ў сэрца мяне ўбарэш ты,
Калі мне аднаму слугавацьмеш —
Успануеш сам над сабою,
Над памрокам і над бядою,
Над ступою між зор, плігрыме.

Угняздуй мяне ў сэрцы.

НА КАРЦІНАХ УРШУЛЫ

На карцінах Уршулы Люке
Барукаюцца з ветрам дрэвы,
Каб спакойна, натульна жылося
Невідочна-прысутным бюргерам
У мурах-камяніцах іхных:
Шчытна тоўняцца мураванкі
На карцінах Уршулы Люке,
І ўцякае пад мостам Шпрэвэ,
І пад гнётам свайго пачварства
Вывінаецца, і пруняе,
Распадае глумлівы спрут,
Што берлінскай сцяною зваўся, —
І хрыстосуюцца ў нябёсах
Мужна высталялыя дрэвы.

На карцінах Уршулы Люке
Так звычайна ўсё — а шматмерна.
Лаканічна — а так яскрава.
Красамоўна. Як і выява
Тых кладоў, маляваных мастацкай
Пад Варонежам ці пад Самарай
(а магла б і ў Белаазёрску,
ці ў любой беларускай мясціне —
Маем скрозь мы *такія* пагосты):
Пад агольным небам — нямыя
Земляныя гарбочкі, а кожны,
Кожны — загарадкай апяты:
Клеткі, клеткі... і тут клеткі, клеткі...

— Нашым людзям цяжка даўмецца,
Што я гэта намалывала, —
Уздыхае Уршула.

ДА СУСТРЭЧЫ!

Маўклівым развіталым клінам
Ляцелі гусі над Берлінам,
А мы па Мюллерштрэсэ ішлі
І ўслед за выраем гусіным
Вачыма ўзрушана вялім.

Адкуль вы, гусі? З Беларусі?
Куды вы, гусі? У цёплы край?..
Няма адказу. Знай цярусіць
Сняжок з нябёсаў, быццам гусі
Свой пух страсаюць на "бывай".

Халодны пух ляціць — не тае.
І на плячах не растае.
Так і Айчыну замагаеш...
Даўно старонка дарагая
Нам на цяло сваё скупая.
Любові ад людзей чакае.
Не ўмеюць людзі грэць яе.

Мы заўтра вернемся дадому.
У непагадзь, у безладзь, стому.
З чужыны — бы на чужыну...
Вам, птахі верныя, вядома,
Як цяжка з золі, з ледалому
Выдабываць крыльмі вясну.

Да стрэчы, гусі!

ТРОХІ ДЗІЎНА

Трохі дзіўна:
Не счулася, няяснеў калі
Мой дрымуць лес над валою цёмнай,
Дзе лябедка з лебедзем —
У іншасвецце —
Плылі.

Трохі дзіўна:
Больш не ведаю стомы рухаў пустых,
Неўмалотных думак атрута
Страціла сілу.
...Дзесь плывуць сабе
Тыя лебедзь з лябедкай...
Дзякуй, сэрца, што іх
У неварыць
Адпусціла.

Зьяне крылаў тых птахаў пчаслівых
Яшчэ
Стукам тваім гарачым
Мяне дагоніць,
Іначай
Так несмутліва
Не світала б сягоння.

Чытаю, разглядаю перадсмяротныя
вершы Максіма Танка. Звычайны вучнёўскі
сшытак у клетачку...

Не захапленне, а здзіўленне не пакідае
мяне, бо нічога ў тых дробна-вузлаватых
радках новага і надзвычайнага няма, але
ёсць, як гаворыць Рэзанаў, "жывое дыхан-
не". Яно і схіляе мой чалавечы песімізм да
аптымізму. Смерць жыцця плошчу, а
жыццё духам.

Скурко памёр — Танк застаўся...

Філасофія — гэта не навука. Філасофія
— гэта суб'ектыўнае жыццё.

Прыехаў летам на адпачынак да мамы
ў вёску. Дні міналіся неўпрыкмет за
рознымі сялянскімі клопатамі...

А вечарам — о Госпадзе! — чытаў-
праглядаў газету "Вечерний Минск",
якую сёлета чамусьці выпісала большасць
вясцоўцаў. І не ў кошце, відаць, тут
справа... А ў чым? Як сказаў паштальён
маім усявельным землякам: будзеце ведаць,
як вашы дзеці ў горадзе жывуць...

Бабуля мая скрушна: "Цяпер да мяне
па тыдні ніхто дзвярэй у хату не пры-
адчыняе... Ляжу тут адна, як у яме...
Нічагусенькі не ведаю — што-дзе... Відаць,
і пра смерць сваю апошняй даведаюся..."

Яна, пагляджваючы па галоўцы маю
дачку: "Шануй бацькоў сваіх, Аксенька,
— і Бог палюбіць цябе..."

Сухенькая мая бабуля, светленькая...
Як пісаў я калісьці: "... і ценю яе няма"...
Неписьменная, але начутая. Слухае радыё-
кропку, каб не так адзінока пачувацца ў
пустой хане. Хоча дазнацца, што я раблю
ў тым горадзе... Адказваю ёй, што пішу
патрохі... Прасталушына, але настойліва
дапытваецца: "Каму, унучачка?..."

Напіўшыся да глыбокай стомы, прыехаў
падвячоркам сусед з Клецка, каб на досвітку
скасціць поплаў у гародзе маці, ужо
нябожчыцы... Бухнуўся на раскладушку ў
двары, а радыётранзістар пакінуў на пад-
ваконні ўключаным на ўсю моц... І ча-
мусьці выпала таму галёкца на хвалях
радыёстанцыі "Свабода"... Міколу гэта не
перашкяджала. Устаў ён на досвітку, скасіў
поплаў яшчэ па расе...

Апоўдні сустрэўшыся з ім, іранічна
пытаяцца: "Мікола, і што там новага па
"Свабодзе" казалі?" Сур'эзна адказвае: "А
што яны нам, цёмным рабацям, новага
скажуць?! Разбудзілі на зорцы — кажуць:
годзе спаць, мужыкі, пара за косы брацца..."

У калгасе як кралі, так і цяпер крадуць.
Можа, трохі менш, бо ўжо мала чаго
засталося. Прытым — свядома крадуць і
не надаа хаваючыся. Цягнуць з фермы
рознае дабро — хто выганам, хто ўзлескам.
А я ў мамы за плотам дрэвы калю...

— Дабрыдзень, Лявоне! Дровы шча-
паш, маці памагаеш — добра, добра... А
я, во, на ферме свінням мукі травяной
узяў... Трэба ж вас неяк у горадзе карміць...
— Дык грэх жа...
— Мы, Лявоне, за іх галасавалі. А
камуністыя ўзяць заўжды давалі, абы толькі
ў меру... Па магчымасці, так сказаць, і
здольнасці... Здаецца, так у іх запісана...

Мова захоўваецца ў вёсцы не дзякуючы
культурнай палітыцы дзяржавы, а — насуп-
ерак ёй... Якія б разумныя і светлыя
словы мы ні пісалі — яны ўжо не новыя.
Усе новыя словы нараджаюцца тут, у
вусцішных вуснах прыродных вясковых
беларусаў.

Катя (руская паваянная бежанка): "Ой,
якая дачушка ў вас культурная. Гэта ж
ехала па нашай вуліцы на лісапедзе, ды
тапак з нагі згубіла... Прыпынілася, стаіць
на адной ножцы, просіць мяне: патрымай-
це, калі ласка, ровар, я свой тапак падыму...
Божачка ж мой, гэта цяперашняе гарадское
дзіця вясковай задрыпанай бабе: калі
ласка... Я ажно праслязілася. Тут цяпер
нашанскія дзеці мацюкамі лаюцца..."

Дажылі! Ужо і ў вёсцы здзіўляюцца не
брылоце, а выхаванасці...

Паўнакроўнае жыццё патрабуе ўсяго
чалавека, а мы, хоць якім бокам, ды
ўхіляемся...

У Крывошынскай вар'ятні ўжо на трэці
дзень я не асабліва нудзіўся. Паводзіны
кліентуры былі не ў навіну ды і вопыт
папярэдніх "высылак" — рэч не апошняя...
Прыладкаваўся я ў вар'яцкім клубе па-
магатым мастаку-афарміцелем, таму што

меў, па словах доктара, адносіны да друкаванага слова, а тым больш — новенькі членскі білет СП СССР.

Мастак пад сурдзінку піў віно, якое яму прыносіла медыцынская сястрычка-палюбоўніца. Харошы ўвогуле быў чалавек — свой, клецкі, знаёмы — зводзіў калісьці мяне са сваёй сястрой на перспектыву — і шкада, што год таму назад залыгаўся на вярочыне ў месцічковай царкве на Брэстчыне, якую ці то распісаў, ці то дапамагаў рэстаўраваць...

Зрэшты вернемся ў афіцыйную вар'янтно. Я і на самсправе няблага пісаў плакатнымі пёрамі (гэткая доля спасцігла мяне яшчэ ў арміі, ды і ўвогуле ў нашым родзе былі і ёсць даволі здатныя і саманітыя малявальшчыкі) — то і выводзіў на вялікіх матэрыялах аркушах розныя цытаты знакамітых людзей — ад Гіпакрата да Гарбачова...

Так і жылі, не спяшаючы пацець, выплёўваючы кіслыя таблеткі “антабуса”, чака-

бы надта неразборлівым почыркам, на другім — вялікімі літарамі чырвоным алоўкам — вось гэта: МОЯ ФАМИЛИЯ ВОЛОДЯ ИЗ БАРАНОВИЧ ЖИВУ Я В ПЯТОМ БЛОКЕ

Больш з Валодзем з Баранавіч я не сустракаўся, хоць не-не, ды настальгічна яго ўспамінаю, беручы ў рукі чый-небудзь чарговы раман у “Кнігарні пісьменніка”...

Прыснілася, што забіў чалавека. У сваёй вёсцы, у суседскім двары, пры знаёмых людзях... Праўда, самога чалавека не распазнаў. Біў кім па галаве. Не памятаю за што...

Прачынуўся потны ад страху за ўчыненнае. Сядзеў у ложку і сонна-мітусліва думаў: што ж гэта са мной адбываецца?..

Не меней году — а пры такім гаспадары

дзенькай прыгожай дворнічыхай. Апанутая ў аранжавую камізэльку паверх спартыўнага чорнага трыко, яна зграбае бруд з тратуара побач са мной... Я — больш-менш адукаваны пісарчук, з торбаю, напханаю чужымі рукапісамі, куру, перамянаючыся з нагі на нагу, чакаючы грамадскага транспарту...

І вось — мы нездаром зазірнулі адзін аднаму ў вочы... Адкуль гэта збянтэжанаць? Чаму яна, засаромеўшыся, адвяла позірк? Чаму і мне раптам стала няёмка перад ёй, і я, не ведаючы пра што думаць, чамусьці ўзгадаў, што кінуў свой папярэдні недапалак цыгарэты на тратуар каля пад'езда, не данёсшы колькі крокаў да сметніцы...

За што нам абодвум сорамна? За сябе? За той недапалак, які яна падбрала ці яшчэ падбярэ за мной? За венік у руках і сумку з рукапісамі? За тое, што не наадварот? Што ўсе рэчы не ў тых руках? За свой

І цяпер — помню і люблю...

За што? Усяго толькі за тое, што жыў?..

Як усё пераменліва ў чалавеку! Адным разам — хочацца жыць, другім — не... Шкада, што трэцяга разу не бывае.

Апоўначы сяджу адзін у мройным святле настольнай лямпы, гляджу ў вакно, зашклёнае густой цемрай, думаю пра НЕШТА не ведаю ШТО...

І хочацца плакаць... і плачу... і слёзы цякуць па маім твары... і адчуваю іх спагальную цеплыню... і захлынаюся ў іх...

І ніхто на свеце ў гэты найвышэйшы момант майго жыцця не можа забараніць мне быць такім вось — яшчэ не паднебным, але ўжо й незямным...

І ў гэтых самотных слязах, нябачных нікому, я і ёсць увесь — ЧАЛАВЕК...

Не мае значэння, колькі гадоў пражыў паэт — дваццаць пяць ці восемдзесят пяць...

Паэзіі ад гэтага не меншае і не большае...

Вясковы знаёмы мужык усё падбірае, што ні ўбачыць. Усё да рук яго прыстае, прыліпае, прырастае...

Ідучы па вуліцы, падмае на ўзбочыне літровую бляшанку з-пад таматнага соку, ужо і скасабочаную, і там-сям парываюць...

— Навошта яна табе, Іосіфавіч?

— А чорт яго ведае... Жыццё цяпер такос, не ўгадаеш, якім яно бокам павернешца. Хай будзе... Глядзіш, заўтра прывязучу тамат на разліў — шукай пад яго посуд... А ў мяне — напашэве... Выгну, вычышчу, вымыю... А не, дык тавоту ў калгасным двары набяру, мо калі завесы ў дзвярах папэцкаю... Рыпцё, халера...

Позняя восень, а чалавечай спеласці усё няма і няма...

Сырым лістападаўскім падвечоркам ідуць па праспекце Скарыны тры маладзенькія, падстрыжаныя пад нуль, у новенькай, але кашлаватой форме, курсанты міліцыі, падроблена на публіку пагульваючы друкі-дубінкамі, аднак не агрэсіўна, а так, для паказнай зухаватасці...

І толькі згледзеўшы вынырнуўшы з паўзмку маладзічак, ніякавоць, прыскакаючы тыя друкі да сцёгнаў...

Яшчэ не абцірханыя горадам, службай і начальствам, вясковыя хлопцы з ужо вымыкаючым гонарам. Глядзець на іх пацешна і забаўна...

Наблізіўшыся да мяне — худавата-хлапечкага дзядзечкі — адзінага самотніка на тралейбусным прыпынку, пашушкаўшыся, два прадзіяць наўзбоч да мяне. Напаўразгублена-выбачальна просіць: “Прасіце. Не знайдзецца ли у вас сгарэты?” Раблю трохі напыжлівы выгляд, але няспешна з бязмоўнай паўзай працягваю “космасіну”, а павагаўшыся, дадаю яшчэ дзве. “Спасіба” — нервовым адшчаслівай неспадзеўкі голасам мямліць малады міліцыянік Рэспублікі Беларусь і падбегам кіруецца да сваіх, запаволена шлёпаючых, калегаў па службе... “Калі ласка!” — каб было чутна, кідаю наўздагон па-беларуску. Усе трос, як па камандзе, азіраюцца, па-дзіцячы ўдзячліва пасміхаюцца, ківаюць галовамі і нечакана салютуюць мне ўзнятымі ўверх друкі-дубінкамі...

Адходзяць... Запальваюць... Сіняваты дымок цепліць змрок, адганяючы самоту душы...

Хоць бы добра прайшло іх дзяжурства гэтай ноччу, хоць бы якія мужланы не спаганілі іх яшчэ вясковай геннай чалавечнасці... І на чым трымаецца дзяржава? Ці не на гэтых сараматлівых рэштках людскасці?..

Пасля трагічнай гібелі жонкі мой дзядзька ў свае шэсцьдзесят з гакам вырашыў узяць сабе жанчыну з суседняй вёскі гадоў на дваццаць маладзей сябе.

Вечарам запілі тую справу, а назаўтра — жанчыны і след расту...

Бабы па-суседску ў яго й пытаюць: “Што ды як?..” Дзядзька ж ім прасталушна па-вясковаму адказвае без аніякавасці і выкрутасу: “Ды курва яна, вам кажу... Улеглася ў ложак адразу без...усяго... Без станіка, без гэтага без усяго... Вон! — кажу... Не хапала мне яшчэ й на старасці ганьбы ды сораму...”

Кажуць, што я пэсіміст і меланхолік. Ну, не ведаю... Не ўпэўнены... Наўрад ці... Трэба падумаць...

Кожны чалавек імкнецца быць патрэбным. Хто — дзяржаве, хто — сям’і, хто — культуры, хто — маскультуры і г. д.

(Працяг на стар. 14-15)

Леанід ГАЛУБОВІЧ



ЗАЦЕМКІ З ЛЕВАЙ КІШЭНІ

ючы свайго прызначанага тэрміну вызда-раўлення...

Аднаго дня ў клуб зайшоў чалавек маіх тадышніх гадоў, на выгляд прыстойны і не надта для гэтага месца падазроны, аднак па паху адчувалася, што ён не з нашай алкашняй публікі, а з далейшых муравана-ўкратаваных карпусоў...

“Ты — пісатель?” — не спытаўся, а голасна сказаў ён, ад чаго мне стала не зусім добра.

“Так, пішу”, — як можна выбачальна адказаў я.

“Все пишут. Я не о том. Ты — писатель?” — настойліва паўтарыў ён, пагойдваючыся перада мной.

“Друкуюся”, — цвярдзей вымавіў я. “Я спрашываю — настоящий ли ты писатель, понял!” — безапелляцыйна і нейк ужо вульгарна-недаверліва дапытваў ён да астатку.

“Член Союза писменнікаў”, — здаўся я, удыхнуўшы.

“Значит, настоящий писатель! Прекрасно. Меня не обманули. Я написал роман, — ён палез рукой за бальнічны руды балахон і дастаў адтуль пашарпаную папку з надпісам “История болезни”, з якой вытыркалі зялёна-шэра-жоўтыя аркушы паперы. — Надо срочно издать!”

“Цікава, — папрасіў я, — калі ложна, я мог бы пачытаць вечарам...”

“Читают в книжках, — павучальна і строга сказаў ён, трымаючы папку абаруч, — Издадим, прочитаем вместе. Я — Володя из Баранович, слышал? Из пятого блока. Это ничего, что я из Баранович?”

“Якая розніца адкуль. Я вунь з вёскі”, — спрабаваў перахапіць ініцыятыву я. Але ён быў неўгамонны і настойліва-дырэктывны.

“И кто же тебя издает в деревне? Впрочем, мы пока здесь. Материал собран, главврач подписал, надо издавать. Ты главного знаешь? Петра Федоровича?.. Тоже учти — писатель! Книгу моих рассказов пишет. Диагнозами назвал. Жил такой на юге. В бочке. Давно... Федорович не курит, правда. А без курева писателем быть трудно. Я ему уже не раз говорил, да... Кстаті, ты куришь?” — ён нарэшце стаміўся.

Даю цыгарэту. Прыпальваем. Нечакана з папкі высыпаецца колькі лістоў. Я збіраю іх, складваю і падаю Валодзе.

“Ладно, ладно, — памякчэўшым голасам гаворыць ён, — Знаю я — это тяжелое дело. Возьми себе, вставишь в свой роман... Я еще напишу... Так значит — издаем? Хорошо! Только красными буквами, я люблю когда красиво... Запомни, значит, я — Володя из Баранович, из пятого блока... Увидишь такой роман — купи. Почитаем...”

Але тут маналог Валодзі абарваў дзяжурны санітар, постаць якога шырока і хмарна мільганула за клубным акном. Валодзя не развітаўшыся, імгненна знік, пакінуўшы мне два аркушы паперы, вырванай, відаць, з нейкага бальнічна-адміністрацыйнага гробсбуха...

На адным была выпіска з гісторыі хваро-

ак я, то й не дзіва — рыпелі ўваходныя дзверы ў кватэру. Рыпенне было гідлівым да моташнасці... Але ўсё адкладвалася, звыкалася, рабілася нармальна-звыродлівым, як і ўся наша сённяшняя рэчаіснасць.

І вось учора змазаў завесы дзвярэй маслам для пішучай машынкы.

Сёння, спешна і затуркана ўвайшоўшы ў кватэру, раптоўна схамануўся — якія і куды я дзверы адчыніў?!

Такая нясвойская цішыня... Зладзейская...

Ні пры якой уладзе мне не жылося і не жывецца так паскудна, як пры сабе самім...

Чытаю ў інтэрв’ю аднаго літаратара: “Мастацкі твор уяўляецца мне ямаю, вакол якой, па краях, ходзіць пісьменнік і запаўняе яе словамі...”

Пры першым прачытанні мяне гэта свежа ўразіла. Пры паўторным — насцярожыла... Калі ж я вярнуўся да таго месца ў трэці раз — ямы ўжо не было...

Усё слабее мой зрок, а я ўсё ўздзяваю на свой доўгі нос акуллары, — і ўсё чытаю й чытаю...

Вочы мае да вяршынь зрэнак запоўнены літарамі, словамі, сказамі, вершамі, раманамі, тэкстамі... якія зліваюцца адно ў адно, наплываючы адно на другое, засяччы існы свет... Я ўчытаў у сябе ўсё, што змог.

Цяпер мне трэба па магчымасці пазбавіцца ад празмернасці назапашанага, каб убачыць свет сваімі вачыма, — і гэта не так проста, як думаецца...

Кажуць, што літаратура памірае... Я тут удакладніў бы ад сябе: вуззе кітагалт менавіта мастацкай літаратуры... бо пішучы цяпер, можа, нават больш, чым раней...

Чалавек у наш урбаністычны, тэхналагічны час робіцца ўсё больш адзінокім, замкнёным у сабе і на самім сабе, ён — так ці інакш — пачынае пісаць розныя тэксты, прагаворваючы сябе, спадзеючыся некаму адкрыцца ці быць адкрытым, як кінутая ў марскія хвалі бутэлька з цыдулкаю...

Літаратура цяпер — перш за ўсё, душэўная, а не духоўная зносіны адзінокіх людзей у пачымільярдным мурашніку чалавечтва. Гэта вяртанне да эпістальнасці (ліставання), але ўжо ў адкрытым уласна адрэдагаваным варыянце: я пішу ўсім, няхай мне адгукнецца хоць нехта... Камп’ютэрныя праграмы-тэксты — таксама свосааблівы эпістальны будучага.

Такая літаратура будзе існаваць і ў далейшым, як Храм маральнага ачышчэння, як споведзь аднаго перад усімі.

Усё гэта, на мой погляд, не тычыцца чыста мастацкай літаратуры, дзе мастак спавядаецца не перад людзьмі, а перад самім сабою...

Ранкам, стоячы на тралейбусным прыпынку, вочы ў вочы сустракаюся з мала-

лесе? За што, Госпадзе?!

І тралейбуса ўсё няма і няма, як няма разумення нашай разгубленасці і збянтэжанаці...

Як рэдка глядзім мы адзін аднаму ў вочы, як рэдка заўважаем чалавека насупраць сабе, як часта так і канаем незаўважанымі...

Чамусьці трывала ўсталявалася выснова, што чалавек баіцца вышыні... І чамусьці ніхто гэтай высновы не абвяргае. Наіўная выснова, бо насампраўдзе тут першасна псіхалагічнае: чалавек баіцца не самой вышыні, а бездані пад сабою...

Гэтым я хачу сказаць, што чалавек па сваёй духоўнай прыродзе засцерагаецца не высокага, а нізкага...

Ужо другі дзень запар сноўдаю з кута ў кут па кватэры сам не свой, да адчаю апатычны і хваравіты... Не ведаю, як я выйшаў бы з таго стану, каб не тэлефонны званок...

Не назваўшыся да канца размовы, чалавек прыемным людскім голасам моладз-аптымістычна гаварыў мне пра літаратуру, свет, людзей, што я, манатонна падтакваючы ў трубку, неўпрыкмет забываўся на самога сябе — такога, яшчэ нядаўна, нямоглага і бязвольнага...

Развіталіся бадзёра, з разлікам на заўтрашнюю сустрэчу. Цімохам Васільевічам Віткам быў той васьмідзесяціпяцігадовы чалавек.

Мне стала сорамна за сваю нямогласць. Я закурыў і сеў за пісьмовы стол... Жыць трэба да самай смерці, малакасо! Вучыся...

На свой першы чалавечы гераічны ўчынак я не забываўся і сёння. Мне было дзевяць гадоў, калі я засланыў маці, сваім тонка абцягнутым скурай шкілетам, ад сукаватага палена, якое занёс для ўдару ашалелы ад самагонкі бацька...

Добра памятаю, што нават не паспеў спалохацца і заплуючыць вочы... Палена было яловае, з круглым жаўтавым сукам, з трэшчынай наўздоўж, не зусім сухое, з зімнага двара... Маці прыносіла дровы з вечара і клала ў печ, падсушваючы для ранішняй распалкі...

Бацька ўжо ў магіле, але зрэдку яшчэ ўрываецца ў мае сны з тым самым яловым сукаватым паленам, і змушае мяне назаўтра палохацца і перажываць за ўжо састарэлу адзінокую маці, якая дарэчы, спаліла тое палена назаўтра ў печы, на цэлым чаране якой я па-дзіцячы спаў, скруціўшыся вожыкам...

Бацька мой, асабліва ў п’яным асляпленні, што здаралася часцей, чым наадварот, быў жорсткім як да маці, так і да нас, чатырох дзіцяц... Ганяў і лупіў няшчадна...

Але дзіўная ўсё ж людская прырода: я баяўся яго, але паважаў — у дзяцінстве, шанаваў — у маладосці, шкадаваў — у адноснай старасці і невылечнай хваробе...

І ШЭРАГ ПАДЗЕЙ...

МАНАЛОГ МАСТАЦКАГА КІРАЎНІКА ГОМЕЛЬСКАГА АБЛДРАМТЭАТРА

І ЭТНАГРАФІЯ,
І МІФАЛОГІЯ

Аб праблемах нацыянальнага касцюма, перспектывах яго развіцця, рэстаўрацыі і рэканструкцыі ішла зацікаўленая гутарка на канферэнцыі 5 лютага ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. Сустрэча адбылася з нагоды закрыцця выставы Міхаса Раманюка, прысвечанай нацыянальнаму касцюму. У ёй прынялі ўдзел І. Паньшына, М. Паграноўскі, Г. Сакалоў-Кубай, У. Кохан, Г. Каржанеўская, іншыя прадстаўнікі розных навуковых і мастацтвазнаўчых колаў. Адзначалася, што ў 90-х гг. праблема вывучэння і асэнсавання ролі нацыянальнага касцюма носіць не толькі этнаграфічны характар, але больш міфалагічны — наколькі нацыянальны касцюм беларусаў звязвае ўсе эпохі і стылі гісторыі да першабытнасці ўключна. Падкрэслівалася, што М. Раманюк з'яўляецца пераемнікам працы выдатнейшых этнографічных мінюлага стагоддзя, а таксама дзейнасцю па замалёўках і вывучэннях касцюма ў 50-х гг. Л. Баразны. Былі абмяржаваны далейшыя паказы выставы ў розных рэгіёнах Беларусі.

Н. К.

“ЖЫЦЕНЬ”

Так назвалі свой народны хор спевакі Мінскага НВА “Інтэграл”. Нядаўна гэты аматарскі калектыў ва ўрачыстай абстаноўцы ў Палацы культуры чыгуначнікаў адзначыў 20-годдзе свайго ўтварэння. Каля дзесятка разоў “Жыцень” быў лаўрэатам розных конкурсаў, — рэспубліканскіх і колішніх усесаюзных. Арганізатар і блізняк кіраўнік хору — заслужаны работнік культуры рэспублікі Леанід Ваўчок.

Юбіляраў віншавалі са святам канцэртнымі нумарамі, шчырымі словамі і каштоўнымі падарункамі ўсе самадзейныя калектывы Дома культуры МНВА “Інтэграл”, прадстаўнікі хораў палацаў культуры сталіцы, вядомыя дзеячы мастацтваў рэспублікі В. Роўда, М. Дрынеўскі і інш. А Кастрычніцкі райвыканкам Мінска прэміяваў юбіляраў 10 мільёнамі рублёў.

Перапоўненая зала гарача сустракала беларускія, рускія, украінскія народныя песні, песні беларускіх кампазітараў у выкананні хору “Жыцень”. Выступленне суправаджаў аркестр народных інструментаў пад кіраўніцтвам Алесі Лазавік і канцэртмайстар Сяргей Баевіч.

Пятро ГАРДЗІЕНКА

“АРЛЕКІН” ШУКАЕ СЯБРОЎ

Накладам тры тысячы асобнікаў пабачыў першы ў сёлетнім годзе нумар тэатральнай газеты “Арлекін”, заснавальнікам і выдаўцом якой з'яўляецца журналіст Андрэй Ганчароў. А ўвогуле, першы нумар, пробны нумар выйшаў яшчэ напярэдадні Новага года.

У сёлетнім “Арлекіне” аматары тэатра знойдуць розныя матэрыялы. Л. Грамыка (“Мроі пра Сымона Буднага”) знаёміць з новай работай тэатра “Вольная сцэна” — спектаклем на п'есе У. Рудавы “Брат мой, Сымон”. У. Мальцаў (“Парабазіс пра жыццё ў мастацтве”) запрашае на прэм'еру чэхаскай “Чайкі”, што мае адбыцца на купалаўскай сцэне. Б. Бур'ян (“Сляза на камені”) згадвае І. Ждановіч, з дня смерці якой прайшоў год.

Змешчаны гутарка Т. Мушынскай з дырэктарам і мастацкім кіраўніком Беларускага балета В. Елізар'евым “Больш падрабязна пра капіталізм, пабудаваны ў асобна ўзятым тэатральным калектыве”, пад рубрыкай “Акцёрскія байкі” — адна з гісторыяў, расказаная Я. Крыжаноўскім, — “Які страшны пацук”, іншыя матэрыялы.

А яшчэ — лютаўская афіша тэатраў.

І Ў ГЭТЫМ ГОДЗЕ

часопіс “Пралеска” будзе імкнуцца зрабіць яшчэ больш для таго, каб стаць сваім для тых, каму ён у першую чаргу адрасаваны — выхаванцям ісяляў і садоў, татам і мамам, дзядулям і бабулям. Пра гэта і гаворыцца ў рэдакцыйным артыкуле першага нумара “Да чытачоў “Пралескі””.

Галоўны рэдактар “Пралескі” А. Сачанка падрыхтаваў справаздачу з “круглага стала” па пытаннях выхавання і навування дзяцей 5—7 гадоў (“Рэформа школы, затым ісяляў-сада”). З. Кустава чарговы раз радуе “Азбукоўнікам і лічылкам”. Прапануе “Пралеска” і яшчэ адну кніжку. Дастаткова выняць з нумара старонкі развароту, скласці іх, разрэзаць — атрымаецца зборнік М. Грахоўскага “Птушыная карусель”.

У раздзеле “Лучынка” — артыкул З. Куставай, Т. Фаменкі і В. Юбка “Крылатыя выразы”. Друкуюцца тэксты і ноты некалькіх песень, напісаных для дзяцей беларускімі паэтамі і кампазітарамі, адзначаецца 90-годдзе з дня нараджэння А. Александровіча.

Першым і адзіным пытаннем на сустрэчы з Уладзімірам КАРАТКЕВІЧАМ, мастацкім кіраўніком Гомельскага абласнога драматычнага тэатра, было нязводнае: “Як жывае?” І ён, абцяжараны кіраўніцтвам, пастаноўкамі, рэпертуарнаю палітыкай і ўсім, чым можа быць абцяжараны рэжысёр, чые спектаклі любяць глядачы, адказаў падрабязна, па пунктах, прадставіўшы свой тэатр, мовім так, у самым будзённым клопаце:

— Яшчэ Лідзія Манакова сабрала ў Гомелі гурт маладых людзей, якія хутка зрабіліся студыйцамі, акцёрамі дапаможнага складу тэатра, працягвалі навучанне ў Беларускай акадэміі мастацтваў. Жыццё бярэ сваё. Тых, хто можа напоўніць працаваць у тэатры, засталася мала. Чатыры разы я абвясчаў набор у студию пры тэатры. З'явілася колькі чалавек, — у выніку ўсіх адбораў. А цяпер вострым маладых акцёраў, якіх, здаецца, трэба толькі навучаць, спакваля ды паволі, ужо найшчыльна занятая ў масоўках шасці спектакляў, ды кожны мае па адной-дзве буйныя або цэнтральныя ролі. Такім паросткім чынам адбылося, як той казаў, уваходжанне ў калектывы. У самым адказным, штодзённым жыцці тэатра пачаткоўцы пачалі адыгрываць сваю незаменную ролю.

Сур'езнеюць сувязі з Жытомірскім абласным тэатрам, і мы дамовіліся з ягоным кіраўніцтвам займаць у рэпертуары некалькі спектакляў з адной назваю... паводле адных і тых самых п'ес. З тым, каб украінскія акцёры маглі браць удзел у нашых спектаклях, а мы ездзіць да іх. Па просьбе слаўнага Данчука, кіраўніка жытомірцаў, я паставіў “Гусара з КДБ”, а таксама п'есу Мікалая Манохіна, беларускага рэжысёра, тэатразнаўцы ды драматурга, “Чорт у рабрыну”. Тамтэйшыя глядачы прынялі спектакль адметна. Надарыліся на прэм'еры крытыкі з Кіева — і тыя знайшлі шмат добрага... Што ў пастаноўцы, што ў нашай ідэі з творчымі абменамі. У п'есе Манохіна ёсць адна побытавая акалічнасць, якая вымагла пільнейшай глядацкай увагі: гераіня, вабная паненка, — украінка, а герой, сталы ды мужны — беларус. Напрыканцы спектакля ў іх нараджаецца сям'ера дзетак... Казка такая насуперак абставінам... У Гомелі мяне за гэты спектакль крытыкуюць, нават ганяць журналісты. Глядачы... стаяць нават у праходах. Дарэчы, сама пастаноўка гэтай п'есы — я ўжо маю на ўвазе Гомель — сталася невялічкай тэатральнай падзеяй. Розгалас прайшоў і білеты раскупаюць на два-тры месяцы наперад. Ёсць, такім чынам, усе падставы для таго, каб збіраць у Гомелі фестываль сяброў. Да нас з жытомірцамі далучыцца Бранск, бо я ставіў там, а бранскі рэжысёр Купцоў — на нашай сцэне. Вось мы і зладзім такую прыцяцельскую сустрэчу напярэдадні Міжнароднага дня тэатра. Бачу сумнеў у тваіх вачах, бачу, дык мушу сказаць, што першы спалох пасля Чарнобыля шмат у каго мінуў. Памятаеш, былі запрасілі тэатр з Арла, дык арлоўцы нас гатовы былі прыняць, а як да нас у Гомель — барані Божа. Цяпер чакаем віцяблян і берасцейцаў. Прыязджалі ўжо храбрыя купалаўцы ды з Рускага тэатра. Больш за што іншае часам бракуе не храбрасці, а грошай. Мы знайшлі іх, — напрыклад, каб паставіць спектакль да 50-годдзя Перамогі. Паводле п'есы Б. Васільева “Пачатак”, у нас яна мае назву “Тайна адной споведзі”. Згодны, што акцёры сцяўшы зубы “ўціскаліся” ў персанажаў, якіх ніколі не хацелі іграць шчыра, але варта ж працаваць з самымі рознымі катэго-

рыямі глядачоў. Самых розных запатрабаванняў. А для тэатра зусім не лішне запрашаць да сябе людзей паважанага веку...

Калісьці Рыд Таліпаў, знаны ды вядомы, публічна распеў, як любіць гомельскую актрысу Корхаву, — знаную ды вядомую. Мы злавілі яго на словы. Ды так, што цяпер Рыд распачаў рэпетыцыі чэхаскай “Чайкі”, дзе ў Корхавай — галоўная роля, — “Чайкі”, якую мусяць скончыць якраз да пачатку свайго “Караля Ліра” ў Аўстрыі.

І — невясёлая навіна з Гомеля: Якаў Наталаў, па ўсім відаць, пакінуў свой “Незалежны тэатр”. Мо праз непаразуменні з калектывам у абранні мастацкіх шляхоў? Тэатр, падобна, рызыкуе быць... нічым, бо яго няма як утрымліваць. Юрый Фейгін, той самы, што так пафасна ды ярка сышоў з нашага дзяржаўнага ў “Незалежны тэатр”, і пасля ягонага сыходу было шмат уводаў у многіх спектаклях, ужо вярнуўся назад. Працуе цяпер у нас. Вядома, жажліва было перажыць забойства спонсара ды фундатора тэатра Я. Фігліна. Менавіта ён, маскоўскі бізнесовец родам з Гомеля, спрыяў з'яўленню першага прыватнага тэатра ў Беларусі (і ў СНД). І, відаць, пакуль не высветліцца, як жа тэатр мусяць утрымлівацца, дарэмна чакаць



ад яго прэм'ер. Тыя, у каго “Незалежны тэатр” цяпер арандуе памяшканне, маюць намер вярнуць сцэны сабе, але Гомель мае патрэбу ў розных тэатрах! Мы гатовы “Незалежнаму тэатру” дапамагчы. Уратаваць і труп, і рэпертуар, і памяшканне. Напрыклад, адкрыць там малую сцэну нашага тэатра (тая, што ў нас цяпер ёсць, надта непрыстасаваная). Між тым лідэр незалежнай Якаў Наталаў ужо паставіў на нашай дзяржаўнай сцэне спектакль “Гульня і не больш...” паводле “Вольнага шлюбу” Д. Фо і Ф. Рамэ, так-так, таго, што іграюць у Рускам тэатры Беларусі. Але наша пастаноўка няк не паўтарае тую, што прапануе сваім глядачам Барыс Луцэнка. Падзеяй для Гомеля зрабіўся “Юбілей” А. Чэхава. “Юбілей” на юбілей — сцэнічнай дзейнасці Ніны Карневай, адной з самых улюбёных гомельскіх актрыс.

Заўжды кажуць — мора кветак, я скажу — рэчка кветак пад віншаванні ўдзячнай публікі, — вось як юбілей з “Юбілеем” святкавалі! Цяпер спектакль ідзе пад назваю “Юбілей” з “Мядзведзем”, білеты распрадаюцца хорава, і тэатр, і аўтар сцэнічнага ўвасаблення Якаў Наталаў — задаво-олены...
Ёсць чым!

Уладзіміра КАРАТКЕВІЧА
слухала ды запісвала
Жана ЛАШКЕВІЧ

На здымку: сцэна са спектакля “Гусар з КДБ”. Таго, які цяпер мае ўкраінскі ды беларускі склад выканайцаў. Перад вамі — беларускія акцёры А. Караткевіч, Г. Алешчанка і Г. Вевер.

Фота тэатра і Аляксея МАЦЮША

“САМЫЯ КАРОТКІЯ СЮЖЭТЫ РАБІЦЬ НАЙСКЛАДАНА”

Няма нічога дзіўнага: лімаўскія чытачы хочаць не адно глядзець, але і чытаць пра тэлебачанне. Сваё, нацыянальнае. Таму ці не самым слухным на сённяшні дзень здалося меркаванне: прадставіць, па магчымасці, перадачы ды праграмы БТ. Іх, цікавых, адметных, карысных або папулярных, зрэшты, і не процьма, і не безліч. І яшчэ больш натуральным з'явілася тое, што першая ў гэтым шэрагу — праграма “Беларускі дом”. З калектывам аўтараў, з адказным рэжысёрам Галінай Сакаловай, з рэдактарам, аўтарам ды вядучым (у большыні выпадкаў) Сяргеем Тарасавым.

Сяргей ТАРАСАЎ прадстаўляе праграму “Беларускі дом”:

— Я б удакладніў “Беларускі дом”, — гэта, хутчэй, культурна-інфармацыйны канал, чый адлік пачаўся з верасня 1995 года. Пасля дзюх-трох спроб мы пачалі выходзіць штодзённа па суботах і... сталіся простымі пераемнікамі папулярных колісь “Ліры”, “Спадчыны” або “Пазіі чароўнага радка”... Увогуле праграма, асабліва гуманітарна-асветніцкая, больш за год не жыве. Робіцца нецікава. Таму, натуральна, была патрэба змяніць вобраз той самай “Ліры” або “Спадчыны”, тым больш, што Вольга Іпатава, якая іх натхняла ды вяла, цяпер працуе над іншым... Пытанні ды тэмы “Беларускі дом” пакінуў сабе тыя самыя. Культурнага жыцця. Можам рыхтаваць сюжэт

на працягу тыдня, а напрыканцы — паказаць. Бо праграма не прывязана да чагосьці пэўнага, аднаго-адзінага. Мы спрабавалі зрабіць некалькі тэматычных, але... Гэтага не зразумелі і не падтрымалі глядачы. Адна тэма сорак хвілін на экране — як ты яе ні круці, але яна — адна. Таму — аднастайная. Мы перайшлі да невялікіх блокаў, імкнемся, каб сюжэт не перавышаў пяці хвілін. Самыя кароткія сюжэты рабіць найскладана — у падобную праграму. Але яны — наш плюс. Шмат залежыць ад суразмоўцы, асабліва — калі выходзім і працуем у наўпростым эфіры. Бывае, трэба людзей... даставаць з часу — нейкім чынам перапыняць, або, што тут хаваць, апускаць на

зямлю. Бо і шматслоўе замянае, і недакладнасці ў выказваннях. Чалавек не адразу гатовы выказацца пэўна, дакладна. Заўжды ягоная думка для яго асабіста звязана з шэрагам вобразаў, эмоцый, успамінаў, адсюль — тое, што, бывае, раздражняе глядача. Або чалавеку карціць кожную сваю думку давесці... Таксама цяжкавата бывае яго спыніць ды пераканаць, што ніхто не вымагае за пяць хвілін доказаў ягонае рацыі. Шкада, што нашы творчыя людзі, у тым ліку — лімаўская публіка, самі да нас не звяртаюцца. Адкуль жа нам браць інфармацыю пра іх, як не ад саміх? Мо страцілі спадзяванне на тэлебачанне? Не гатовыя да сціслых рамак сюжэту ў праграме? Большыня, і гэта праўда, прывычана да магутных мастацкіх палотнаў. Не разумее пакуль, што вялікая праграма не заўжды бывае прыцягальнай, — такой, як сюжэт, дзе ўсё выкладзена толькі па сутнасці... Адзіная бяда “Беларускага дома” — тэхніка. Цяпер адабралі нават тое, што мы колісь мелі. Замест хуткага ды якаснага мантажу мы змушаны перайсці на старыя апараты і г. д. Таму і з'яўляемся ў эфіры толькі па суботах раз на тыдзень...

Гутарыла Ж. Л.



Ім разам — 25!

СПЯВАЕ ЖАЎРАНАК ЗІМОЙ,

або ДВА СЕАНСЫ "ЗОРКАВАЙ" ПСІХАТЭРАПІІ Ў ДЗЯРЖАЎНЫМ ТЭАТРЫ МУЗЫЧНАЙ КАМЕДЫІ

Госці свята гаварылі шчыра і былі шчодрыя на кветкі. Гаспадары-імянінкі таксама былі шчырыя і шчодрыя на эмоцыі. А як жа іначай: такая прыгожая дата, быццам зусім і не юбілей, а паўналецце! Тэатру — 25: першая квадра, рост і росквіт...

І чаго толькі не наслухаліся імянінкі! Адзін знаны дзеяч мастацтва згадаў, што пачыналі яны як... "тэатр бомжаў", бо доўгі час не мелі сталага прытулку, свайго ўласнага будынка, Дома. Другі параіў звярнуць увагу на сёлетні год, класці лічбы, якімі ён пазначаны, і тады — 1 плюс 9 плюс 9 плюс 6 — атрымаецца

25! Трэці расправёў, як аднойчы пасярод зімы заспяваў у Мінску жаўранак, абвясціўшы нараджэнне новага музычна-тэатральнага калектыву: менавіта ж у разгар крашчэнскіх маразоў 1971 года прэм'ерай аперэты Ю. Семянякі "Пяе "Жаваранак" адкрыўся тэатр.

Колькі дзівосаў, колькі парадоксаў... А ўвогуле, у гэтым тэатры, як у ніводным іншым, вам заўсёды "паправяць" настрой, узнімуць тонус, улагодзяць душу. Нягледзячы нават на неспрыяльнае сацыяльна-эканамічнае надвор'е, ад якога не ізалюваны, між іншым, самы датклівы, безабаронны пласт грамадства — дзеячы культуры,



Шампанскае... ад тэатра оперы і балета.



Народная артыстка Беларусі Наталля ГАЙДА і заслужаны артыст Расіі Віктар КРЫВАНОС (Пецяярбург).



"Супермэн у чорных акуларах" — Арнольд РАНЦАНЦ



"Зорка" з Адэсы, колішні саліст нашага тэатра Аляксандр КУЗЬМЯНКОЎ.

— нягледзячы нават на гэта вам будзе тут святочна, утульна, цёпла, весела. "Зоркі" ды "зорачкі" зараджаюць усмешкай. Робіцца хораша ад маляўнічага, шчодрага, дураслівага відачыства на сцэне. Ад немудрагелістых жартаў, ад простых і яркіх пачуццяў ды здаровай логікі ў стасунках герояў.

Тэатральнае штукарства, жывая музыка — вось вам і лекі ад галаўнога болю, ад сардэчнай тугі, ад хранічнай душэўнай трывогі...

Несканчоныя (амаль да ночы!), непаўторныя (прыпраўленыя экспромтамі, дасціпнай імправізацыяй), незабыўныя (глядзіце здымкі!) два вечары. Два вечары, калі тэатр святкаваў разам са сваімі паклоннікамі, сябрамі, калегамі. Была праграма гала-канцэрта з удзелам "зорак" жанру аперэты. Была ўрачыстая цырымонія віншавання імянінікаў, якая выдавала на густоўны і смачны "капуснік". Два вечары, калі...

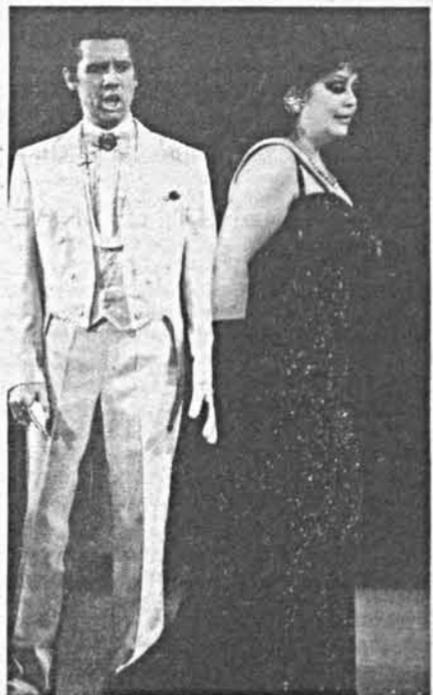
Калі сапраўдным бенефіцыянтам пачуваўся "выцягнуты з ямы" аркестр, за пультам якога шчыраваў галоўны дырыжор Аляксандр Сасноўскі з беларускімі калегамі — Вячаславам Чарнухам, Анатолем Лапуновым, з расіянінам Пятром Гарбуновым ды латышом Янам Каяксам. І іншымі... Калі майстэрствам акапэльнага спявання ўражваў хор пад кіраўніцтвам Тамары Гулінай і здзіўляў знаўцаў харэграфіі малады балет, які ўзначальвае Ніна Дзячэнка.

Калі назвы колішніх ды цяперашніх спектакляў (за ўсю гісторыю — 60) сплталіся ў дасціпны канферанс у вуснах новага дырэктара Расціслава Бузука і словам добрага сябра гучала прывітанне новага міністра культуры Аляксандра Сасноўскага, які, вядома, ужо не адзін год апекаваўся праблемамі гэтага калектыву, працуючы ў гарвыканкоме.

Калі ветэраны трупы выдалі агністы канкан, а "сямёрка ацалелых" артыстаў тэатра драмы і камедыі з Бабруйска, дзе і "закапанія карані" цяперашняга калектыву музыкамедыі, — настальгічныя куплеты. Калі светлым словам успаміналі тых, хто аддаў станаўленню тэатра свой талент і майстэрства: Іосіф Абраміс, Мікалай Фоцін, Сямён Дрэчын, Юры Лазоўскі, Анатоль Марозаў, Уладзімір Жданаў, Сямён Штэйн... Калі кампазітарскае трыю — Віктар Войцік, Ігар Лучанок, Рыгор Сурус — зусім слушна раіла не забывацца пра нацыянальны рэпертуар...

Пра Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі Беларусі, пра свята на яго сцэне распавядаць можна доўга. Ды лепей — паставіць шматкроп'е і завітаць у гэты ўтульны тэатральны дом. Сёння ўвечары тут — прэм'ера прадстаўлення, якое можа згарманізаваць вашу душу, падбадзёрыць, адцягнуць ад будзённых праблем: "Зоркі" ўсміхаюцца вам!"

С. БЕРАСЦЕНЬ
Фота Віт. АМІНАВА



Заслужаныя артысты Беларусі Вікторыя МАЗУР і Пётр РЫДЗІГЕР.



Неразлучныя Зінаіда ВЯРЖЫЦКАЯ ды Герман КАЗЛОЎ.

ПРАЦАВАЎ
У ГАЛІНЕ ГУМАРУ
І САТЫРЫ

Споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння Захара Бірала. Яму было наканавана доўгае (памёр у 1993 годзе) і разам з тым складанае, драматычнае жыццё. У 1936 годзе, калі пасля заканчэння Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута (1934) выкладаў беларускую і рускую мову і літаратуру ў сярэдняй школе ў Лагойску, З. Бірала быў рэпрэсаваны. Зняволенне адбываў у Горкаўскай вобласці. Калі 24 верасня 1940 года вызвалілі, працаваў настаўнікам у Сенніцы пад Мінскам. У вайну жыў з бацькамі, працаваў на ўласнай гаспадарцы ў вёсцы Астравы тагачаснага Рудзенскага раёна. Пасля вызвалення Беларусі быў прызваны ў армію, удзельнічаў у баях на тэрыторыі Польшчы. У 1945—1974 гадах выкладаў беларускую і рускую мову і літаратуру ў Мар'інагорскім сельскагаспадарчым тэхнікуме.

З. Бірала ўпершыню ў друку выступіў у 1925 годзе. Аўтар кніг гумарыстычных і сатырычных вершаў "Смех і радасць вёскі" (1929), "Цвітуць кветкі" (1963), "У пажарным парадку" (1968), "На светлым чорнае" (1974), "Прыміццела птушка" (1977), а таксама зборніка лірыкі, сатыры і гумару "Розы і крапіва" (1986).

НА РАДЗІМЕ
МІКАЛАЯ
УЛАШЧЫКА

У гэтую вандроўку мне давялося выправіцца як у службовую камандзіроўку — прадстаўніком Беларускага навукова-даследчага інстытута дакументазнаўства і архіўнай справы. Інстытут (яшчэ ўчора ён меў назву Цэнтра) з'яўляецца адным з галоўных арганізацый на святкаванні 90-годдзя выдатнага нашага гісторыка і археографа Мікалая Улашчыка. У шэрагу запланаваных мерапрыемстваў было і наведванне малой радзімы вучонага.

Рыхтуючыся ў дарогу, зазірнуў у нядаўна выдадзены 2-гі энцыклапедычны том "Гісторыі Беларусі". Знаходзіў патрэбнае: "Віцкаўшчына — вёска ў Фаніпальскім сельсавеце Дзяржынскага р-на, на р. Уздзянка. За 7 км на ПНУ ад Дзяржынска, 2 км ад чыг. ст. Фаніпаль. 43 жыхары, 17 двароў (1993)..."

Адрозніваўся дробная беларуская вёска, населеная ў асноўным людзьмі старога веку. Насампраўдзе энцыклапедычныя звесткі не адпавядалі ўбачанаму: дзесяткі белацэгляных дамоў свецкіх, што ў вёсцы засталася куды больш зямлякоў вучонага. А менавіта: 113 жыхароў на 42 двары (дадзены на пачатку 1996 г.). Дарэчы, на пачатку XX ст. у Віцкаўшчыне было 176 жыхароў на 28 двароў.

(Але доктар гістарычных навук, прафесар Імануіл Іоффе не здагадаўся зазірнуць у згаданую энцыклапедыю і 14 лютага бягучага года падмануў 113 тысяч чытачоў "Звязды". Свой артыкул "Беларускі Герадот" прысвечаны М. Улашчыку, ён распачаў трагічнай канстатацыяй: "Сёння на геаграфічнай карце Беларусі не знойдзеш вёскі Віцкаўшчыны Дзяржынскага раёна, дзе 14 лютага 1906 года нарадзіўся гэты чалавек".)

Улашчыкаў у Віцкаўшчыне ўжо няма. Але гэтак прызвічка мы спаткалі на вясковых могілках, куды нас прывёў намеснік старшын Дзяржынскага райвыканкама Аляксандр Крыварот. У самай сярэдзіне пад зламанымі старымі дрэвамі найперш адшукалася магіла Волгі Феліксавай Улашчык ("Жила 47 л. ум. 10 ноября 1915 г."). Надмагільным надпіс сведчыў, што разам з ёю пахавана "дочка ея Ольга Юльевна Улашчык. Жила 6 л. ум. 10 мая 1906 г."

Побач высакаваты пясчанік з абведзеным на перыметры каталіцкім крыжам (на могілках пахаваны і праваслаўны люд), надпіс пад якім напачатку велічавы выразны ("Здесь упокоивается раба Божья [так!] Фелиция Улашчик", а далей — ледзь бачны "Жила лет 74"...). І дату "умер 1884" я разабраў інтуітыўна і магчыма недакладна. Бо за датай падобна ішоў яшчэ нейкі надпіс. Але як ні намагаўся, адбіць намерзлыя груды ад каменя не здолеў. Мо тое зробіць на вясну вучні суседняй Грычынскай сярэдняй школы, на сустрэчы з якімі я і прасіў пра гэта.

Язеп ЯНУШКЕВІЧ, загадчык аддзела археографіі Беларускага навукова-даследчага інстытута дакументазнаўства і архіўнай справы.

Віншuem!

Аляксандру
СОПАТУ — 60



Чалавек багатага жыццёвага вопыту, Аляксандр Сопат у сваіх творах ідзе ад уласнапражытага. Прататыпы яго тыя, з кім даводзілася пісьменніку сустракацца, працаваць. А лёс зводзіў А. Сопата з многімі і многімі людзьмі.

Нарадзіўся Аляксандр Сцяпанавіч ў вёсцы Партызанская Хойніцкага раёна. Працоўную

дзеясць пачаў у 1950 годзе ў Архангельску на рыбалоўным сейнеры. Затым давялося працаваць качагарам, матросам на судах Мурманскага тралавага флоту, служыць у арміі. Пасля звальнення ў запас — зноў матрос, боцман, памочнік капітана на судах Арктычнага параходства ў Мурманску. У 1965 годзе А. Сопат пераехаў у Гомель. Быў памочнікам экскаватарчыка трэста "Гомельсельбуд". А потым зноў паклікалі А. Сопата далёкія дарогі — машыніст экскаватара, шафёр у Надыеме, вышкмантажнік Беларускага ўпраўлення буравых работ на нафтапрамыслах Саматлора, Ніжневартаўска.

Літаратурнай працай пачаў займацца ў пачатку 60-х гадоў. Піша па-руску. Выдаў кнігі "Траса" (1982), "Самотлор" (1987), "Кораблі" (1989)...

Віншuem Аляксандра Сцяпанавіча з 60-годдзем! Новых поспехаў Вам у жыцці і творчасці!

Уладзіміру
ДЗЮБЕ — 50



Нарадзіўся Уладзімір Дзюба ў горадзе Палтава на Украіне, але маленства правёў у вёсцы Патапаўка Буда-Кашалёўскага раёна. Скончыў аддзяленне беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1968). Выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Мікалаеўскай сярэдняй школе Буда-Кашалёўскага раёна, затым служыў у арміі, працаваў рэдактарам на Гомельскай студыі тэлебачання, літаратурным супрацоўнікам

рэдакцыі газеты "Гомельская праўда". У 1978 годзе пераехаў на сталае жыхарства ў Мінск, уладкаваўся карэспандэнтам газеты "На страже Окцябры". З 1980 года — старшы рэдактар літаратурна-драматычнага вясняннана рэспубліканскага радыё.

З першым вершам У. Дзюба выступіў у раённай газеце яшчэ падчас вучобы ў школе. У рэспубліканскай перыядыцы дэбютаваў у 1963 годзе, калі пашчасціла надрукавацца ў газеце "Чырвоная змена". На творчым рахунку У. Дзюбы — зборнікі паэзіі "Вуліцы без назваў" (1972), "Кругазварот" (1976), "Карані бліскавіцы" (1986), драматычная паэма "Доктар Русель" (1991), радыён'есы ў вершах "Жыццё рэвалюцыянера" (разам з А. Пётухам, пастаўлена ў 1987 годзе), "Я, Арлоўскі" (пастаўлена ў 1989 годзе), "Нарачным. Рукевічу. Рылееў" (пастаўлена ў 1990 годзе) і іншыя творы. Выступае У. Дзюба і ў галіне перакладу, публіцыстыкі.

З днём нараджэння, шануюны Уладзімір Іванавіч! Няхай Вам і шчасна жывецца і плённа працуеца!

ВЫРУЧАЕ "КУПІ-ПРАДАЙ"?

(Працяг. Пачатак на стар. 5)

сталіцы на сённяшні дзень прыватызава-на ўжо 35 працэнтаў аб'ектаў гандлю, да канца года колькасць іх вырасце да 80 працэнтаў. У мяне адрозніваўся пытанне: хіба арэнда — гэта прыватызацыя?

— Не, арэнда гандлёвага прадпрыемства — гэта не форма ўласнасці. Іншая справа, калі той жа магазін выкупляецца цалкам. Выкупляецца!

— У згаданым выступленні прагучала скарга, што выстаўленыя па некалькі разоў на аўкцыёнах памяшканні не знаходзяць пакупнікоў.

— Бо далёка не кожнаму яны па кішэні. Калі ж мець на ўвазе сам калектыў магазіна, дык у фінансавых адносінах яму ніколі не падняць гэтую ношчу.

— А калі ўзяць крэдыт?

— А што крэдыт? Браць яго пад сто працэнтаў і вяртаць удвая больш?

— Па маіх назіраннях, асабліва ў цяжкіх становішчах апынуўся гандаль прамысловымі таварамі. У першую чаргу, відаць, з-за вар'яцкіх цэнаў.

— Так, па гэтай групе тавараў рэзка скараціўся. Калі некалькі гадоў таму ён склаў 52—55 працэнтаў ад агульнага таваразвароту, дык летась толькі 33 працэнты.

— Значная частка прамтаварнага рынку ў нас — імпартнага паходжання, і калі ёсць нейкі попыт, дык у першую чаргу на яго.

— І не толькі прамысловых, а і харчовых тавараў, што, значна, моцна б'е па айчынных вытворцах.

— Але ж вы, Міхась Міхайлавіч, за здаровую канкурэнцыю...

— Так, але нельга не ўлічваць, што стартавыя пазіцыі ў замежных і нашых вытворцаў неаднолькавыя, неаднолькавыя магчымасці заваёўваць рынак збыту. Я лічу, што нашым вытворцам трэба ствараць рэжым найбольшага спрыяння.

— За кошт дыскрымінацыі імпарцёраў?

— Хоць бы і так.

— Мяркуючы па нашым адвечным няўменні знаходзіць залатую сярэдзіну, імкненні абсалютызаваць кожную з яву, рэзка кідаючы то ў адзін, то ў другі бок, усё гэта, кажучы па-руску, чрэвата збядненнем нашага плажывецкага рынку. Пачнецца з забароны продажу імпартных штаноў, а закончыцца забаронай продажу бананаў і апельсінаў, ківі і ананасаў, кавуноў і дына.

— Не трэба ўтрываць. Прывяду вам адзін прыклад. Пэўны час мясныя аддзелы нашых магазінаў былі завалены амерыканскімі курчымі кумп'ячкамі.

— У народзе іх ахрысцілі "кумп'ячкамі Буша" — відаць, у гонар былога прэзідэнта ЗША.

— Вы іх спрабавалі?

— Чаму ж не! Па-першае, яны былі больш танныя, чым нашы, па другое, больш апетытныя. Вось і зусім нядаўна жонка падзівілася, чаму яны зніклі з паліцы...

— Так, сапраўды, кілаграм тых амерыканскіх кумп'ячкоў каштаваў 25 тысяч, а кіло нашых курэй — 28-29 тысяч. У выніку Мінская птушкафабрыка затаварылася сваёй прадукцыяй і несла вялікія страты. Каб выправіць становішча, мы паднялі гандлёвую нацэнку на тых амерыканскіх кумп'ячкі да сарака працэнтаў, адным словам, паднялі іх прадажную цану, што, натуральна, адрознівае зменшыла на іх попыт, адначасова ўзняўшы попыт на прадукцыю згаданай птушкафабрыкі. Таму і не можа ваша жонка знайсці сёння тых "бушавых кумп'ячкі". Імпарцёрам стала нявыгодна іх сюды завозіць. Але хай ваша жонка з гэтай нагоды не перажывае. Не такія яны ўжо смачныя былі, і да таго ж не вельмі карысныя для здароўя — на захадзе ў жывёлагадоўлі шырока ўжываюцца біястмулятары, якія небяспечныя для чалавека. А ўвогуле, спрыяльныя ўмовы для сваіх вытворцаў ствараюць ва ўсім свеце. Варта згадаць хоць бы аўтамабільную "вайну" паміж Злучанымі Штатамі Амерыкі і Японіяй і да т. п.

Праўда, калі гаварыць шчыра, многім гандлёвым работнікам не спадабы такія нашы падыходы ў стымуляванні айчынных вытворцаў. Гэта можна зразумець, бо з пастаўшчыкамі імпартнай прадукцыі зручней мець справу. Яны не толькі не патрабуюць перадаплат за свой тавар, а, наадварот, гатовы пачакаць, пакуль ён не будзе рэалізаваны.

— Я чытаў пра вельмі распаўсюджаны ў краінах з рынкавай эканомікай так званы таварны крэдыт. Сутнасць яго: ты, гандляр, толькі прадай мой тавар, а грошы вернеш потым...

— Так. У нас жа, наадварот, вытворца патрабуе, часам нават стопрацэнтнай, перадаплат. Яшчэ невядома, ці знойдзе попыт яго тавар, а ты яму заліцай наперад. Так было, да прыкладу, з Мінскім маргарынавым заводам, які паставіў сваёй умовай адгрузіць у гандаль сваю прадукцыю толькі тады, калі атрымае стопрацэнтную перадаплату. І на гэтым прагарэў — магчымасці задаволіць яго ў гандлёвых арганізацыях не было, і прадпрыемства затаварылася тым сваім маргарынам, у выніку чаго панесла вялікія страты.

Але, тым не менш, нам, гандлёвым работнікам, трэба быць патрыятамі і, нягледзячы ні на што, падтрымліваць айчынную прамысловасць, сельскую гаспадарку. Згадаю, што зараз мы распацоўваем абавязковы асартымент айчынных тавараў, якія павінен мець у наяўнасці

кожны магазін.

Адзін з нашых наступных крокаў — заахоўванне беларускіх вытворцаў віна-гарлачных вырабаў, якія цяпер з-за абвальнага імпарту аналагічнай прадукцыі нясуць вялікія страты. Нават славыты наш завод "Крышталь", гарэлка якога карысталася попытам далёка за межамі рэспублікі, сёння вымушаны рэзка скараціць выпуск сваёй прадукцыі. Адным словам, трэба пакласці канец засіллю імпартных алкагольных напояў, тым больш, што па якасці яны куды горшыя за нашы. Нярэдка за шклом вельмі прыгожай, сучаснага дызайну бутэлькі тоіцца атрута.

Дарэчы, вы, мабыць, чулі пра ўвядзенне ў Расійскай Федэрацыі вялікага акцызнага падатку на імпартныя алкагольныя напоі і табачныя вырабы. Дзяржава там устанавіла манаполію на выраб і продаж гэтай прадукцыі, што, па папярэдніх падліках, прынясе ў казну дадатковыя трыльёны рублёў прыбытку.

Аналагічныя ўказы рыхтуюцца і ў нас. Паводле іх будзе устаноўлена жорсткая квота на ўвоз у краіну імпартнай алкагольнай прадукцыі, якая складзе не больш чым 10 працэнтаў ад аналагічнай прадукцыі, што выпускаецца ў Беларусі. Акцэнт у імпарце будзе зроблены на ўвозе вінаградных вінаў.

— Пры ўсіх гэтых навацыях піць у нас стануць менш, ці больш? Ці больш ужо немагчыма? Алкагалізацыя насельніцтва, здаецца, дасягнула свайго апагею. Ды чаго яшчэ чакаць, калі гарэлка сёння — ці не самы танны прадукт! Нядаўна ў "Известиях" былі прыведзены на гэты конт цікавыя лічбы: яшчэ на пачатку 90-х гадоў на сярэдняю зарплату можна было купіць 16 літраў гарэлкі, а ў наш час — 50.

— Правільна. Згадаем, што ў канцы 80-х гадоў кілаграм паўвэнджанага кілбасы каштаваў 2 рублі 60 калеек, а паўлітра гарэлкі — каля 10 рублёў. Сёння ж бутэлька "белай" каштуе недзе 25-28 тысяч рублёў, а кілаграм кілбасы разоў у тры больш.

— Таму і п'яных столькі. П'юць без "закусі", якая многім не па кішэні... Але гэта, як я разумею, ужо не ў вашай кампетэнцыі, Міхась Міхайлавіч.

Вы даволі доўга, спадар Еўтухоўскі, адкладвалі нашу сустрэчу, спасылаючыся на вялікую занятасць. Цікава б было пачуць, што сёння ў вашага міністэрства выклікае самы моцны галаўны боль?

— Стратныя гандлёвыя аб'екты, якіх сёння ў рэспубліцы больш як 200. Робіцца ўсё, каб гэты недахоп пераадолець.

— Мне застаецца пажадаць вам поспехаў у гэтай архіважнай справе і падзякаваць за гутарку.

“ПРАЦЮЮ Ё ЕЛЬЦЫНА. Узначальваю камісію па памілаванні. Чытаю крымінальныя справы прыгавораных да пакарання смерцю. І ўсведамляецца, колькі жорсткасці ў свеце. Верагодна, што і на Беларусі. Але на адлегласці Рухча ўяўляецца аазісам дабрныні. Гэта — заслуга школы. Тысячу разоў пераканаецца, як гэта абярнецца важным для ўсяго жыцця”, — адказвае пісьменнік Анатоль Прыстаўкін на ліст пяцікласнікаў з Палесся.

“Дарагія дзяўчаткі! — звяртаецца да Каці Колб, Светы Шпакоўскай, Любы Хоміч Валянцін Распуцін. — Калі вы разумееце, навошта літаратура, пра што апавяданне “Урок французскай мовы”, умеце ўвабраць любоў і боль, з вас атрымаюцца светлыя людзі. З настаўніцай Лідзіяй Міхайлаўнай, якая ў апавяданні, мы адшукалі адно аднаго, дзякуючы “Урокам...”, праз многа год. Адгукнулася яна з Парыжа, дзе выкладае французам “рускую мову”. І, уражаны водгукамі палескіх дзяцей на апавяданне пра непадробны гуманізм педагога, пісьменнік цікавіцца: “Пэўна, у вас выдатная настаўніца літаратуры?”

“П. А. Кур’яновіч раскавае, што зараз яны наведваюць кнігарню, купляюць два-тры творы, абмяркоўваюць. Каб паболей было такіх настаўнікаў, колькі б дзяцей ішло за сем кіламетраў па кніжкі!”

Паступова знікае гарэзлівасць: “Масква вітае руханцаў!” І гэсты пераліскі ўзнімаюцца да крапальнага прызнання: з маскоўскага пакоя, у якім гаспадарыць ужо немагчыма гіпертанія, кантактаванне з руханцамі расчыняе акно на палескі краявід. І яно становіцца адной з апошніх аддушын: “Вы трымаеце мяне на ўзроўні. Толькі праз прэсу і пошту сумаўляюся з рэчаіснасцю. Кожны ваш ліст — павеў свежасці, лекі. Азіраюся на нявіннае маленства, пазнаю школу. Адчуваю музыку, літаратуру. Увогуле: адчуваю. Аднак карабель мой рухаецца да “вечнае” стаянкі...”

ЦІ МОЖА “РАБІНА ДА ДУБА ПЕРАБРАЦЦА?”

На засланы дамацкім ходнікам падлозе намагаемся з Пятром Антонавічам разабраць

культурным дрэвам...

ПРАДАЦЬ ДУШУ, АЛЬБО — ПАМЕРЦІ...

На пачатку 90-х, калі ў разгары быў рух нацыянальна-культурнага адраджэння (драматычны, бо бок, што выказвае нямы боль 74-х працэнтаў карэнага насельніцтва, сутыкаецца часам з утульнай, упартай неадчувальнасцю другога боку), лісты буйных рускіх пісьменнікаў пазначаны чуйнасцю: “Радзі, што сібірскія героі і мова кранаюць беларусаў. Аднак наўрад ці ўзяў бы на сябе ролю сувязнога між Вашымі вучнямі і светам. З хваляваннем, даверам чытаю Чыгрынава, Быкава, іншых — не кожны народ пахваліцца настолькі моцным, сумленным пісьменствам, выдатнай літаратурай. В. Распуцін”.

А беларускі настаўнік рускай літаратуры задоўга да 90-х намацавае адпаведны зместу часу ракурс у сваім прадмессе. Бо ў датаваным 1984 г. лісце В. Казько чытаем: “Сувязямі А. Блока з Беларуссю займаецца С. Букчын”. І

ЗАЎЖДЫ РАСЧЫНЕННЫЯ ДЗВЕРЫ...

“Гадоў 10 таму загаварылі пра гуманізацыю школы і ўвядзенне “Сусветнай мастацкай культуры” ў праграму. Я намагаўся дзяцей усяго толькі зацікавіць”, — акрэслівае Кур’яновіч мінімальную педагогічную задачу літаратурна-мастацкага факультыву, які дзейнічае ў Рухчы 25 год і наведваецца вучнямі з чацвёртага класа.

— Усім? — распываю Олю Дзямку.

— Амаль. Бо Пётр Антонавіч крыўдуе: “Вы сябе рабуеце”.

— Толькі таму і наведваецца?

— Я б Лорку не зразумела. А ён у класі — “Пытанні ёсць”? І падбарэ літаратуру пасля заняткаў, — тлумачыць Эрыка Дзямідчык.

І гэты ўступ нагадвае наладку інструментаў. Потым Оля ўпэўнена прэлюдуе на тэму, як лёгка далосся ёй сёлета паступленне на філфак Брэсцкага педінстытута (марыць пра навуковую дзейнасць пасля заканчэння і дэманструе пры гэтым нядрэннае веданне творчасці Шагала, Рэліна, Далі, Леанарда, Рафаэля, Сурыкава). А гадзіны праз дзве я пачынаю разумець, што меўшы на ўвазе “крыху зацікавіць вучняў мастацтвам”, на справе Кур’яновіч пажыццёва здзяйсняе каласальную, сістэматычную педагогічна-навуковую работу з дыферэнцыраваным падыходам да мажлівасцяў кожнага. Работу, якая адштурхоўваецца ад знаёмства з вуснай творчасцю, эпасам розных народаў: Бібліяй, былінай, антычнай міфалогіяй. На ўроках, скажам, на тэму: “Гамер і яго пазмы”. З прасочваннем у старэйшых класах, як, напрыклад, узнаўляецца і праламляецца вобраз Ваха ў Рубенса, Веласкеса, Караваджа. Падчас чаго дзеці знаёмяцца з паходжаннем мастацтва, пачынаюць адрозніваць віды, жанры, асаблівасці тэхнік, скажам, мазаікі, фрэскі, вітражу. Навучаюцца ўспрымаць пэўныя віды на занятках, ну, скажам, на тэму: “Як разглядаць скульптуру?” Потым, зразумела, вывучаецца гісторыя мастацтва: рэгіёны, эпохі, народы, стылі, манеры асобных прадстаўнікоў.

У распараджэнні дзяцей — збор альбомаў і кніг па мастацкай крытыцы, што не месціцца ў Кур’яновіч дома і часткова захоўваецца ў школе. Кур’яновіч, нават у часы, калі пачаўся “інфармацыйны голад” (Матвейчук С., загадчыца вясковай бібліятэкі: “Нас знялі з балансу сельсавета — мы не ўстане выпісваць абласную газету, толькі раёнка “Навіны Палесся” прыходзіць, “Народная газета” і “Культура”. Не паступаюць выданні, неабходныя па праграме і масавыя — Шэкспіра, Сервантэса, Платонава”), дакупляў нятанную для ягонай кішэні літаратуру па гісторыі беларускага мастацтва. Хаця праграма сярэдняй агульнаадукацыйнай школы з беларускай мовай навучання па сусветнай мастацкай культуры была перадрукавана з праграм Міністэрства асветы РСФСР, амаль не змянялася, і толькі зараз (як паведамілі з Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы і гуманітарнай асветы) далаўняецца ведамі па беларускай культуры.

У распараджэнні дзяцей — велізарны архіў публікацый па мастацтве з розных выданняў былога Саюза, сабраны імі і дасланы сябрамі школы.

Вывучэнне прафесійнага мастацтва падмацоўваецца тут уяўленнямі пра дэкаратыўна-прыкладное, народнае, як першакрыніцу. Выхоўваецца стаўленне да звычайнай рэчы яшчэ не ўніфікаванага сялянскага побыту: дывана, гладыша, вышыванай карціны — як да факта культуры. І на ўроках выяўленчага мастацтва руханцы не толькі засвойваюць прыёмы работы акварэллю, але святочна расфарбоўваюць яйкі-пісанкі, лепяць гліняныя цацкі...

Калі мы выходзім і пакідаем дзверы расчыненымі, і я ўсё ж недаўменна (бо з часам узнікненне маёмаснай няроўнасці пачынаюцца крадзяжы) чакаю ішчэўка ў замку, настаўнік смяецца: “Я не памятаю, каб хоць слайд, дыяфілім, пласцінка з фанатэкі — зніклі”. І зноў перакрываецца на сваё: “Ва ўсім — вы бачылі — скульптуры гладкія, роўна пафарбаваныя. А адзін сарамліва так выцягвае з кішэні гліняны кавалачак з вочкамі, галоўкай набок. Уяўляецца, дыкладную копію свайго сабачкі!”

У вачах Пятра Антонавіча ў гэты момант — цэпныя. І паветра Рухчы быццам насычана нябачным духам вялікай культуры, які зыходзіць адсюль, са школы. Збяднялай. Бо на сёння — ні прайгравальніка, ні фільмаскопа, ні нават нармальных сцен. А таму што...

ВОКНЫ БЕЗ СЦЕН

Вось ліст намесніку старшыні Брэсцкага аблвыканкома В. Куніцкаму ад старшыні калгаса А. Дзямка: “Планам будаўніцтва пасёлка для перасяленцаў з зоны прадуваджвалася школа на 504 вучні. Да 1994 года выканана работ на 40 млн. рублёў. З іх 17 — пайшло на мэблю, што захоўваецца нераспакаванай. Работы спынены і не ўключаюцца абласнымі службамі ў планы будаўніцтва

(Працяг на стар. 15)

ВОКНЫ СТАРОЕ ШКОЛЫ

НАРЫС У ЛІСТАХ

...У Заходняй Беларусі, на Століншчыне, сыходжу на аднавілінным прыпынку Відзібор апоўначы. З цёмнае целыні гукае мяне Рома, сын настаўніка, а з гэтага года — ужо дырэктара Рухчанскай адзінаццацігодкі Пятра Антонавіча Кур’яновіча. Пасля Алма-Ацінскага ўніверсітэта ён ужо чвэрць стагоддзя — у родных мясцінах, акрамя рускай мовы і літаратуры, факультывуна выкладае “Сусветную мастацкую культуру”, якая, дарэчы, увайшла ў абавязковую праграму з гэтага года. Чалавек, пра якога яго знаёмы зазначыў: “Ён ахвяраваў сябе дзеціям. І здольнасці “пахваваў” у вёсцы”.

Рома дае мне куртку, шлем, заводзіць матацыкл. Між каланады пірамідалных таполяў, купак хвоек, міма сонных вёсак, пры святле фары ды зор паглыбляемца ў Палессе...

“МАСКВА ВІТАЕ РУХАНЦАЎ”

Прачытаўшы яшчэ ў студэнцтве “пасляваенныя” “Маленькія апавяданні”, ліст пісьменніку Прыстаўкіну Пётр Антонавіч прагаворваў сам сабе не адзін год — адчуваў духоўную еднасць, скарыстоўваў апавяданні для школьных пераказаў, — а ўсё не заклеяў канверт. Любоў да літаратуры перадавалася дзеціям: школа ўчыталася ў “тоўстыя” часопісы, шукала пісьменніцкія адрасы, атрымлівала першыя весткі.

Марыя Паўлаўна Прыляжаева, літаратурная кар’ера якой (як бы насуперак катаклічнасці іншых лёсаў) пачалася ў 1937 годзе і якую за гісторыка-рэвалюцыйныя біяграфіі Распуцін назваў “бытапісальніцай сямі ў Ульянавых”, запатрабавала справядзачы ў “цэнтр” — з “глыбіні”: “Пішыце праўду-мату пра жыццё настаўнікаў, вучняў, стаўленне да школы мясцовых улад”. І відавочна не “пераварыла” спеведу адзіночкі, што пажыццёва ідзе са свечкай скрозь цемрашальства: “З абурэннем вяртаю ліст! Заўжды поўны аптымізму, творчасці, надзей — і раптам... Ці не занадта высокая ставіце сябе? Ці не занадта вы бязгрэшны? Паважаю вас, аднак мы дажылі да новага часу, калі можна гаварыць сябрам у вочы горкую праўду. Задаволен бездакорнай пісьменнасцю вучняў не толькі ў арфаграфіі, але і ў знаках прыпынку. Далей — расчараванні. Хаця і нядоўга настаўнічала, ведаю, як дыктуецца дзеціям стэрэатып. Здзіўляе, што ўсе любяць чытаць пра вайну. А вы ж памятаеце Цютчова аб “непадабнасце твару”? Дарэчы, падарункі вашы мяне кранаюць, але крыху звязваюць (у мяне вялікая асабістая бібліятэка). Што да адпраўкі вам і вашым настаўнікам маіх кніг, пры маім узросце і здароўі — гэта не пад сілу, — пажылая маскоўская зорка дваранскага выхавання, усё яшчэ папулярная ў журналісцка-пісьменніцкіх колах, адказвае хутчэй з прыстойнасці, чым ад жадавання. Але ў наступных адказах павучальнасць змяняецца задуменым здзіўленнем: “У сціплай беларускай вёсачцы ладзяцца вечарыны Ахматавай? Чаму з універсітэцкай адукацыяй працуеце ў пачатковых класах на сяле?”

Разгаданнем, што за асоба далікатна ўваходзіць у яе “сталічнае” жыццё: “Па фота — інтэлігентны, у росквіце. Ці прыгожае ваша існаванне? Напэўна. Што разумны і душэўны — гэтак, я адчуваю...” Каб потым з’явілася захапленне: “Кнігі, што вы дасылаеце — недасяжныя ў нас! Скажыце дзеціям — я абдымаю іх. Апісваюць стары дуб. Крапальна — пра сад, агарод, зямлю, блізкасць да яе. Над возерам пасядзець бы, пабадзяцца па лесе, напісаць пра Рухчу!”

У інтэрв’ю, якое давала Прыляжаева “Савецкай культуры” ў 1986 годзе, чытаем:



П. А. Кур’яновіч сярод вучняў.

хоць частку пошты, якая павінна б патрапіць у рукі даследчыкаў сувязей рускай літаратуры з Беларуссю. Бо ў дзікую па норавах, неспрыяльную для культуры пару першапачатковага наапаўнення капіталу ў Расіі цяжкая падтрымка руханцаў натхняла пісьменнікаў, надавала душэўнай раўнавагі. “Хутчэй бы прайшоў кашчунны час! Дзіцячую літаратуру знішчалі. Мільянеры падпіваюць выданні, што разбэшчваюць малых. А мы, жменька Дон-Кіхотаў без заробку, выдаём часопіс у класічных традыцыях “Новая ігрушка”, — ваенны гісторык Анатоль Міцкеў, як бачна, не ад “салодкага” жыцця на падмаскоўным летніку саджае гародніну, збірае будку бадзяжаму дварняку, піша.

“Перавыданне “1418 дзён” на выдатнай паперы шасцю фарбамі — стратнае! Выдавецтва рабуе аўтараў, але згаджаемца. Сутнасць работы ў тым, каб кнігу — чыталі”. Намагаецца захаваць сумленнасць: “Столькі сказана пра мінулае і забытае, што трэба асэнсоўваць без моды, мітусні, амбіцый. А выдавецкая пуга скавчы: хутчэй! Галава цяжкая ад падрабязнасцей 1812 года...” І, мажліва, не ўцямілае, што скаргі на пакуты творчасці прымае зямля, катаваная на дыбе 1812 года. (Калі беларус, рэкрутаваны ў расійскае войска пасля падзелу Рэчы Паспалітай, мусіў праціць кроў беларуса, які з вызваленчымі настроймі апынуўся на баку Напалеона). Не ўцямілае, што Сувораву можа ўспрымацца беларусамі і як заваёўнік: “Прачытаў з 18 ст.: Вялікая французская рэвалюцыя, паходы Ушакова, Суворова. Тыдні праз паўтары буду з Кутузавым пад Барысавам. Там наша брыгада была ў 44-м. Тыя мясціны цяпер — не чужыя”.

...Удзень цешца Кур’яновіча Надзея Лук’янаўна вядзе да славуці сядзібы: рабіны, што расце ў развілку неахопнага, можа, яшчэ з часоў княства Літоўскага, дуба. Жартуе: “Спяваюць: нельга рэяне к дубу перабрацься”. А я здзіўляюся матэрыялізацыі ў прыродзе феномену жывлення раслінкі рускай культуры з магутным руханскім этна-

Віктар жа Казько знаёміць школу з зямлячкай з Піншчыны Яўгенія Янішчыц.

...Калі Пётр Антонавіч працягвае выдадзены за год да самагубства пазткі зборнік “Запытай у чабору” з яе “...падзякай за любоў да пазткі і вытокаў роднага слова”, я паўночы ўспамінаю радкі са зборніка розных часоў, што адлічваюць яе духоўны шлях.

Ад цвёрдага ўсведамлення:
“Чаму ніколі не баюся я апусташэння
галавы і сэрца?”

Ёсць у мяне зялёная зямля. Яна магутней
слабасці і смерці”.

Да канчатковага прысуду сабе ў часе, які
насоўваецца:

“Вунь першая змара павісла бянтэжна
над краем.

Легальна зусім і зусім незалежна. Знікаю.
...Знікаю з усмешкай на тварах ліслівых.
Няверных.

Знікаю. Хай будзе на момант шчаслівы
той бераг.

Дзе мроя збылася, дзе кветка ўзнялася,
а явы — не стала...”

Да прысуду часу, у якім моцная хваля нацыянальна-культурнага адраджэння трагічна наклалася на дзікі па норавах, неспрыяльны для носьбітаў фундаментальнай культуры і сумлення фон першапачатковага наапаўнення капіталу на Беларусі; у якім узнікненне маёмаснай няроўнасці (што традыцыйна суправаджаецца ў гісторыі павелічэннем крадзяжоў і разбояў) не змякчылася ўводам эканамічных мер, што спрыялі б рэальнай канкурэнцыі. У якім (як следства) інтэлектуальнае жыццё было значна прыгнечана інстытутамі самазахавання, падпарадкавана палітычнаму фальшу, адціснута ў жабрацтва, запалохана і забурджана кан’юктурай самага рознага кшталту. У якім шмат хто апынуўся перад выбарам: прадаць душу альбо — памерці. Духоўна. Фізічна. Як шкада, што імгненна не дацягнула “непрыручаная птушка” Жэня Янішчыц да моманту, калі б для яе расчынілася акно з краявідам Рухчы.

ЗАЦЕМКІ З ЛЕВАЙ КІШЭНІ

ДЗЕЦІ
НЕ СУМУЮЦЬ



Шмат слаўных спраў на рахунку калектыву віцебскай сярэдняй школы N 32. Многія з яе выпускнікоў працуюць цяпер і перадаць свае веды вучням. Але ў школе ганарацца не толькі выпускнікамі, а і тым, што зроблена, сваімі традыцыямі. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца, напрыклад, танцавальны калектыв "Вясёлка", клуб інтэрнацыянальнай дружбы, атрад міласэрнасці, музей багвай славы 39-й арміі і іншыя. Вядома і майстэрства школьнікаў, падзелкі, вырабленыя іх рукамі.

На здымку: васьмі такімі карцінамі могуць пахваліцца ў групе падвойжанага дня.
Фота Аляксандра ХІТРОВА,
БЕЛТА

ЯГО СЦІПЛАЯ ДЗЯЛЯНКА

Не шмат гаворыць сённяшняму чытачу імя Рыгора Хацкевіча (1911—1979). Так ужо сталася, што яго талент не паспеў раскрыцца належным чынам, ды і жыві ён доўгі час далёка ад Беларусі.

З першымі ж вершамі Р. Хацкевіч выступіў яшчэ ў 1930 годзе, калі скончыў Барысаўскі педагогічны тэхнікум. Настаўнічаў на Барысаўшчыне, потым працаваў у рэдакцыі чэрвеньскай раённай газеты, зноў настаўнічаў, гэтым разам у Крупках. Але ў 1937 годзе яго нечакана арыштавалі, аб'явілі ворагам народа. Апынуўся на Поўначы, дзе працаваў у геалагічных партыях. На Беларусь вярнуўся ў 1945 годзе — выкладаў беларускую мову і літаратуру ў школах Барысаўскага і Крупскага раёнаў, завочна вучыўся ў Мінскім педагогічным інстытуце імя М. Горкага. Па сямейных абставінах вымушаны быў зноў пакінуць радзіму — каля 20 гадоў настаўнічаў у Днепрапятроўску.

У Р. Хацкевіча выйшлі кнігі паэзіі "Налівайся, колас" (1932) і для дзяцей "Наш пяты клас" (1962). Асобнымі выданнямі пабачылі свет яго апавесці "На золку" (1972) і пэсаміры "Хмары над лесам" (1980).

ЁН ВЕДАЎ УСХОД

Імя Іосіфа Гашкевіча (1814—1875) у нас пакуль знаёмае нямногім. Ён быў першым консулам Расіі ў Японіі, падарожнічаў на славу тым фрэгаце "Палада", а перад тым 10 гадоў пражыў у Кітаі ў складзе праваслаўнай місіі. Для ўраджэнца адной з вёсак Гомельшчыны гэта, згадзіцеся, неардынарная біяграфія.

Ён быў не проста знаўцам усходніх моў, ці, як тады казалі, "драгаманам" (бо не кожны перакладчык здольны скласці руска-японскі слоўнік), а вучоным самай шырокай спецыялізацыі — ад багаслоўя да астраноміі і батанікі. А яшчэ ён запамінуўся сучаснікам як дэмакратычны, памяркоўны, мяккі характарам чалавек.

Падаўшы ў адстаўку і пакінуўшы азіяцкі дэпартамент, Гашкевіч апошнія гады жыцця правёў на Радзіме — на Астравеччыне, дзе зараз устаноўлены яго бюст і створаны Міжнародны фонд яго імя.

Пра ўсё гэта мы даведаліся з вечара, які адбыўся ў Доме літаратара. Правёў яго ініцыятар імпрэзы, знакаміты наш навуковец і папулярны беларускі мовы і культуры Адам Мальдзіс. Слова бралі загадчык аддзела культуры Астравецкага райвыканкома Д. Чарнушэвіч, прэзідэнт цэнтру японскай культуры "Ямата" В. Буяк, саветнік расійскага пасольства У. Жытнік, студэнт-стажор з вострава Хакайда Такафумі Сайта і іншыя. Янка Саламевіч, перакладчык кнігі В. Гузанава "Одиссей из Белой Руси", больш падрабязна расказаў нам пра дыпламаты і першага беларуса ў Краіне Узыходзячага Сонца, а Т. Малахава, сакратар пасольства Японіі ў РБ, зачытала прывітальны ліст ад часовага паверанага ў справах пасольства Японіі ў РБ сп. Акіра Татэяма. На мастацкай частцы выступілі дзіцячы танцавальны ансамбль "Зурдыка" і фальклорны гурт "Світанак" Варанянскага ДК.

Г. З.

(Працяг. Пачатак на стар. 8-9)

Але па вялікім рахунку імярэк Івановіч, Пятровіч, Сідарэвіч, Галубовіч нікому не патрэбныя.

Патрэбныя якраз дзяржава, сям'я, культура, маскультура і г. д.

Калі б напрыканцы чалавечага існавання быў іншы выбар, апроч смерці, — жыць было б цікавей...

Гэта, вядома, не азначае, што ўсе выбіралі б не смерць, а НЕШТА іншае... Можа, якраз наадварот.

Гэта як на той захмеленай вечарынцы. Просіць чалавек сыграць (ці ўключыць) яму што-небудзь для душы. Але адзін — весела скача пад "Лявоніху", а другі — шчасліва плача пад паланез Агінскага...

Доўгі міжгародні званок... Дачка бярэ тэлефонную слухаўку, вітаецца і хуценька, як апёкшыся, працягвае мне. "Нейкая Японія..." — шпэчка неўражыва мела...

І сапраўды — тэлефануюць з Японіі(!). Аказваецца рускамоўнага сябра майго маскоўскага занесла на тую "богаведамадзе" астравы. Паэт, перакладчык маёй кніжкі, родам з Бялыніч, вядзе семінар на факультэце славістыкі аднаго з японскіх універсітэтаў. А заадно лечыць сына ад вядомай чарнобыльскай хваробы, які гадаваўся ў беларускай бабулі...

Гамонім на радасці хвілін пятнаццаць... Схамянуўшыся, па-савецку спагадліва падказвае: "Завязваем, браток, бо не аплаціш размову." "Ды кінь ты, мне тут маўчанне даражэй абыходзіцца..." — самотна выдыхае ён з таго канца свету...

Тым жа вечарам тэлефануе яшчэ адзін сябар з мінскага бульвара Шаўчэнкі. Узрушаны і нервовы, як заўжды выгаворваецца да інтымнай галізіны... Зноў жа абачліва заўважаю, што цяпер і гарадскія размовы таксама аплачваюцца... "А хто мне аплаціць адзіноту?" — крыўдліва падсумоўвае ён.

О Божа, як пуста ў цеснаце зямной!

Чалавек жыве ў звязку з усім і толькі таму зусім не памірае...

Усё жыццё я пісаў і пішу самога сябе, і чым больш пішу, тым больш упэўніваюся, што пішу не таго, хто ёсць, а таго, хто хоча быць...

Чалавек ва ўсім недасканалы. Самадастатковы ён толькі для скрухі.

Што са мной адбываецца?.. Не пішацца, не думаецца, не жывецца... Сяджу ноччу на кухні і слухаю вецер за акном. Восеньскі, парывісты, манатонны... Я сяджу за сценамі блочна-бетоннага дома, але гэты вецер пранізвае наскрозь і намагаецца выдзьмуць з мяне душу, за якую плоць мая трымаецца з апошніх сіл, быццам у гэтым ёсць яшчэ нейкі сэнс — трымаць душу там, дзе яна змагае...

Але ці не так і ўсё жывое: на ўтрыманні плоці і трыванні душы?..

Колькі высокіх жаданняў, памкненняў, летуценняў так і засталіся няспраўджанымі!?

Але, можа, дзякуючы ім не праявіліся і нізкія, жывельныя інстынкты?..

Чытаю эсэ Акудовіча "Хто я? альбо Мяне не было, няма, не будзе". Скажаць, што гэты тэкст жывучы, тое самае як забыцца на існаванне гэтага тэксту...

Прыпомнілася асацыяцыя верлібрыста-нябожчыка Уладзіміра Бурыча: Я заглянуў к себе ночью в окно И увидел Что меня там нет И понял Что меня может не быть

З усёй сучаснай беларускай прозы вельмі часта на розум прыходзіць вось гэтае, запамінальна-яркае, пташнікаўскае, з яго класічнага апавяду "Львы": "Д'жукі блажыла".

Жыццё такое — і сказ пра яго ланкічны, адчаканены, ювелічны... Лепш не напішаш. Ды зрэшты ўжо й напісана.

"Д'жукі блажыла" — і адразу, усім нутром і ўсёй істотай сваёй, адчуваеш, што гэта беларускі нацыянальны сказ канца XX стагоддзя.

Ноччу пісаць неяк няёмка. Усе нармальныя людзі спяць, а ты, як той ненармальны, быццам за імі падглядаеш... хоць па сутнасці ты падглядваеш на адзіноце за ўласным інтымным жыццём...

Пішы, пішы, брат, ніхто і не зважае, што ты там пішаш, бо ўсе ўжо даўно заўважылі тваю ненармальнасць...

Нарадзіўшыся, чалавек не надта спяшаецца адкрываць свае вочы на свет божа. Можна ўявіць наколькі пасля ўражвае яго гэты свет, калі й канаючы, ён ужо не ў сілах іх заплюшчыць. Чаму ж нам так страшна глядзець у вочы нябожчыка, якія яму закрываем? Там жа адлюстраваны ўвесь наш астыглы свет, у якім мы жывём...

Пасля нейкай урачыстасці ў нацыянальным тэатры, патэлефанавуў знаёмы літаратар. Сумна паскардзіўшыся, што атрымаў запрашэнне толькі на адну асобу, а да ўсяго яшчэ і не быў дапушчаны да банкетнага стала, раптам горача-інтымна пераходзіць на дэтэктывнае...

Аказваецца, быў на ўрачыстасці і той чалавек, якога ён не тое што не любіць — ненавідзіць. І нават казаў слова са сцэны, і што ўжо зусім цяжка пераварыць — прамаўляў "па-нашаму". Між іншым, чалавек той блізка да зганага тэатра, — можна сказаць, сталуецца праз дарогу... Калі ўсё скончылася, чалавек смела з'явіўся ў фаяі, як падалося, зусім адзін, і пайшоў літаратару насустрач...

Не ад страху, што нехта пачуе ці падслухае, але ад неймаверна магчымай развязкі, літаратар пачаў па-змяінаму шыпець-шаптаць у слухаўку: "Не ведаю, што найшло на мяне... Мільганула міжволі думка: як толькі параўняемся — плону яму ў твар, у ненавісную мне морду, прабач... Набліжаемся... У мяне ўжо поўны рот сліны... Ну, кажучы табе, у паўметры ад яго ўжо быў... І тут, не ведаю, імгненна выскачыла іншая думка — у мяне ж у выдавецтве кніжка ляжыць... падрыхтаваная да друку... карэктура была... А пасля гэтага выпадку, вядома ж, — не выйдзе! Разумееш: не-вый-дзе!!! Ну, колькі мне за той плявок дадуць? Год-два... А кніжка не выйдзе, кніжка, якую я пісаў, праседзеўшы ў адзіноце-самоце, каля дзесяці гадоў! Лёня, ты разумееш сітуацыю?! О-о-о!.. Я прайшоў міма і праглынуў тую сліну. Як многа яе сабралася, дзядзька, і ўся ўва мне..."

Гляджу сярод ночы на канале НТВ эратычную шоу-праграму... І чым далей гляджу, тым мацней пераконваюся, што фізіялагічнае ўва мне больш устойлівае, чым інтэлектуальнае...

Толькі нядаўна вычытаў у Зоські Верас, што ў 1916 годзе, жывучы ў Мінску, ужо моцна хварэючы на сухоты, наш Максім Багдановіч адмаўляўся на школу здароўю ад цукру і піў гарбату несалоджанай, саромеючыся душой перад малымі згаладалымі дзецьмі імперыялістычнай вайны...

А ўжо працуючы ў Камітэце дапамогі ахвярам вайны, прывалок увесь свой цукровы паёк у "Беларускую хатку", каб раздаць дзецям...

Надта мяне гэта ўразіла. Таму адразу

і пішу пасля прачытання, перапоўнены нейкім асаблівым пачуццём да прыроды Паэта.

А з галавы не выходзіць даччынае, штотдзённа-навязлівае: "Тата, купи "Марс"... "Снікерс"... гумку... марозіва!.. Я па магчымасці купляю, бо і сам усё гэта люблю — салодкае, не гаворачы ўжо пра тры абавязковыя лыжачкі цукру да кубка чаю..."

Магчыма, таму і не маю такой кніжкі "з друкарні пана Марціна Кухты", а маю іх аж некалькі з агульнанароднага паліграфкамбіната. І, можа, таму словы ў маіх кніжках, хоць і падобныя да Максімавых, ды колер, пах і сэнс у іх ужо іншы... Што і казаць — заварка імпартная і цукру без меры... Губы зліпаюцца — вусны нямеюць...

Калоць свіней для мяне — пакутліва справа, хоць сведкам і саўдзельнікам гэтага я быў незлічоную колькасць разоў. Жыў побач са свінафермай, працаваў там, ды і дома...

Прымаразкамі калоць свінчо бацькі заўжды кікалі суседа, мамінага роднага дзядзьку Міхалю, ужо старога, нервова-хворага, здрыготкімі рукамі. Маці супакойвала свінчо цёплым пойлам, чухала за вухам; бацька, брат альбо я тым часам уздыгвалі на заднюю нагу скураны пасаг з зашмаргай — падсякалі рахманую жывёліну і ўтрох-чатырох завальвалі яе на бок, а пасля на спіну... Трымалі за ногі і свінчо тое (а здаралася і па дванаццаць пудоў!) рабілася бездапаможным. Толькі і магло што дрыгаць пруткімі заднімі нагамі... Тут і прыходзіла чарга дзядзькі Міхалю, які да таго часу не прымаў у агульнай завальнай справе аніякага ўдзелу, хіба што даваў, скупныя і раздражняючыя ўсіх, парады...

Ён падыходзіў да свінні з правага боку, падбіваючы свой бахіл ёй пад спіну; левай рукою намацваў адно яму вядомае месца пад лапатай безбароннай жывёліны, правай нервовай рукою падводзіў да таго намечанага месца швайку, што хадзіла ў яго руцэ ходырам, прыстаўляў яе ўрэшце вастрыём да шэрці, і пачынаў ціха-пляшчотна загаворваць і свінчо, і нас, і сябе самога, супакойваючы ўсіх разам, і — нечакана, у адзін момант, адным разам утыкаў швайку па самае колца, праварочваў яе там, у свіной грудзіне, раз-другі-трэці — адымаў руку, выдыхаў, адсопваўся... Швайка тырчэла на нашых вачах у свіной грудзіне, падрыгваючы ў такт зраненаму слабечаму сэрцу... Свіння сапла глыбока, забіраючы ноздрамі паветра, пахрыпваючы і паступова задыхаючыся пачынала сіпла вішчаць і моцна біць заднімі нагамі...

"Цяпер добра трымайце — будзе даходзіць..." — казаў будзённа дзядзька Міхаль, і не азіраючыся, выцершы аб мамін фартух швайку, адыходзіў дадому.

Канвульсіі і агонія зазвычай былі нядоўгімі. Ногі свінні паступова пачыналі дрыжэць і выпростацца... Наступаў канец...

Сэрца маё аджывала і пачынала біцца рытмічнай.

Сёння дзядзьку Міхалю без малага дзевяноста. Ён дарэшты сапсеў. Даўно не ўстае, мочыцца ў ложку і мучыцца няведама за што на гэтым свеце, які ўжо яму не мілы...

Мы з бацькам так ні разу і не адважыліся ўваткнуць швайку ў свіное сэрца. І ўсё ж ні бацька, ужо чатыры гады як нябожчык, ні я не перажывём дзядзьку Міхалю, які ніколі не схібіў з ударам і не змусіў жывое доўга пакутаваць ад наканавага лёсам болю...

У Стральцова амаль пра тое ж напісана таленавіцей. Аднак талент і майстэрства тут могуць не выратаваць, бо жыццё робіць сваю справу голасна, а смерць — моўчкі...

Калі б кожны жыў так, як пасля пра яго кажуць на хаўтурах, то зямны свет быў бы ідэальным...

Са мной на Вышэйшых літаратурных

курсах у Маскве вучыліся двое армян — паэт і крытык — самавітыя, інтэлігентныя хлопцы, якія вылучаліся сярод той “вэАЛКАШНАЙ” браціі, асабліва расійскай — зарыганай і адкрыта шавіністычнай.

У той першы год нашай вучобы і здарылася ў Арменіі страшная трагедыя — землятрус... І мяне з імі паяднала гора — наш Чарнобыль яшчэ быў свежай ранай...

Абодвум, калі можна так сказаць, пашанцавала: яны былі тут, а не там, а да ўсяго ніхто з блізкіх асабліва не пацярпеў. У жанатага паэта Норука жонка-настаўніца выскачыла з вучнямі ў двор за дзве хвіліны да таго як ад школы засталіся толькі руіны...

Абодва рваліся на радзіму. Цеплілі спадзеўку на ўзнаўленне жыцця. Але і там — вайна, Карабах...

Ацалець пасля дзвюх народных трагедый чалавеку наймаверна цяжка. Абодвух не стала. Крытык памёр ад сардэчнага прыступу. Паэт загінуў у аўтакатастрофе...

Аднойчы напросіўся зайсці да мяне на кватэру па свой рукапіс Алесь Наварыч. Менавіта на кватэру, а не ў рэдакцыю. Ці то каб пабачыць як жыў, ці проста пагаманіць тэт-а-тэт, ці яшчэ чаго...

Глядзець не было на што, гамонка на адной каве не клеілася, а пра тое “яшчэ чаго” цяпер я вось сяджу познім вечарам і думаю...

Ну, зайшоў, ну, так-сяк пагаманілі, ну, забраў рукапіс... ну, а яшчэ што?.. Госпадзе, для чаго ж тады ўсё-ткі прыходзім?..

Ці ў гэтым пытанні і ўвесь сэнс прыходу...

Сыс увесь час сядзіць за сталом... Гэта я падказваю тым, хто шукае яго ў паднебных высях...

Можна мысліць і пісаць абсурдна, але нельга ўвесь час абсурдна жыць. Душа пільна вартуе абсяг розуму і полад плоці...

Апошнім часам сталі запамінацца сны, сталі ўражваць сімвалічнасцю ў дачыненні да рэчаіснага.

Учора снілася балота — топкае, зарослае... І я праз яго ці то ад некага ўцякаю ці то спяшаюся некаму насустрач... Але відаць, што не ўцяку і не дайду, бо яно што раз зацягвае ўсё глыбей. І вось ужо няма сілы выбрацца з ягонай багны...

Прачынаюся ад рэзкага болю: аказваецца, нага мая патрапіла ў пастку паміж сцяной і бакавіцай канапы...

Які пасля гэтага сон — ляжаў і думаю пра вёску, пра маму там, адзінокую, хворую, састарэлую, з усімі яе гаспадарчымі клопатамі...

Трэба ёй купіць новыя гумаваы боты, а то як толькі макрэць, граюка — у яе зноў кашаль і бухае, што ў бубен...

Колькі вершаў! А паэзія — сірата...

Адзін палымяны пісьменнік у запале захмеленай палемікі: “Усе вы там у “Крыніцы” — жыды, усе на “іч”: Акудовіч, Галубовіч, Разановіч!..”

І ў навіслай паўзе чуваць, як разпораз паскрыпае крэсла пад першым намеснікам галоўнага рэдактара “ЛіМа”... Псеўданім?.. Тым больш...

У стаматолага я быў гадоў дзесяць таму назад. І з таго часу ні разу не ўспамінаў пра свае зубы. А люблю я чай з сухарыкамі. Вечарам. І вось — хрупнула каронка ў правым ніжнім кутку... Божа, які нечалавечы вертыкальны боль час ад часу я трываю ўжо трэція суткі запар!

І як я сёння зайздросчу сябру свайму Купрэву, у якога ўвогуле амаль няма зубов. А бывала ж спакуваў яму, калі гасцяваў наездам, губляючыся, што падаць Міколу да чаркі, каб не трэба было жаваць, але ўстаць з-за стала настым...

Брат мой, на сваёй прамерзлай

мансардзе прыпомні цёплым словам гуманіста Шамякіна, і — “вазьмі мой боль”!..

Не ведаю як цяпер, а гадоў пятнаццаць-дваццаць таму, у некаторых паляшчых вёсках захоўваліся дзіўныя паганскія звычкі.

Прыкладам, у Люсіна, што пад Ганцавічамі, кароў досвіткам на пашу выганялі толькі мужнія жанчыны. Калі ж тым часам трапляўся ім на вочы выпадковы мужчына, то ўсе бабы, як па камандзе, паварочваліся да яго спінамі ды, перагнуўшыся, загалілі свае ружовашчокі дупы...

Ведаючы падобны звычай, ніхто ніколі не крыўдаваў, больш таго, успрымаў тое як належнае. Звычай жа гэты, неардынарны і вульгарна-цынічны па сённяшнім разуменні культуры, азначаў толькі адно — ухвалу жыцця, роду і яго працягу...

Аднойчы выйшла з тым паганскім звычайам неспрабачаная накладка. Форменны канфуз. Пётр Міронавіч Машэраў рабіў аб’езд сацыялістычнага Палесся. Аб’езд ды аблёт ардэнаноснай рэспублікі былі яго каньком. І вось, едучы машынай з суправаджэннем з Ганцавіцкага раёна ў Ляхавіцкі, а, можа, наадварот (пэўна, сведкі ўдакладняць мой, пераказаны мне Купрэвым аповяд) па дарозе ў Люсіна непадалёк іх маршруту гналі жанкі тутэйшых сваіх кароў на пашу. Забачылі яны мужчын у машынах — ды і задралі свае спадніцы да акруглай галізы, павярнуўшыся голымі азадкамі да дарогі...

Што было пасля?! Хацелі ўсіх пакараць — ад вялікага начальства да малага, уключаючы тых, упэўненых у няглэннасці быцця, люсінскіх жанчын... Але нехта смялейшы давёў Машэраву пра мясцовы звычай і паганскія народныя традыцыі. Пётр Міронавіч расмяяўся і забараніў, крыў Божа, каго караць...

Канечне, я не маю на мэце сказаць гэтым, што Машэраў быў бацькам нацыі ці нешта падобнае. Перш за ўсё, я хачу сказаць, што плоць нацыі і яе галава былі па тым часе здаровымі і жыццяздольнымі...

З вечнасці нічога не выпадае. Нават наш час, які мы адлічваем, — вечнасцю ўлічваецца...

Яшчэ і сёння старыя людзі на вёсцы гавораць: “Ой, і не пытайся, любачка, адна я цяпер, як вока ў лоб... Усе мае за светам жывуць...”

Для гэтых людзей і цяпер куток бацькаўшчыны ёсць адзіны ўспрымальны свет, але і ён ужо не поўны, не цэлы, бо нехта з блізкіх аказаўся па-за яго межамі... Гэта значыць — у Баранавічах, у Слуцку, у Мінску...

У кожнага сваё разуменне “космасу” і свая мяжа “гравітацыі”...

Добра, што мы вітаемся правай рукою — яна не ад сэрца, не ад поўнай шчырасці, не ад поўнай любові, не ад усяго чалавека...

Бо, Госпадзе, колькі людзей я прывітаў за сваё амаль паўвекавое жыццё, колькі рук — правых і няправых — паціснуў! Былі сярод іх людзі добрыя, душэўныя, таленавітыя, але былі і подлыя, цынічныя, падсудныя і нават забойцы...

Ці не таму мая правая ўсё часцей — то змушана, то інтуітыўна — хапаецца за сэрца?..

І ці не таму нашы левыя — прысардэчныя — рукі такія кволыя, апатычныя, самотныя... адзінокія і безабаронныя?..

Гісторыя чалавецтва — гэта раманычны бестселер.

Гісторыя канкрэтнага чалавека — прыватная трагедыя.

Колькі ўва мне паскуднага! І гэта амаль у кожным з нас. Якая ж сіла не дазваляе д’яблу ўладкавацца на зямным троне?!

в. Вароніна — г. Мінск
1995 г.

Іван КІРЭЙЧЫК

16 лютага 1996 года на 61-ым годзе жыцця памёр пісьменнік Іван Аляксандравіч Кірэйчык.

Нарадзіўся Іван Кірэйчык 19 сакавіка 1935 года ў вёсцы Гута Ганцавіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Пасля заканчэння Гуцянскай сярэдняй школы працаваў у калгасе, служыў на Балтыйскім флоце. У 1958 годзеступіў на завочнае аддзяленне факультэта журналістыкі Белдзяржуніверсітэта, працаваў у рэдакцыях раённых, абласных газет, карэспандэнтам “Чырвонай змены”, рэдактарам Гомельскай абласной студыі тэлебачання.

Літаратурнай працай пачаў займацца падчас службы ў арміі. Першыя вершы былі надрукаваны ў газеце “Страж Балтыкі”, а таксама ў калектыўным зборніку “Песня, рожднёная морем”. У 1977 годзе выдаў кнігу паэзіі “Аснова”. Аднак найбольш плённа і ярка ўвасобіўся яго талент у публіцыстыцы. Цікавыя па змесце, жывыя па форме нарысы і



апаваданні склалі кнігі “Багацце душы — людзям” (1966), “Пялёсткавы бераг” (1969), “Каласам хліцца долу” (1970), “Калінавая квецень” (1984). У яго літаратурным запісе выйшла кніга пра-

тызана Р. Лазабеева “Лясныя пабрацімы” (1972). Многія праявы творы Івана Кірэйчыка змяшчаліся ў калектыўных зборніках “Вернуцеся шчасце”, “Люблю будзённы дзень”. Герой твораў Івана Кірэйчыка — простая людзі з адкрытай душой і шчырым сэрцам. Такім быў і сам Іван Аляксандравіч.

Беларуская літаратура страціла здольнага, удумлівага пісьменніка, таленту якога не наканавана было раскрыцца да канца. Але напісанае застаецца з намі. Як застаецца з намі памяць пра гэтага добрага, сумленнага і працавітага чалавека.

Саюз беларускіх пісьменнікаў

Калектыў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа выказае глыбокае спачуванне старшаму навуковому супрацоўніку Шувагінай-Адамовіч Наталлі Аляксандраўне з прычыны раптоўнай і заўчаснай смерці мужа Віталія Шувагіна.

“КАРЭЛІЦКІЯ ЧЫТАННІ”

Сёння кнігамі, што выходзяць за межамі сталіцы, бадай, нікога не здзівіш. Дзесяткі, сотні розных структур атрымалі магчымасць займацца падобнай дзейнасцю. Калі наклад выдання не дасягае тысячы экзэмпляраў, дык наогул можна абысціся без абавязковай у такім выпадку рэгістрацыі. Што ж, і на рэгістрацыю не заўсёды знаходзяцца сродкі ў тых, хто бярыцца за выданне, разлічваючы не на прыбытак, а ў імя і на карысць Адраджэння.

Менавіта толькі гэтым можна вытлумачыць з’яўленне кнігі “Першыя і другія карэліцкія чытанні”. Зборнік невялікі, усяго 56 старонак, але досыць змястоўны. Як вядома, навуковыя чытанні ў Карэлічах праводзіліся ў чэрвені 1993 года і ў чэрвені 1994-га. Другія мелі і юбілейны характар — яны прысвячаліся 600-годдзю Міра, Карэліч, а таксама 50-годдзю вызвалення Карэліцкага раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

У кнізе і змешчаны тэксты дакладаў, выступленняў, паведамленняў вядомых пісь-

меннікаў, навукоўцаў, замежных гасцей — Л. Савік, В. Іпатавай, Т. Габрусь, Я. Брыля, А. Мальдзіса, Я. Запрудніка, К. Цвіркі, У. Мархеля, С. Лаўшука...

Наклад зборніка — усяго 230 экзэмпляраў. 80 з іх на свае сродкі аддрукаваў вядомы дзеяч беларускай эміграцыі Я. Запруднік (дарэчы, ён нарадзіўся ў Карэліцкім раёне) і забраў з сабой, каб падарыць амерыканскім бібліятэкам. 100 экзэмпляраў надрукаваны коштам Карэліцкага райвыканкома. Яшчэ на 50 асобнікаў выдзеліла грошы ВКП “Белнацыяналсервіс”.

Трэба падзявацца, што тут з’явіцца з цягам часу яшчэ адзін зборнік. Ва ўсякім разе на 22 чэрвеня 1996 года запланаваны Трэція Карэліцкія чытанні. Ініцыятарамі іх правядзення выступаюць Карэліцкі райвыканком і Нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Францішка Скарыны. А прысвячаецца гэтае мерапрыемства 200-годдзю з дня нараджэння славутага карэліцкага земляка Яна Чачота.

ВОКНЫ СТАРОЕ ШКОЛЫ

(Працяг. Пачатак на стар. 13)

таму, быццам бы, што для Рухчы (цэнтра сельсавета з 6-ці вёсак) школа вялікая. Калі ўлічыць дашкольнікаў, увод жылля для перасяленцаў, штогадовае стварэнне на тэрыторыі сельсавета не менш як 10 маладых сем’яў — да 2010 года вічнаў будзе не менш як 400. Просім пабудавач і 4 кватэры настаўнікам”.

— Школа з 1935 года, з польскіх часоў, — каменціруе ліст старшыня сельсавета А. Леўкавец. — У 85-ым па плане абланы павінны былі перабудоўваць — і не пачалі. Потым уключылі ў план капітальнага будаўніцтва з “чарнобыльскіх” сродкаў.

— Міністр па надзвычайным становішчы Іван Альбінавіч Кенік двойчы быў у Рухчы, паціскаў рукі, кляўся наладзіць справу, — гарачыцца аўтар ліста А. Дзямок. — Я не магу выйсці на школьную лінейку, перад уласнымі дзецьмі сорамна — я вучыўся сам у лепшых умовах. Дзеці зімой сядзяць у вопратцы. Перасяленцы абурваюцца: ім пагаршэння жыцця не абяцалі. Былы старшыня райвыканкома П. Шылаў абяцаў кватэры настаўнікам (хутка застануцца ў нас адны пенсіянеры). Фізікультурнік з вышэйшай адукацыяй, а спортам ужо пяць год займацца няма дзе — падчас “будаўніцтва” знішчаны стары стадыён і сад.

— Мы ўжо і на 264 месцы згаджаліся, — падагульняе старшыня сельсавета, — але грошай нават на змяненне праекта не далі. А загадчык фельчарска-акушэрскага пункта У. Ліс дадае ўжо зусім сумнае:

— Неймаверна, каб у наш час стаяла праблема інавазіраванасці дзяцей! Але замест

рукамыніка — вядро з кубкам. М’юцца, п’юць. У старым будынку нельга наладзіць цеплавы, светлавы, паветраны медрэжым. Хварэюць настаўнікі. І 17 дзяцей знаходзяцца на абследаванні ў Мінску.

...Дык што, міністр вяртаецца ў сталіцу, дзе яго кар’ера навідавоку — і забывае абяцанне ў “глыбінцы”? Усё роўна ніхто не даведаецца?..

...Прыезджы настаўнік гісторыі наступнай раніцай развітваецца з Рухчай, уцяміўшы, што дырэктар з жонкай (выкладчыцай матэматыкі) дажылі да ўнікаў у бацькоў ды так і не займелі свайго кута...

...А Пётр Антонавіч перакананы, што пра яго “пахаваньня ў вёсцы здольнасці” ўсё роўна ніхто не даведаецца — ну і не трэба, паціху разважае, па якой бы карціне напісаць дзеткам сачыненне. Абірае “У блакітным прасцягу” А. Рылова, прыкідвае, што выклікае выява ў ім самім. Пачынае натаваць у метадычны сшытак: “Узіраюся. Здаецца, не палатно перада мною, а вакно, расчыненае на зялёнае мора...” І ў дзікую па норавах, неспрыяльную для носьбітаў фундаментальнай культуры пару перашапачатковае накаплення капіталу на Беларусі ўзвалвае на сябе крыж дырэктара старой вясковай школы. Каб праранейшаму ісці са свечкай праз цемрашальства.

...У 1985 годзе А. Ліханав прадракаў яму: “Дарагі настаўнік! За дзяцей, якіх Вы гадуеце высакароднымі, Вас узнагародзіць лёс”. Ці спраўдзіцца?

Вось і ўся гісторыя ў лістах. Наша з вамі?

Святлана ДЗЮБАЙЛА

У канцы студзеня споўнілася 70 гадоў малодшаму сыну Якуба Коласа Міхасю Канстанцінавічу Міцкевічу, знакамітаму беларускаму вучонаму. На жаль, чытачы не шмат ведаюць пра яго. Асобныя моманты з яго жыцця прыгадвае стрыечны брат М. Міцкевіча Сымон Белы.

Свайго малодшага сына Міхасю Якуб Колас любіў з асаблівай пяшчотай. Патураў яму, не быў такім строгім, як са старэйшымі Юрка і Данілам. Свайму меншаму ён прысвяціў паэму "Міхасёвы прыгоды", браў яго на рыбалку, у лес па грыбы. Вучыў чытаць сляды звароў, распазнаваць шчэбет птушак, пароды дрэў. Радкі з

Гледзячы на лысую, сіваю галаву брата, які ўсё ж вельмі нагадваў дзядзьку Якуба, я раптам падумаў: чаму Міхасёў ніколі не выступае на ўрачыстасцях, прысвечаных Якубу Коласу? Гэтае пытанне не раз вярцелася на языку, але ўсё неяк не выпадала спытацца. Хоць яго ў нечым можна і зразумець. Яшчэ пры жыцці Канстанціна

паведаміць. Пра бацьку шмат напісана, нагаворана, дык што там нейкія мае словы? А калі па шчырасці — не люблю стаць перад мікрафонам. Ды і Даніла лёгка запоўніць гэты прабел. Ён бліжэй да мастацкага слова і бацькавай спадчыны, яму надрэнна і пяро служыць...

Брат запаліў пліту, паставіў чайнік. Прыслухаўся да куляметнай чаргі, што данеслася з гасцёўні, — там, відаць, па тэлебачанні дэманстраваўся ваенны фільм. Нечакана нейкі цень заклапочанасці ці смутку лёг на твар Міхася. Зноў, прысеўшы да стала, брат задумецца прамовіў:

— Раптам успомніўся Юрка ў ваеннай форме... Я вельмі

песняры па волі лёсу спаткаліся ў Ляўках. Купала радаваўся гасцям, угаворваў адпачыць колькі дзён, прывесці сябе ў парадак, але было не да адпачынку. Сям'я Коласа хацела хутчэй дабрацца да Масквы, а там у Клязьму, да брата Марыі Дзмітрыеўны Мішы. Але там, як вядома, доўга яны не затрыма-ліся. Акадэмія навук Беларусі неўзабаве пераехала ў Ташкент, туды запрасілі і яе віцэ-прэзідэнта Якуба Коласа...

— Кожны дзень лавілі весткі з вайны. Радаваліся, што Гітлер нарэшце завярнуў аглоб-лі назад... Жылі надзеяй і верай: Юрка адгукнецца, уба-чыў яго, парадуюцца. Пры маці стараліся не ўспамінаць пра

каўся Міхась з ёю, калі Наташа ўжо вучылася ў Маскве на эканамічным факультэце.

Неяк Наташа забылася свой пропуск і студэнцкі білет. Жонка Лужаніна, Яўгенія Эргардаўна, папрасіла занесці ў Наташы Фёдаравай — Янкімаўравай.

— Я зайшоў у 3-ю групу і пытаюся: хто тут Фёдарова? "Я, а што такое?..." — адгукнулася дзяўчына, пільна прыглядаючыся да мяне. Во, кажу, пропуск ваш і наказ мой, каб больш не забываліся, бо другі раз самі мяне шукаць будзеце...

Той студэнцкі пропуск стаў пропускам да сэрца дзяўчыны. У Мінску на канікулах яны ўжо былі разам...

Бацькі — і Якуб Колас, і Янка Маўр, калі пра ўсё даведа-ліся, нічога не мелі супраць. А ў 1947 годзе з'явіўся на свет і першы ўнук іх Сяргей. Тады яго бацькі канчалі штурм навукі ўжо ў Мінскім політэхнічным інстытуце...

Пазней Міхась скончыў аспі-рантуру, захапіўся стралковым спортам, стаў чэмпіёнам Белару-сі на спаборніцтвах па стэнда-вай стральбе, выканаў норму майстра спорту.

У 1956 годзе ў добрым настроі ён вяртаўся дамоў з Масквы. Карцела падзяліцца радасцю з бацькам, што заняў два прызавыя месцы. Весела выйшаў з вагона. Але ўбачыў Наташу і... сціснулася сэрца, нядобрае прадчуванне агарнула душу: жонка плакала. Што здарылася? — кінуўся ён да яе. Яна прытулілася да грудзей, прадыхнула:

— Няма нашага бацькі...

Міхась толькі мог выціснуць з сябе:

— Калі?

— Сягоння ў поўдзень, за пісьмовым сталом, раптоўна...

...Час бжыць няўмольна. Коціць свае хвалі Нёман, жыццё гукее новымі фарбамі вясны, лета, восені, зімы. Памяць, нібы плынь вады, адыходзіць у далечынь, але не назусім, яна вяртаецца, яна застаецца з чалавек-кам... Міхась стаў дзедкам — заўкалі ўнукі Яраслаў у сына Сяргея, Іван і блізныя Васіль з Васіліаю — у дачкі Марыі.

Свайго самага малодшага сына Міхась назваў Кастусём у гонар бацькі.

Карані кусяцца, дрэва старэе, а памяць сэрца не падуладна гадам. Ужо ў шанюным узросце доктар фізічных навук Міхаіл Канстанцінавіч Міцкевіч ездзіў на канферэнцыю ў Акадэмію навук Узбекістана. У Ташкенце зайшоў у школу, дзе вучыўся, мяркуючы спаткацца з сябрамі, але — школы ўжо не было. Адзіны будынак, які застаўся пасля землятрус, — музей Сяргея Ясеніна. Сын Коласа доўга стаяў на вуліцы Якуба Коласа — ёсць такая ў Ташкенце. Нізка пакланіўся зямлі, па якой хадзілі маці, бацька. Набраў у хусцінку жменю зямлі, прывёз у Мінск, высыпаў яе на магільні маці і бацькі на Ваенных могілках.

Памяць сэрца — жывая памяць...

Сымон БЕЛЫ

З КОЛАСАВАГА РОДУ

твора гавораць самі за сябе. **Ускрай сцежак верасок, На дарожцы бель-пясок. А чые ж гэты сляды? Хто ішоў тут і куды? Тата, глянь, зірні сюды: Ці не воўчыя сляды? Міхасёк сляды чытае, Што не ясна — запытае...**

Міхась і на самай справе ўсёй душою прыкіпеў да прыро-ды, палюбіў нёманскія края-ды. Ён прызнаваўся мне надое-чы:

— Ведаю, дзе Акінчыцкая грэбля, Арчокі, Чортаў ка-мень, Смалярня, Лядзіны, Цём-ныя Ляды... Ну і, вядома, славу-тая Альбуць. Я іх неаднойчы бачыў у сне, мроіў імі, у думках дзесяткі разоў прабягаў па род-ных сэрцу мясцінах. Што бацьку было міла, тым і сына адары-ла... Кожны год я езджу туды, да сваіх вытокаў, каранёў... Бяру з сабою дзядзей і збіраюся і ўнукам паказаць іх радзіму пра-дзеда...

Міхась прысадзісты, каржа-каваты, шыракаплечы, як і баць-ка, а тварам — па маці: такі ж круглы і курносы, затое лоб усё такі альбуцкі?

Ён заўкаў першы раз на Старажоўцы ў Мінску па вуліцы Русецкага дом N 1, дзе знімаў кватэру Якуб Колас. Пачынаўся тады галодны і халодны 1926 год (Міхась нарадзіўся 31 сту-дзеня). Цяжкі быў час. Марыя Дзмітрыеўна, маці Міхася, не магла стачыць канцы з канцамі. Дзеці хварэлі, лярстваў не дакупіцца, не заўсёды было малака. Бацька таксама скардзіўся на сваё здароўе...

...Мы з Міхасём сядзім на кухні ў яго хаце ў Мінску па вуліцы Сурганава, 13 "а". Яна прымасцілася ў старым садзе пад соснамі непадальку ад му-зея Якуба Коласа. Я завітаў у госці да стрыечнага брата ма-розным студзеньскім надвечор-кам. У гасцінай засталіся жонка Наталля Івануаўна і сын Кастусь — паглядзець навіны па тэлеві-ку, а мы пайшлі на кухню — пага-варыць-пагаманіць па-сваяцку.



Міхаілавіча пэўная доля бацька-вых спраў лягла на плечы старэйшага сына.

Тут мушу абмовіцца: Міхась не маўчун, думак сваіх не хавае ў кішэнні. У яго шмат знаёмых, ёсць сябры не толькі на Белару-сі. Яму ўласцівы тонкі гумар, нейкая ці не сялянская прастата ў гаворцы, што выклікае субя-дзнікі на шчырасць. Па-мой-му, многае ў характары яму "дасталася" ад маці: спагадлі-васць да чужога гора, добразыч-лівасць, тактоўнасць... Тым не менш, у многіх складваецца ўражанне, што малодшы сын Якуба Коласа быццам у ценю, на другім плане, за плячыма старэйшага.

— Міхась, дык усё ж чаму не чуваць твайго голасу? Ты амаль заўсёды прысутнічаеш на розных вечарынах, сустрэчах з бацькавымі землякамі, але на сцэну не выходзіш...

Брат усміхнуўся ў сівыя вусы. У яго цёмна-шэрых вачах запаліліся вясёлыя агеньчыкі. Крыху ў нос і з прыскакам у голасе дабрадушна адгукнуўся:

— На сцэну трэба выхо-дзіць, каб нешта новае і цікавае

любіў яго і пераймаў усе яго штукарты. Але я не пра гэта... А тады, у 1941-ым, я памагаў яму калаць траншэю ля хаты. Юрка быў спацелы, з расшпіле-ным каўняром гімнасцёркі. Ён, капаючы, расказваў мне пра розныя эпізоды з ваеннага жыц-ця. Паказваў, як рэзаць рыдлёў-каю зямлю, роўна класці пясок на бераг траншэі, а сам прыслу-хоўваўся да страляніны над нашымі галовамі... І сёння стаіць у вушшу тая страляніна. Мінск гарэў... Неўзабаве мы развіталі-ся — брат пабег у ваенную камандатуру...

Міхась прыгадвае цяжкія хві-ліны тых жудасных дзён. Усё нажытае дабро, кнігі, рукапісы, хатні архіў пайшоў дымам. З горам папалам дабраліся да Сцяпанкі, пераначавалі на дачы Цанавы. Назаўтра былі ў Кало-дзішчах, прыпыніліся ў знаёмай малочніцы. Перадыхнуўшы кры-ху, рушылі на станцыю і неяк уціснуліся ў цягнік, які ішоў на Оршу. Фашысты бамбілі цягнік, але Бог крыў — даехалі да горада. Даніла звязаўся па тэле-фоне з Янкам Купалам, туды прыслаў машыну. Два паэты-

яго, каб не прычыняць ёй ліш-няга болю. Яна і так як ценя хадзіла па хаце...

Якуб Колас быў рады гас-ціям-беларусам. Іх шмат пабы-вала ў іхняй хаце ў Ташкенце па вуліцы Пушкіна, 84. Госці прыносілі подых роднай Баць-каўшчыны. Вясёлыя галасы Крапівы, Броўкі, Ліхадзіеўскага, Клімава, Пшыркова, Горава і іншых былі сапраўдным духоў-ным бальзамам для паэта, яго-най жонкі...

Знячэку Міхась неяк весела паглядзеў на мяне, у вачах успыхнулі смяшынкі.

— А ведаеш, якіма макарам я пазнаёміўся са сваёю будучай жонкай?

Як брат пазнаёміўся з Ната-шай, дачкою Янкі Маўра, я з большага ведаў. Скончыўшы школу з атэстатам выдатніка ў 1943 годзе, ён паступіў у Варо-нежскі авіяцыйны інстытут, які тады месціўся ў Ташкенце. У тым жа годзе Даніла дапамог яму перавесці ў Маскоўскі авіяцыйны інстытут імя Сярга Арджанікідзе. Наташа ж канча-ла школу ў Алма-Аце, куды эвакуіраваўся яе бацька. А спат-

Марцін КОЎЗКІ

ДОЛЯ ПРАЎДЫ

Выгарала трава пры дарозе. Выконваючы загад, камбат падняў па трывозе роту салдат. "Каб да прыезду маршала зазе-лянеў раён!" Рота паскораным маршам рушыла на стадыён. Калі думаю пра "легендарную", успамінаю не "дзедаўшчыну", працу нашу ўдарную па азеля-ненні травінак.

Па тэлебачанні паказвалі па-сёлак вепсаў. Затухае голас народа нягучны. І хоць дыктар даводзіў: жывуць някпеска, роднай мовы не ведаюць вучні. Развітваецца з народам родная

мова, нібы недзе ў вёсцы пад Шкловам.

Заехаў да бацькоў на дзя-нёк. "Прайдзіся па вёсцы, — папрасіла маці, — і націпі вучоны значок, хай пераканаюцца: ты на чыстай працы". Бачыў па матчыным твары з болям: саромеюцца людзі працы ў полі.

Прачынаемца, і ад Сожа да Свіцязі: колькі сёння каштуе хлеб, праезд у аўтобусе, размо-ва па тэлефоне, каму на фестыв-

валі прысудзілі "Віцязя", што было ў тэлеграме Саддаму, якая дата выдачы зарплаты і ці будзе наогул зарплата? Навошта наводзіць ценя на пляцень — палітфармацыя ў нас кожны дзень.

Напрыканцы сямідзесятых у Мінску адкрылі гасцініцу вы-сокага класа і для паляпшэння абслугоўвання турыстаў зака-залі партыю канторскіх лічылні-каў. Лічылнікі хутка зніклі, бо іх разабралі на сувеніры. Калі думаю пра камп'ютэрнае наша сёння, успамінаю канец сямі-

дзесятых і тыя лічылнікі, што адміністрацыя заказала для аптымізацыі разлікаў. Ішлі ж і мы да нейкага прагрэсу!

Зайздрасць чорнага ката да белага: "Хоча паказаць, што ён чысты, а ён вунь які запцканы, гэта да мяне бруд не прыстае". Зайздрасць белага ката да чор-нага: "Ну якая яго перавага, настане вечар, мы ўсе пашарэ-ем, а што заўтра людзі скажуць, калі чорны кот дарогу перабя-жыць?" Еднасць чорнага ката з белым: "Вуй, сабака!"

Вяселле спявала і скакала, схадзіла на паклон да Леніна, але праз паўгода са скандалам шлюб пацярпеў крушэнне... І зноў вяселле пела і скакала, атрымала царкоўнае благасла-венне, але пасля кароткага інтэр-

валу шлюб пацярпеў крушэн-не... Дык мо сямейныя разлады не залежаць ад урачыстасці абрадаў?

У нашай кацельні два планы — адзін па мазуту, другі па эканоміі. Недалімі мазут — загана, перапалім — развітайся з прэміяй. Кіпень і лёд у вачых кранах ад бязладзіцы нашых планаў.

Не даспадобы нам сённяшня перамены, заснулі камяністамі, прагнуліся бізнес-менаі. Б'ёмся да перамогі, але, мабыць, дрэнна, бо калі не даламогучы, памром бізнес-менаі. Памром нябеднымі, але асноўнае — душою мы з беднымі, сэрцам з працоўнымі.

ЛІМ ЛІТАРАТУРАМАСТАЦТВА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ

Саюз беларускіх пісьменнікаў; Міністэрства культуры і друку Рэспублікі Беларусь; калектыў рэдакцыі газеты "Літаратура і мастацтва"

Выходзіць з 1932 года

Газету рэдагавалі:

Х. Дунец (1932-35)
І. Гурскі (1935-41)
А. Куляшоў (1945-46)
М. Горцаў (1947-49)
П. Кавалёў (1949-50)
В. Вітка (1951-57)
М. Ткачоў (1957-59)
Я. Шарахоўскі (1959-61)
Н. Пашкевіч (1961-69)
Л. Прошка (1969-72)
Х. Жычка (1972-76)
А. Асіпенка (1976-80)
А. Жук (1980-86)
А. Вярцінскі (1986-90)

Галоўны рэдактар Мікола ГІЛЬ

РЕДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ, Міхась ЗАМСКІ, Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ, Жана ЛАШКЕВІЧ, Аляксандр МАРЦІНОВІЧ, Барыс ПЯТРОВІЧ — першы намеснік галоўнага рэдактара, Юрась СВІРКА, Віктар ШНІП — намеснік галоўнага рэдактара

АДРАС РЕДАКЦЫІ:

220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

прыёмная рэдакцыі — 332-461
намеснікі галоўнага рэ-дактара — 332-525, 331-985
адрэды: публіцыстыкі — 332-525
пісьмаў і грамадскай думкі — 331-985
літаратурнага жыцця — 332-462
крытыкі і бібліяграфіі — 332-204
паэзіі і прозы — 332-204
музыкі — 332-153
тэатра, кіно і тэлебачання — 332-153
выяўленчага мастацтва і аховы помнікаў — 332-462
навін — 332-462
мастацкага афармлення — 332-204
фотакарэспандэнт — 332-462
бухгалтэрыя — 268-640

Пры перадруку просьба спасылацца на "ЛІМ".

Рукапісы рэдакцыі не вяртае і не рэзююе.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютэрнага цэнтра тыднёвіка "ЛІМ"
Апаратныя сродкі і тэхнічная падтрымка — фірма "Дайнова"

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Друкарня "Беларускі Дом друку" (г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 77)

Індэкс 63856. Наклад 7500. Нумар падпісаны 22.2.1996 г. Заказ 930/Г

П 123456789 1011 12
М 123456789 1011 12